

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI**

**TURİZM AÇISINDAN TEMA PARKLARIN EKONOMİK
ETKİLERİ: SAZOVA PARKI ÖRNEĞİ**

MERTCAN GÜLHAN

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. CEYHUN CAN ÖZCAN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA- 2019

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI**

**TURİZM AÇISINDAN TEMA PARKLARIN EKONOMİK
ETKİLERİ: SAZOVA PARKI ÖRNEĞİ**

MERTCAN GÜLHAN

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. CEYHUN CAN ÖZCAN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mertcan GÜLHAN
	Numarası	158112011012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN
	Tezin Adı	Turizm Açısından Tema Parkların Ekonomik Etkileri: Sazova Parkı Örneği

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Turizm Açısından Tema Parkların Ekonomik Etkileri: Sazova Parkı Örneği başlıklı bu çalışma 24/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Ceyhun Can ÖZCAN	
2	Doç. Dr.	Mertcan Gülhan	
3	Prof. Dr.	Harun UCAK	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mertcan GÜLHAN		
	Numarası	158112011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği ABD. / Turizm İşletmeciliği		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Turizm Açısında Tema Parkların Ekonomik Etkileri: Sazova Parkı Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

İmzası

Mertcan Gülhan

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mertcan GÜLHAN		
	Numarası	158112011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği/Turizm İşletmeciliği		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN		
Tezin Adı	Turizm Açısından Tema Parkların Ekonomik Etkileri: Sazova Parkı Örneği			

Tema parklar ve bahçeler mutlaka eğitim, eğlence veya kültür öğelerini içeren bir tema üzerine kurulmuştur. Bu mekânlar; insanların eğlenmelerini, dinlenmelerini ve bir şeyler öğrenmelerini sağlamayı hedefler.

Modern dünyada ekonominin tespit ettiği en önemli kaynaklardan birisi eğlence sektörüdür. Bu nedenle ülkeler eğlence sektöründe yeni arayışlara girmişlerdir. Bu arayış hem sektörün büyümesine hem de yeni iş olanaklarının doğmasına fırsat hazırlamıştır. Orta sınıf olarak tabir edilen kitlenin büyümesi ile birlikte eğlence sektörü de gelişmiştir. Bu gelişiminin ciddi olumsuzluklarla karşılaşmadıkça daha da büyüyeceği düşünülmektedir.

Eğlenmek ve çeşitli kültürel faaliyetlere katılmak bireylerin sosyalleşmesine, toplumunun ortak değerlerini yaşatmasına katkı sağlar. Bu faaliyetler insanların motivasyonu ve mutluluğu için önemlidir. Tüm bunların gerçekleşmesine katkıda bulunan tema parklar ekonominin gelişmesine ve özellikle buldukları bölgenin kalkınmasına destek olurlar. Tema parklar modern dünyada ekonomiye büyük katkı sağlayan, insanların kaliteli zaman geçirmesine odaklanmış hizmet noktalarıdır.

Bu çalışmada; tema park kavramı değerlendirilmiş, farklı kaynaklardan elde edilen veriler ile tema parklar sınıflandırılmış ve tema parkların tarihsel gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmada yine tema parkların turizmle ilişkisi ve buna bağlı olarak ekonomiye etkisi değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada araştırma alanı olarak, Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı seçilmiştir. Park alanında ziyaretçilerle anket çalışması yapılmış, çıkan bulgular ve veriler doğrultusunda Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı örneğinde tema parkların ekonomiye etkileri irdelenmiştir. Çalışmada olumlu ve olumsuz durumlar belirlenmiştir. Tema parkların ekonomiye olumlu etkilerinin artırılmasına ve tema parkların geliştirilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tema Park, Turizm, Ekonomi, Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Mertcan GÜLHAN		
	Student Number	158112011012		
	Department	Tourism Management		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN		
Title of the Thesis/Dissertation	Economic Impact of Theme Parks in Terms of Tourism: The Case of Sazova Park			

Theme parks and gardens are built on a theme that contains elements of education, entertainment or culture. These places; it aims to enable people to have fun, to rest and to learn something.

One of the most important sources of the economy in the modern world is the entertainment sector. For this reason, countries have searched for new ways in the entertainment industry. This search provided an opportunity for both the growth of the sector and new business opportunities. With the growth of the so-called middle class, the entertainment sector has also developed. It is thought that this development will grow even more if it does not face serious negativity.

Having fun and participating in various cultural activities contributes to the socialization of individuals and the survival of the community's common values. These activities are important for the motivation and happiness of people. Theme parks, which contribute to the realization of all these, support the development of the economy and especially the development of the region. Theme parks are the service points that are focused on people's quality time, making a great contribution to the economy in the modern world.

In this study; theme park concept is evaluated, theme parks are classified with data obtained from different sources and information is given about the historical development of theme parks. In this study, the relation of theme parks with tourism and its effect on economy were evaluated.

In this study, Eskişehir Sazova Science, Art and Culture Park was chosen as the research area. A survey was conducted with visitors in the park area and the effects of theme parks on the economy were examined in the Eskişehir Sazova Science, Art and Culture Park sample. Positive and negative conditions were determined in the study. Solution proposals for increasing the positive effects of theme parks on the economy and developing theme parks are presented.

Keywords: Theme Park, Tourism, Economy, Eskişehir Sazova Science, Arts and Culture Park

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ.....	1
1.TEMA PARKLARI	4
1.1. Tema Parkı Kavramı	4
1.2. Tema Parklarının Tarihsel Gelişimi.....	4
1.3. Tema Parklarının Sınıflandırılması.....	5
1.3.1. Eğlence - Macera Ağırlıklı Tema Parkları	6
1.3.1.1. Eğlence-Macera Parkları	7
1.3.1.2. Fantezi Parkları	9
1.3.2. Sanatsal ve Kültürel Ağırlıklı Tema Parkları.....	11
1.3.2.1. Heykel Parkları	11
1.3.2.2. Kültür Parkları	14
1.3.2.3. Minyatür Parkları.....	15
1.3.3. Eğitim Ağırlıklı Tema Parkları	18
1.3.3.1. Arboretumlar.....	19
1.3.3.2. Botanik Bahçeleri	21
1.3.3.3. Hayvanat Bahçeleri.....	24
1.3.4. Teknolojik Amaçlı Tema Parkları.....	24
1.4. Dünyada ve Türkiye’de Tema Parkı Tasarımını Belirleyen Faktörler	26
1.4.1. İnsan Eksenli Yaklaşım	26
1.4.2. Bölgesel Eksenli Yaklaşım.....	26
1.4.3. Çevre Bilinçli Yaklaşım	27
1.5. Tema Parkı Konseptinin Planlama ve Tasarım İlkeleri	27
1.6. Eğlence Sektörü Alanında Dünya Çapında Önde Gelen Organizasyonlar.....	29
1.6.1. Uluslararası Tema Parkları Birliği (International Association of Amusement Parks and Attractions - IAAPA).....	29
1.6.2. Temalı Eğlence Birliği (Themed Entertainment Association - TEA).....	29
1.7. Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Tema Parkları	30
1.8. Türkiye’deki Tema Parkları.....	31
1.9. Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	32
2.TURİZM KAVRAMI VE TEMA PARKLARIN TURİZME ETKİLERİ.....	36
2.1. Turizm Kavramı ve Yerel Ekonomik Kalkınmaya Etkisi	36
2.1.1. Turizmin Sosyal, Fiziksel ve Ekonomik Etkileri	36
2.1.2. Turizm Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi	37
2.1.3. Yerel Ekonomik Kalkınma Sürecine Turizm Sektörünün Etkisi.....	38
2.1.3.1. Yerel Ekonomik Kalkınmanın Tanımı	39
2.1.3.2. Yerel Kalkınmada Turizm Sektörünün Önemi.....	40
2.1.3.3. Yerel Ekonomik Kalkınma Faktörleri ve Turizm İlişkisi.....	40
2.2. Tema Parklarının Uluslararası Turizmdeki Yeri ve Önemi	44

2.2.1. Tema Parkların Ekonomik Önemi.....	47
2.2.2. Tema Parkların Sosyal ve Kültürel Önemi.....	49
2.3. Tema Parkların Turizme Etkisi.....	50
2.3.1. İç Turizme Etkisi.....	53
2.3.2. Dış Turizme Etkisi.....	55
3. TEMA PARK EKONOMİSİ VE TEMA PARKLARIN EKONOMİYE ETKİLERİ.....	59
3.1. Tema Park Ekonomisi.....	59
3.2. Walt Disney ve Kültür Ekonomisi Bağlamında Tema Parklar.....	63
3.3. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı Örneğinde Ekonomik Değerlendirme.....	66
3.3.1. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkının Genel Özellikleri.....	66
3.3.1.1 Parkın Kapsamı.....	67
3.3.1.2 Yapım Aşamasında Bölge Halkına Etkisi.....	73
3.3.2. Park İle İlgili Yıllar İçerisinde Yapılan Çalışmalar ve Bunun Ekonomik Değerlendirmesi.....	75
3.3.3. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'na Yıllar İçerisinde Yapılan Ziyaretçi Sayıları ve Bunun Ekonomik Etkileri.....	76
4.MATERYAL VE YÖNTEM.....	82
4.1. Materyal.....	82
4.2. Amaç.....	82
4.3. Yöntem.....	82
4.4. Sınırlılıklar.....	83
4.5. Veri Toplama Araçları.....	83
4.6. Verilerin Analizi.....	84
5.BULGULAR.....	86
5.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	86
5.2. Ölçeğin Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	88
5.3. Ölçeğin Normal Dağılıma Uygunluk Testi.....	89
5.4. Ölçeğin Alt Boyutları İle Demografik Veriler Arasındaki Bulgular.....	90
6.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	102
KAYNAKÇA.....	108
EKLER.....	114

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1.1. Yıllara Göre Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Tema Parklar.....	30
Çizelge 2.1. İç Turizmin Ekonomik Etkileri.....	54
Çizelge 2.2. 2010-2018 Yılları Arası Dünya Genelinde En Çok Ziyaret Edilen Tema Parklar.....	57
Çizelge 3.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'na Yönelik Belirlemiş Olduğu Bütçeyi Gösterir Tablo.....	75
Çizelge 3.1. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nda Yer Alan Bölümlere Yıllar İçerisinde Gelen Ziyaretçi Sayıları.....	76
Çizelge 3.2. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Yıllar İçerisindeki Getiri Tablosu.....	77
Çizelge 3.3. Uzay Evi'nin Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu.....	79
Çizelge 3.4. Bilim Deney Merkezi'nin Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu.....	79
Çizelge 3.5. Sualtı Dünyası ve Hayvanat Bahçesi'nin Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu.....	79
Çizelge 3.6. Masal Şatosu'nun Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Seans Dışı Gelir Tablosu.....	80
Çizelge 3.7. Masal Şatosu Gizemli Yolculuk Bölümü'nün Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu.....	80
Çizelge 3.8. Masal Şatosu Efsaneler Diyarı Bölümü'nün Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu.....	81
Çizelge 4.1. Ölçeğin, Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Etkilerini Tespit Etmek Amaçlı Hazırlanan Bölümünün Kategorize ve Madde İçeriklerini Gösterir Tablo.....	84
Çizelge 4.2. Ölçeğin Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular	85
Çizelge 5.1. Katılımcıların Demografik Verilerine İlişkin Bulgular.....	86
Çizelge 5.2. Katılımcıların Tema Parkları Ziyaretlerine İlişkin Verilerine Ait Bulgular.....	87
Çizelge 5.3. Ölçeğin Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	88
Çizelge 5.4. Ölçeğin Normal Dağılıma Uygunluk Test Sonuçları.....	90
Çizelge 5.5. Cinsiyet İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	91
Çizelge 5.6. Yaş İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	92
Çizelge 5.7. Medeni Durum İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	93
Çizelge 5.8. Eğitim Durumu İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	94
Çizelge 5.9. Çocuk Sahibi Olma Durumu İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	95
Çizelge 5.10. Meslek İle alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	96
Çizelge 5.11. Bölge İkamet Süresi İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	98
Çizelge 5.12. Daha Önce Ziyaret Edip Etmeme Durumu İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	99
Çizelge 5.13. Ziyaret Sayısı İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular.....	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Tokyo Ski Dome'un İçinden Bir Görünüm	7
Şekil 1.2. Nasu Highland Park'tan Bir Görünüm	8
Şekil 1.3. Tatilya'dan Bir Görünüm	9
Şekil 1.4. De Efteling'ten Bir Görünüm	10
Şekil 1.5. Parc Asterix Yerleşkesinden Görünüm	11
Şekil 1.6. Storm King Art Center'da Sergilenen Heykellerden Bir Örnek.....	12
Şekil 1.7. Hakone Open Air Museum Eserlerinden Bir Örnek	13
Şekil 1.8. Değirmendere Heykel Parkı'ndaki Eserlerden Bir Örnek	14
Şekil 1.9. Tjapukai Aboriginal Kültür Parkı'ndan Bir Kare.....	15
Şekil 1.10. Bekonscot Kültür Parkı'ndan Bir Kare	16
Şekil 1.11. Minimundus'tan Bir Kare.....	17
Şekil 1.12. Miniatürk Minyatür Parkı'ndan Bir Görünüm	18
Şekil 1.13. Minicity Minyatür Parkı'ndan Bir Görünüm.....	18
Şekil 1.14. Kobe Belediye Arboretumu'ndan Bir Görünüm	20
Şekil 1.15. Atatürk Arboretumu'ndan Bir Görünüm.....	21
Şekil 1.16. Berlin-Dahlem Botanik Bahçesi'nden Bir Görünüm	23
Şekil 1.17. Kew Botanik Bahçesi'nden Bir Görünüm.....	23
Şekil 1.18. Virtual World'den Bir Görünüm	24
Şekil 1.19. Kihoku Astroloji Müzesi Gözlem Evi'nden Bir Görünüm	25
Şekil 1.20. Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Tema Parkların Haritası	31
Şekil 2.1. Hizmet Sektörünün Dünya Ekonomisindeki Yeri.....	50
Şekil 2.2. İç Turizmin Ekonomiye Etkilerinin Yıllara Göre Değişimi.....	54
Şekil 2.3. Yıllara Göre Dünya Geneline En Çok Ziyaret Edilen Tema Parkların Toplam Ziyaretçi Sayıları.....	58
Şekil 3.1. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Konumunu Gösterir Harita	66
Şekil 3.2. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Google Earth Görüntüsü.....	67
Şekil 3.3. Masal Şatosu'ndan Bir Görünüm	69
Şekil 3.4. Eskişehir Hayvanat Bahçesi	70
Şekil 3.5. Korsan Gemisi	70
Şekil 3.6. Türk Dünyası Bilim Kültür ve Sanat Merkezi.....	71
Şekil 3.7. Bilim Deney Merkezi	72
Şekil 3.8. Sabancı Uzay Evi.....	73
Şekil 3.9. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nda Yer Alan Bölümlere Yıllar İçerisinde Gelen Ziyaretçi Sayıları.....	77
Şekil 3.10. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Yıllar İçerisindeki Getiri Tablosu	78

ÖNSÖZ

“Turizm Açısından Tema Parkların Ekonomik Etkileri: Sazova Parkı Örneği” konulu yüksek lisans tez çalışmasında tema parkların tarihsel gelişimine, tema park örneklerine, tema parkların turizmle ilgisine ve ekonomik etkilerine değinilmiştir. Tez çalışmasında temel olarak ele alınan tema parkların ekonomik etkileri hakkında yerel veriler sunulmuş, ekonomik etkilerinin ayrıntıları verilmiştir. Ayrıca tema parkların geliştirilme, ekonomik katkılarının artırılması için öneriler sunulmuştur.

Bu yüksek lisans tez çalışmasında Eskişehir’de yaşayan 403 kişiye “Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı” hakkında anket uygulanmış, elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasında sabırla bana destek olan, bilgisini, tecrübesini, emeğini esirgemeyen Değerli Hocam Sayın Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN’a ve bilgisinden, tecrübesinden istifade ettiğim Arş. Gör. Selman BAYRAKCI’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim hayatım boyunca beni destekleyen, her zaman yanımda olduklarına inandığım sevgili aileme; samimiyetini ve yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

KONYA
Mayıs, 2019

GİRİŞ

Sanayi ve teknolojiye bağılı olarak modern dünya günümüz şeklini almıştır. Bu noktada en büyük değişiklik ise kentlerde görülmüştür. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte büyük kentlerin sayısı artmış ve insanlar metropol kültüründe yaşamaya mecbur bırakılmıştır. Beton yığınları arasında sürekli koşuşturma içinde olan insanlar, yoğun baskı ve stres altındadır. Bu nedenle günümüz dünyasında özellikle yoğun kent ortamındaki insanların psikolojik açıdan dinlenmeye ve nefes almaya ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı karşılaması için de açık, yeşil alanlar tercih edilmektedir.

Günümüzde modern yapıya kavuşmuş tema parkların birçok beklentiye cevap verdiği söylenebilir. Yoğun çalışma temposu içinde olan metropol insanının eğlenme, dinlenme ve kaliteli zaman geçirme gibi beklentilerini karşılaması bunlardan bazılarıdır. Bunun yanında parklar, bölge ve ülke ekonomisine de önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Tema parkların modern metropollerde önemli birer turizm merkezi olması, beraberinde farklı sektörleri de olumlu yönde geliştirmiştir. Turistik tesis formunda olan tema parklar, kentlerin dinamik yüzü olmayı başarmıştır. Gelişimini tetikleyen birçok unsur olsa da insanların kaliteli zaman geçirmesine, eğlenmesine ve sosyo-kültürel açıdan beklentilerini karşılamasına fırsat sunduğu için tema parklara olan ilgi artmıştır.

Tema parkların varlığı birçok ihtiyacı ve beklentiyi karşılar niteliktedir. Temelde birbirinden farklılık gösteriyor gibi olsa da tema parkların asıl kuruluş amacı insanların yaşam standartlarının yükseltilme isteğine dayanır. Kentlerde yerleşim alanlarında zamanla belli standartlar oluşmuştur. Bu nedenle deniz, dağ gibi doğal etkenler haricinde hemen hemen tüm kentler birbirine benzer. Yaşam alanlarının oluşturulmasında üretim ve kazanç öncelikli olduğundan, yeşil alanlara ve parklara yeterli alan bırakılmamıştır. Kent nüfusunun artmasıyla birlikte de mevcut yeşil alanlar yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlik nedeniyle beklentileri karşılaması için tema parklar öncelik kazanmıştır. Tema parkların yapısı da zaman içinde gelişmiş ve insanların birçok beklentisini karşılamak için çok yönlü olarak tasarlanmıştır. Ziyaretçilerine eğlenme, sosyalleşme ve kültürel kazanım noktasında çeşitli alternatifler sunmak tema parkların amacı olmuştur. Tema parklarda zaman zaman ziyaretçilerin görüşleri alınmış ve beklentileri karşılama konusunda yeni alternatifler

üretimiştir. Bu durum, tema parkların kendini geliştiren ve insanların memnuniyetine odaklı bir dinamik sistem olduğunun göstergesidir. Ziyaretçi görüşlerini dikkate almak tema parkların kalitesini artırır ve katılımcı sayısını olumlu etkilemektedir. Dolayısıyla tema park varlığını sürdürür ve gelişir. Ziyaretçi görüşlerine bağlı olarak tema parkın farklı faaliyet programları belirlenir, ihtiyaç türleri saptanır, rekreasyon esasları oluşturulur. Mevcut tema parkta değişikliğe gidilmesi kadar yeni tema parkların da nasıl şekilleneceği konusunda insanların fikirleri, beklentileri oldukça önemlidir. İnsan eksenli davranış yaklaşımı tema parkların projelerine şekil vermektedir. Her yaşta insanın beklentisinin dikkate alınması, özellikle tüm aile bireylerinin beklentilerine cevap verilmesi önemlidir. Bu sayede geniş bir ziyaretçi kitlesine ev sahipliği yapılabilir. Başarılı olan tema parkların başarı sırrı buradadır. Başarılı tema parklar, tüm faaliyetlerini planlarken; ekonomik-sosyal-fiziksel faktörleri değerlendirmiş, tasarımlarını bu doğrultuda yapmış ve ziyaretçi görüşlerine önem vermiştir.

Tüm dünyada ve Türkiye’de belli bir temaya dayanan tasarımın hayata geçirilmesi, yaratılması ve biçimlendirilmesi uzmanlık işidir. Değişik disiplinlerde deneyim sahibi kuruluşların birlikte çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan projelerde çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Projede yaratılması istenen imaj, potansiyel müşteri özellikleri ve beklentileri, finansman olanakları, pazar parametreleri bunlardan yalnızca birkaçıdır. Tüm bu faktörler üzerine yapılan detaylı çalışmalarla; kâr getirecek aktivitelerin belirlenmesi, müşteriye sunumu, estetik kriterlerin tanımlanması gerekmektedir. Sonuçta her aşamada maliyet-kâr marjını dikkate alarak cazibe merkezi yaratılması hedeflenmektedir.

Tema parkların ekonomiyle doğrudan veya dolaylı yoldan etkisi değerlendirildiğinde neden gerekli bir yatırım alanı olarak görülmesi gerektiği de anlaşılabilir. Dünya genelinde tema parkların kalitesi ve kapsamı, buldukları ülkenin gelişmişlikleriyle doğru orantılıdır. Bu nedenle tema parklar, ülke standartlarının göstergesi sayılabilir. Turizme ve ekonomiye olumlu etkilerinin kavranması tema parkların giderek yükselen önemli merkezler olmasının nedenlerindedir. Gelişmiş ülkeler, tema parklarını dünya genelinde önemli bir reklam aracı olarak da kullanabilmektedir.

Bu tez kapsamında, birinci bölümde, tema parkların tarihsel gelişimi ve sınıflandırmalarına yer verilmiş, bu parkların tasarımını belirleyen faktörlere değinilmiş, tema park konseptinin planlama ve tasarım ilkelerinden bahsedilmiş, dünyadan ve Türkiye’den tema park örnekleri aktarılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde turizm kavramı, yerel ekonomik kalkınmaya etkisi açıklanmış, tema parkların uluslararası turizmdeki yeri ve önemi belirtilerek turizme etkisi açıkça ifade edilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde tema park ekonomisi ayrıntılı ele alınmış ve çalışmada, genel literatür ve internet taramasından elde edilen akademik verilerin yanı sıra araştırmacı tarafından hazırlanan ölçek kapsamında elde edilen veriler ışığında Sazova Parkı’nın ekonomiye etkileri incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde çalışmanın materyal ve yöntemi amaç, örneklem, sınırlılıklar, veri toplama aracı ve verilerin analizi alt başlıkları kapsamında ele alınmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde veri toplama aracı ile elde edilen bulgulara yer verilirken altıncı bölümde çalışma ile ilgili sonuç ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TEMA PARKLARI

Bu başlık altında tema parklarının; kavramı, tarihsel gelişimi, sınıflandırılması, dünyada ve Türkiye’de tema parkının tasarımını belirleyen faktörler, tema parkı konseptinin planlama ve tasarım ilkeleri, dünyada ve Türkiye’de en çok ziyaret edilen tema parkları ile eğlence sektörü alanında dünya çapında önde gelen organizasyonlar konusuna değinilmiştir.

1.1. Tema Parkı Kavramı

Tema parkları ve bahçeleri fantezi ve eğlencenin birleştirildiği, ciddi bir şekilde planlama-tasarım ve işletme anlayışı gerektiren, bir taraftan modernliğin nasıl olması gerektiğini anlatan, hayallerin yansımasından oluşan, bu yansımalarla sosyal kimliği güçlendirmek adına farklı kontrol metotları kullanılan parklardır (Yücesoy, 2017: 5). Tema parklar bir anlamda insanların ideal eğlence dünyalarını gerçeğe dönüştürdükleri yerlerdir. Tema parkları bilimsel, kültürel ve tarihsel konuları temel alan bir müze rolündedir. Ancak konularını orijinal insan yapılarını taklit ederek canlandırır. Bu canlandırma işitsel ve görsel sunumlarla ve interaktif yöntemlerin kullanımıyla sağlanır (Gök ve Bingöl, 2017: 133). Tema parkının sözlüksel anlamı ise; büyük teknolojik donanımlarla planlanmış, su veya raylı sistemlerle dolaşım imkânının sağlandığı ve sadece bir tema üzerine odaklanılan parklardır (Nacak, 2000: 14).

1.2. Tema Parklarının Tarihsel Gelişimi

Günümüz tema parkları, modern dünyada kalabalık kentlerin nefes alınan mekânları olarak görülse de kökeni ortaçağ Avrupa’sına dayanır. O dönemlerdeki “mutluluk bahçeleri” tema parklarının ilkleri olarak kabul edilir. Ateş oyunları, dans, oyuncaklı oyunlar, eğlence mekânları, ilkel korku trenleri gibi farklı eğlence istasyonları ortaçağ Avrupa’sında inşa edilmiş mutluluk bahçelerinin içeriğini oluşturmaktadır. Mutluluk bahçeleri özellikle siyasi sorunlar nedeniyle bir bir kapatılmıştır. 18. yüzyıla kadar popüler olan bahçelerden sadece birkaçı bugüne kadar gelebilmiştir. 1583’te Kopenhag’da kurulmuş olan *Bakken* eğlence parkı günümüze kadar gelebilmiş en eski tema parkı sayılır (Gök ve Bingöl, 2017: 133).

Tema parklarının gelişmesi ve yaygınlaşması 19. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır. Sanayi devrimini yakalayan Amerika, tema parklarının yaygınlaşmasına öncülük etmiştir. Ülkede çok rağbet gören tema parkları hızla çoğalmış ve Amerika vatandaşlarına hizmet vermiştir. Savaşlar ve ekonomik buhran nedeniyle bir süre duraksamış olsa da özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında tema parkları yeniden canlanmıştır. Tema parklarına olan ilginin artmasına vesile olan en önemli gelişme ise 1955 yılında Disneyland'ın açılması olmuştur. Hemen ardından 1961 yılında Six Flags'ın da açılmasıyla birlikte tema parkları ilgi odağı haline gelmiştir. 1980 yılından sonra da tüm dünyada önemli bir sektör oluşmuş, yatırımcılar yeni tema parkları için yeni ülke arayışlarına girmiştir. 1983 yılında açılan Tokyo Disneyland'a, California'dakinden bir milyon daha fazla ziyaretçi girişi tüm dünyanın tema parklarına olan ilgisinin basit bir ifadesidir. Tokyo Disneyland o yıllarda 17 milyon ziyaretçi ağırlamıştır (Dalkılıç, 2007: 15-16). Halen yıllık ziyaretçi sayısı benzer oranlardadır.

Tüm dünyada tema parklarına olan bu büyük ilgi sonrasında yatırımcılar Avrupa ve uzak doğu ülkelerine yönelmiştir. 1992 yılında Paris'te açılan Disneyland, yatırımcıların ilk Avrupa girişimlerinden biridir. Beklentilerin hem ziyaretçi hem de yatırımcılar nezdinde gerçekleşmesinden dolayı tema parklarının sayısı hızla artmaya devam etmektedir. Tema parkları turizm ve ülke ekonomisi bakımından oldukça değerli eğlence merkezleridir (Gök ve Bingöl, 2017: 134).

1.3. Tema Parklarının Sınıflandırılması

Tema parkları hedef kitlesi, eğlence türü ve temel kurulum noktaları bakımından sınıflandırılmıştır. Manuel ve Fred (1998; Deniz, 2002) planlama aşamaları birbirine benzemesine rağmen tema parkları *eğlence parkları*, *tarih parkları*, *safari parkları* adı altında üç kategoride incelemiştir. Deniz (2002) ise tema parklarını; *eğitim*, *iklim*, *coğrafya*, *rekreasyon ve eğlence*, *hikaye-masal*, *mitoloji*, *çağ*, *sanat*, *hobi*, *duyu*, *doğal yaşam temalı park ve bahçeler* ve *özel anlamlı bahçeler* olmak üzere 11 kategoride incelemiştir. Tema parklarının sınıflandırılması için farklı yöntemler belirlendiği görülmektedir. Bu tez kapsamında tema parklarıyla ilgili incelenen yurtiçi ve yurtdışı örnekler doğrultusunda Topaloğlu (2007)'nun çalışmasındaki; '*Eğlence-Macera Ağırlıklı Tema Parkları, Sanatsal ve Kültürel*

Ağırlıklı Tema Parkları, Eğitim Ağırlıklı Tema Parkları ve Teknolojik Amaçlı Tema Parkları'' olmak üzere beş grupta ele alınmıştır.

1.3.1. Eğlence - Macera Ağırlıklı Tema Parkları

Eğlence parklarının yapımına yıllar önce 1550'li yıllarda başlanmıştır. Avrupa'da ilk kurulduğu zaman bu tip yerlere *mutluluk bahçeleri* adı verilmiştir. Bu bahçeler, oyunlar, müzik ve eğlence amaçlı araçlar ile doluydu. Daha sonra birtakım politik problemler birçok bahçenin 1700'lerde kapanmasına yol açmıştır. Fakat bu parklardan bir tanesi Copenhagen'ın kuzeyinde yer alan *Bakken* bugüne kadar varlığını koruyabilmiştir. 1583'de açılan *Bakken* şüphesiz dünyanın en eski eğlence parklarından biridir (Yücesoy, 2017: 9).

Sanayideki gelişim ve müşteri beklentisine bağlı olarak çeşitli eğlence araçlarının keşfiyle birlikte eğlence parklarına olan ilgi de artmıştır. Eğlence araçlarının kalitesi ve çeşitliliği ile ünlenen *Coney Adası* 1870'li yıllarda New York'ta faaliyete geçmiştir (Dalkılıç, 2007: 19). Yine Amerika'da, Chicago'da, ticaret amaçlı açılmış olan ve etrafı çevrili ilk park özelliğini taşıyan *Water Chutes Eğlence Parkı* 1800'lü yılların sonunda Poul Boynton adlı girişimci tarafından açılmıştır. Ticari amaçlı açıldığı için ziyaretçilerden belli bir ücret talep edilmiştir. Bu farklı oyunlar ve aktiviteler içeren bir lunaparkı da bünyesinde barındırır. *Water Chutes Eğlence Parkı* ticari kaygı taşıdığı içindir mi bilinmez, açıldıktan sadece 12 yıl sonra kapanmıştır (Topaloğlu, 2007: 10).

Meşhur *Coney Adası*'nda 1900'lü yılların hemen başında bir lunapark açılmıştır. Tema parklarının; o dönemden sonra, farklı eğlence anlayışlarına ve çeşitli beklentilere ev sahipliği yapmaya çalıştığı, müşterilerin beklentilerini karşılama gayretine girdiği görülmektedir. 1910 yılından sonra ise tema parklarının sayısı tahmini olarak 2000'e ulaşmıştır. Eğlence furçasındaki bu büyük yükseliş 10 yıl gibi kısa bir süre sonra kesintiye uğramıştır. Dünya savaşları ve ekonomik krizler insanların eğlence sektörüne olan ilgisini azaltmıştır. Yine bu ilgi özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında canlanmış ve günümüze kadar kesintisiz artarak devam etmiştir. Özellikle Disneyland, tüm dünyada eğlence denince küçük büyük herkesin gitmeyi hayal ettiği bir tesis konumundadır. Texas'taki Six Flags, Hershey'deki Hersheypark

tema parklarının en çok bilinenleridir (Topaloğlu, 2007: 10). Günümüzde ise özellikle Walt Disney, Merlin, Universal Parks insanların ilgi odağıdır.

1.3.1.1. Eğlence-Macera Parkları

Eğlence-macera parkları, hayal gücünün sınırlarını zorlayan heyecan verici aktivitelerin bulunduğu parklar olarak nitelendirilebilir. Aşağıda, çeşitli ülkelerden ve Türkiye’den bu tür parklara örnekler verilmiştir.

Ski Dome (Tokyo)

Tokyo Ski Dome, SSAWS (“İlkbahar Yaz Sonbahar Kış Kar”ın kısaltmasıdır) 1993 yılında açılmıştır. Mali kayıplardan sonra 2002 yılında kapanmış ve ertesi yıl sökülüştür. Parkın açılmasına çalışmaları ile katkıda bulunan Linke¹, ayrıca merkezin iç görünümünü de fotoğraflamıştır. Şekil 1.1’de Ski Dome’un içinden bir kare görülmektedir (Topaloğlu, 2007: 12).

Şekil 1.1. Tokyo Ski Dome’un İçinden Bir Görünüm (Kaynak: <https://i0.wp.com>, Erişim Tarihi: 15.08.2018)

¹1990’ların sonlarından beri, Milano merkezli sanatçı Armin Linke, dünyayı dolaşarak beş kıta üzerinde seyahat etmiş ve çağdaş dünyanın geniş bir fotografik atlasını derlemiştir. Breziya’dan Bağdat’a Bangkok’a kadar, Linke kamerasını hem doğal hem de insan yapımı ortamlara dönüştürmüştür. Onun konuları dağlardan, buzullardan, yağmur ormanlarından ve çorak ovalardan; hızla büyüyen büyük merkezlere ve otellerin ve sanayi tesislerinin devasa iç mekânlarına, hatta Birleşmiş Milletler binası ve Moskova’daki Star City gibi ikonik kurumsal mekânlarla kadar çeşitlilik göstermiştir. İnsanlık ve doğa arasındaki ilişkiye ilgi duyan Linke, genellikle ikisinin kesiştiği yerleri incelemiştir.

Linke, Global Box (1998–2000) serisinden bir çalışma olan ve yukarıda bahsedilen Ski Dome, Tokyo, Japonya (1998) için Japonya’daki devasa kapalı bir kayak pistini fotoğraflamıştır.

Binanın girişinde büyük bir plaza ve İskandinav ülkelerini simgeleyen bir obje yer almaktadır. Bu obje, camdan yapılmış ve plastikle çevrelenmiştir (Cerver, 1997; Topaloğlu: 2007: 12).

Nasu Highland Park (Japonya)

Dağlarda bulunan Nasu Highland Park, Nasu bölgesinde bulunan en büyük eğlence parkıdır. 1979 yılında kurulmuştur. Toplamda 40 adet cazibe merkezi ve on adet ilgi çekici roller coasterdan oluşan bir parktır. Sezonun temalarına bağlı olarak değişen mevsimlik şovları içinde barındırmaktadır (<https://www.mystays.com>, Erişim Tarihi: 26.08.2018). Şekil 1.2’de Nasu Highland Park’tan bir görünümüne yer verilmiştir.

Şekil 1.2. Nasu Highland Park’tan Bir Görünüm (Kaynak: <http://media-cdn.tripadvisor.com> , Erişim Tarihi: 15.08.2018)

Tatilya (İstanbul)

20 Nisan 1996’da Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından açılışı yapılarak faaliyete geçen “Tatilya” *Eğlence Cumhuriyeti* olarak da anılır. Tatilya’nın yapımına 1995 yılında başlanmış ve bir yıl gibi kısa bir sürede bitirilmiştir. Tatilya’da kapalı alanlara konuşlandırılmış sayısız oyun parkuru bulunmaktaydı. Bu eğlence merkezi İstanbul’da Beylikdüzü ilçesindeydi. Birçok sinema salonu bulunan bu eğlence merkezinde *Alabora*, *Su kayağı*, *Masal Dede*, *Tatilya Ekspresi* gibi oyun

parkurları da bulunmaktaydı. Hayal dünyası sloganıyla açılmış olan bu büyük eğlence merkezi ne yazık ki 3 Nisan 2006 tarihinde kapatılmıştır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Tatilya>, Erişim Tarihi: 24.08.2018). Şekil 1.3'te Tatilya'dan bir görünüm paylaşılmıştır.

Şekil 1.3. Tatilya'dan Bir Görünüm (Kaynak: <https://lcdn.listelist.com>, Erişim Tarihi: 18.08.2018)

1.3.1.2. Fantezi Parkları

Fantezi parkları; özellikle çizgi film karakterleri, karikatür mimarisi ve yemek pazarı gibi üç farklı alanı temel alan ve bu unsurlara göre şekillendirilmiş parklardır. Bu parklar müziklerle ilgi çekmektedir. Fransa'da çokça yer alan bu parklar çizgi film karakterleriyle ön plana çıkmaktadır. Aşağıda fantezi parklarına çeşitli örnekler sunulmuştur (Topaloğlu, 2007: 18).

De Efteling (Hollanda)

De Efteling 1950'lerden önce doğal park olarak tasarlanmıştır. Daha sonra geliştirilerek ailece eğlenilebilecek bir tema park haline getirilmiştir. Merkezi bir alan üzerinde orman içinde popüler peri masalının bölümleri canlandırılmaktadır (Wylson, 1994; Eyüboğlu, 2018: 47). Şekil 1.4'te De Efteling'ten bir görünüm gösterilmiştir.

Şekil 1.4. De Efteling'ten Bir Görünüm (Kaynak: <http://www.netherlands-tourism.com>, Erişim Tarihi: 18.08.2018)

Parc Asterix (Paris)

200 dekarlık oldukça geniş bir alana konuşlandırılmış olan Parc Asterix, özellikle ailelerin eğlenmeleri için tasarlanmış, Fransız temalarla şekillendirilmiş bir parktır. Yine çizgi film karakterlerinin ön planda olduğu bu parkta ise Galyalı ve Romalı çizgi film karakterleri kullanılmıştır. Aynı anda 4000 kişiye hizmet verebilecek kapasitedeki restoranları ve 20 dükkânı ile oldukça büyük bir komplekstir. Bu tema parkın hemen girişinde Via Antigua Caddesi misafirleri karşılar. Bu cadde, alışverişler için hazırlanmış dükkânlar ve restoranlarla doludur. Yine caddenin birçok noktasında Asterix mizah dergisinde bulunan karakterlerin heykelleri, binaların cephelerinde de farklı çağlara ait çizgi kahramanların karikatürize objeleri bulunur. Bu tema parkta en ilgi çekici olan çizgi film karakteri ise 43 metrelik devasa Asterix heykelidir (<https://www.parcasterix.fr/>, Erişim Tarihi: 22.08.2018). İnsanların ilgi odağı olan bu tema park, 2018 yılı verilerine göre 2 milyon 174 bin ziyaretçiyi ağırlamıştır.

Şekil 1.5. Parc Asterix Yerleşkesinden Görünüm (Kaynak: <https://www.attractiontix.co.uk>, Erişim Tarihi: 20.08.2018)

1.3.2. Sanatsal ve Kültürel Ağırlıklı Tema Parkları

Sanatsal ve kültürel ağırlıklı tema parkları incelenen örnekler doğrultusunda; heykel parkları, kültür parkları ve minyatür parklar olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Aşağıda bu parklarla ilgili bilgiler verilmiş, yurtdışından ve Türkiye'den örnekler incelenmiştir.

1.3.2.1. Heykel Parkları

Özel olarak heykel sergilemek için planlanmış olan heykel parkları, heykellerin en iyi şekilde ziyaretçiler tarafından izlenebilmesi için tasarlanmıştır. Önceleri heykeltıraşların eserlerini sergileyebilmeleri için kurulan heykel parkları sonraları müzelere bağlı olarak hizmet vermeye başlamıştır. Günümüzde daha çok müzeler nezdinde hizmet veren heykel parkları vardır (Deniz, 2002: 80).

Sanatın evrensel olmasının yanında kültürlere göre de değişiklik gösterdiği ve kültürü yansıtan en önemli öğelerden biri olduğu bilinmektedir. Her toplumun kendi sanatı ve sanat anlayışı vardır. Heykeller de sanatı yansıtan somut ürünlerdir. Ayrıca heykeller peyzaj tasarımının da vazgeçilmez unsurlarındandır. Heykel; peyzajın görsel değerini arttıran renk, form, biçim ve ölçü özellikleri ile tasarımı daha etkili ve algılanabilir kılar. Heykel buna ek olarak; doğa ile ilişkiyi sağlayan, insanın bakış açısını, algılayışını, duygu ve düşüncelerini değiştiren bir işlevi de yerine getirir.

Heykelin dinlere göre değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle Batı'da daha çok yaşam alanı bulan heykel sanatı ve bahçe sanatı Roma devrinden beri birbirini tamamlayan iki sanat olmuştur. Roma devrinden bu yana heykel, park ve bahçelerde çok önemli bir yere sahiptir (Deniz, 2002: 80).

Dünyanın çok çeşitli yerlerinde pek çok heykel parkı bulunmaktadır. Amerika'daki New York yakınlarında bulunan Storm King Art Center, Japonya'daki Fuji Dağı eteklerinde kurulu olan Hakone Açık Hava Müze'si ve Hollanda'nın Otterloo kentinde kurulan Kröller-Müller Müze'si bu heykel parklarından birkaçıdır (Topaloğlu, 2007: 24).

Storm King Art Center (Amerika)

Storm King Art Center, New York City'nin 60 mil kuzeyinde, Montainville'de 808 dekarlık bir alan üzerine kurulmuştur. Modern heykelticiliğin en iyi parçaları, arazi üzerindeki inişli çıkışlı tepeler, Hudson River Vadi'si ile güzel bir peyzaj üzerinde sergilenmektedir. Çevre arazisinin vahşiliği ve heybeti açısından birkaç rakibi bulunmasına rağmen anıtsal sanat eserleri arasındaki etkileşimin yaratılmasıyla diğer heykel parklarından farklıdır. En önemli özelliği 2. Dünya Savaşı sonrası heykelticiliğinin en iyi örneklerinin bir araya getirilmesi ve mümkün olduğu kadar eserlerin en iyi yanlarını gösterecek şekilde sergilenmesidir (Deniz, 2002: 83).

Şekil 1.6. Storm King Art Center'da Sergilenen Heykellerden Bir Örnek (Kaynak: <https://s3-media2.fl.yelpcdn.com>, Erişim Tarihi: 20.08.2018)

Hakone Open Air Museum (Japonya)

1969’da Fujisankei Ulaştırma Grubu dünyada kendi alanında ikinci ve ülkedeki ilk heykel parkı olan Hakone Open Air Museum’u kurmuştur. Park, Fuji Dağı yakınında yaklaşık 500 modern heykeli ile Tokyo’ya iki saat uzaklıkta yer almaktadır (Deniz, 2002: 85). Bu müze incelendiğinde, Japonya’da modern heykeltiriliğin geniş bir biçimde açık havada yer aldığı ilk müze olduğu anlaşılmaktadır. Hakone Müzesi’nde aynı zamanda aktif bir sergi programı ve uzun ömürlü yıllık uluslararası heykel yarışmaları da düzenlenmektedir. Modernist değişimler, müze koleksiyonunun kalitesi ve yardımcı aktiviteler bugün Hakone’yi dünyaya tanıtan özelliklerdir (Topaloğlu, 2007: 25-26).

Şekil 1.7. Hakone Open Air Museum Eserlerinden Bir Örnek (Kaynak: <https://amoderngirl.files.wordpress.com>, Erişim Tarihi: 21.08.2018)

Değirmendere Heykel Parkı (Kocaeli/Gölcük)

İslamiyet’te pek etkin yaşam alanı bulamayan heykeltirilik son dönemlerde ancak kendine yaşam alanı bulabilmiştir. Türkiye bu konuda daha esnek bir anlayışa sahiptir. Yine de Türkiye’de de heykel parkı oldukça yeni sayılır. Her ne kadar yurtdışında olduğu gibi büyük projeler olmasa da Değirmendere’de 1992 yılından beri her yıl Temmuz ayında yerli ve yabancı heykeltıraşların katılımının sağlandığı “Uluslararası Ahşap Heykel Sempozyumu” düzenlenmektedir (Kızıldere, 2009: 72).

1999 depreminden etkilenen önemli noktalardan birisi de Değirmendere Heykel Parkı’dır. Sahil kesiminde bulunan 54 heykelden önemli bir kısmı depremde

denize karışmıştır. Bu büyük kayba rağmen “Uluslararası Ahşap Heykel Sempozyumu” ise düzenli olarak devam etmiştir (Kızıldere, 2009: 73).

Şekil 1.8. Değirmendere Heykel Parkı’ndaki Eserlerden Bir Örnek (Kaynak: <http://2.bp.blogspot.com>, Erişim Tarihi: 22.08.2018)

1.3.2.2. Kültür Parkları

Kültür parkları, çeşitli kültürlerin tarihini yansıtan bunu alışveriş merkezleri, yeme içme üniteleri ve çeşitli aktivitelerle destekleyen parklar olarak nitelendirebilir. Bu bölümde yurtdışındaki kültür parklarından örneklere yer verilmiştir.

Tjapukai Aboriginal Kültür Parkı (Avustralya)

Aborjin kültürünün tanıtıldığı Tjapukai Aboriginal Kültür Parkı, yaklaşık 25 dekarlık büyük bir alanı kapsamaktadır. Kurulduğu köyün de sınırlarını aşan bu park Caravonica’da “Kuranda” sınırları içindedir. 1987 yılında Aborjin dans tiyatrosu olarak Cairns yakınlarında Kuranda adlı küçük bir köyde kurulmuştur. Daha sonra bu alan, alışveriş merkezi ve çeşitli aktivitelerle desteklenerek yaşayabilecekleri bir alana dönüştürülmüştür (Kızıldere, 2009: 80).

Bugün Tjapukai, Avustralya’da Aborjin kültürünün en iyi tanıtıldığı ve ayrıca yerel, ulusal ve uluslararası barışa katkıda bulunan bir yerleşim yeri özelliğindedir. Bu kültür parkında Tropikal Kuzey Queensland yağmur ormanlarında yaşayan insanlar tarafından Aborjin kültürü teatral bir dille anlatılmaktadır (Topaloğlu, 2007: 30).

Şekil 1.9. Tjapukai Aborijinal Kültür Parkı'ndan Bir Kare (Kaynak: <http://www.tjapukai.com.au>, Erişim Tarihi: 22.08.2018)

Polynesian Kültür Parkı (Hawaii)

Polynesian Kültür Parkı, 168 dekarlık alanı kapsayan ve birçok köyün oluşturduğu önemli bir kombin niteliğindedir. 1963 yılında tasarımcıların oluşturduğu bu park yaşam şeklinin muhafaza edilmesi yönünden oldukça önemlidir. Zira burada bölge halkının dansları, unutulmuş tarihi ve kültürel değerleri, şarkıları ve el sanatları yeniden canlandırılmıştır. Bölgenin geçmiş değerleri yeniden canlandırılmış bu sayede ekonomik kazanım ve bölge için gelişim sağlanmıştır. Doğal peyzaj ve su parkları korunmuş, ıslah edilmiştir. Parka gelen ziyaretçiler; Hawaii, Samoa, Fiji, Aotenez, Tonga, Tahiti ve Margu gibi adaların ve farklı bölgesel geleneklerin yansımalarını izleme ve tanıma fırsatı bulmaktadır. Bireysel gelenekler, müzik, törenler, el sanatları ve benzeri gösteriler Polynesian Kültür Parkı'nın faaliyetlerini içermektedir (Topaloğlu, 2007: 32).

1.3.2.3. Minyatür Parkları

Buldukları ülkenin geçmişini gelecek nesillere aktarma açısından büyük önem taşıyan, çeşitli bitkisel düzenlemelerle gerçek yapıların 1/25 ölçeğe küçültülmüş modellerinin yer aldığı, içinde ziyaretçilerin ihtiyaç duyabilecekleri

ünitelerin de bulunduğu parklardır. Bazı minyatür parklarında bütün bir şehrin, kasabanın veya o ülke için önem taşıyan alanların modelleri bulunmaktadır (Uğur, 2018: 49).

Bugün Avrupa ve bütün Dünya'daki minyatür parklarında çocukların ve erişkinlerin ilgisini çekmek için eğlence ve heyecan verici üniteler tasarlanmaktadır. Minyatür parklarının bazıları tema parkı ticareti anlayışında, bazıları da gelen turistleri bilgilendirmek amaçlı yapılmaktadır (<http://iamp0.tripod.com>, Erişim Tarihi: 22.08.2018). Dünyadaki minyatür park sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye'de İstanbul Haliç'te Miniatürk, Konya'da 80 Binde Devri Âlem Parkı, Çanakkale 18 Mart Parkı ve Antalya'da Minicity olmak üzere dört tane minyatür parkı bulunmaktadır.

Bekonscot (İngiltere)

Bekonscot, 1929 yılında açılan en eski model köy olmasıyla ünlüdür. 1930'lu yıllardaki kırsal alanı tasvir eder. Köy kurucusu Roland Callingham'ın hobisi olarak yapılmıştır. Kurulduğu andan itibaren tüm karlarını hayır kurumlarına paylaşmaktadır (<https://www.bekonscot.co.uk>, Erişim Tarihi: 24.08.2018).

Şekil 1.10. Bekonscot Kültür Parkı'ndan Bir Kare (Kaynak: <http://www.orangesmile.com>, Erişim Tarihi: 22.08.2018)

Minimundus (Avusturya)

Ülke sınırları dışında beş farklı kıtadan toplam 170 yapının sergilendiği Minimundus, 26 dekarlık alanda ziyaretçilerine ev sahipliği yapmaktadır. Bu park

1958 yılından beri faaliyet göstermektedir. Alanında deneyimli tasarımcılar tarafından yapılan eserler yine bu tasarımcıları tarafından korunmaktadır. Sürekli olarak, eserlerin bakım ve onarımını yapan uzman tasarımcılar, yeni modeller de yaparak parkın bugünün beklentilerine cevap vermesini sağlamaktadır. Parktaki 170 yapının modellerinde özel malzeme ve materyaller kullanılmıştır (<https://www.minimundus.at>, Erişim Tarihi: 27.08.2018).

Şekil 1.11. Minimundus’ndan Bir Kare (Kaynak: <http://www.orangesmile.com>, Erişim Tarihi: 23.08.2018)

Miniatürk (İstanbul)

İstanbul’da Haliç ve çevresinin ıslahı gerçekleştirilirken projeye dâhil edilmiş olan Miniatürk, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından sürdürülen dönüşüm projesinin önemli bir parçasıdır. Masalsı bir ortamda ziyaretçilerini karşılayan bu önemli proje üç ana bölümden oluşur. Anadolu coğrafyası, İstanbul bölgesi ve Osmanlı mimarisinin eserlerini barındıran üç ana bölüm küçük peyzaj ayrıntılarıyla birbirinden ayrılır. Ziyaretçilerin bütün bölümleri kesintisiz gezebilmeleri için de güzergâh belirlenmiştir (<https://www.miniatürk.com.tr/tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 24.08.2018).

Şekil 1.12. Miniaturk Minyatür Parkı'ndan Bir Görünüm (Kaynak: <https://gezipgordum.com>, Erişim Tarihi: 23.08.2018)

Minicity (Antalya)

İstanbul'daki Miniaturk'ün bir benzeri olan Minicity, Antalya Konyaaltı Bölgesi'nde hizmet vermektedir. Burada Anadolu uygarlıklarının seçkin mimari eserleri orijinalinin 1/25 oranında küçültülerek ziyaretçilerin hizmetine sunulmuştur. Minicity, 63 dekarlık alana ve 1800 metrelik yürüyüş parkuruna sahiptir. Bu alanda 129 eser sergilenmektedir (Topaloğlu, 2007: 44).

Şekil 1.13. Minicity Minyatür Parkı'ndan Bir Görünüm (Kaynak: <https://www.antalya.bel.tr>, Erişim Tarihi: 23.08.2018)

1.3.3. Eğitim Ağırlıklı Tema Parkları

Bu bölümde eğitim ağırlıklı tema parkları olduğu düşünülen arboretumlar, botanik bahçeleri ve hayvanat bahçelerine örnekler verilerek değinilmiştir.

1.3.3.1. Arboretumlar

Arboretum, en sade ifadeyle bilimsel araştırma ve gözlemlere fırsat sunan tabiat modülüdür. Burada çoğunlukla ağaçlar ve odunsu bitkiler sergilenir. Elbette bu sergileme sürecinde ağaçların ve diğer odunsu bitkilerin orijin, yaş, yetiştirilme ortamı, yaşam koşulları dikkate alınır. Arboretumlar eğitim ve bilim amaçlı kurulurlar. Kurulumunda ve sonraki süreçte çok büyük emek, sabır ve ilgi gerekir. Devamlılığın sağlanması esastır. Bu nedenle bu bitki müzelerinde profesyonel personeller hizmet verir (Sertkaya, 1997: 6).

Arboretumun amacı; bilimsel çalışmalar yaparak, o bölge koşullarında hangi varyete ve formların yetiştiğini saptamak, doğal olarak bulunmayan odunsu bitkileri yetiştirerek bölgenin güzelliğini, ekonomik önemini ve verimliliğini artırmak, bölge halkına odunsu bitkiler arasında değeri yüksek olanları seçme imkanını sağlamak, bölge halkının rekreasyon ihtiyacını karşılamak, değişik tür ve varyeteleri insanlara tanıtarak ağaç sevgisini aşılmasıdır (Sertkaya, 1997: 12).

Aşağıda yurtiçi ve yurtdışından arboretum örneklerine yer verilmiştir.

Kobe Belediye Arboretumu (Japonya)

Kobe Arboretum'u 1940'da 1426 dekarlık alan üzerinde Japonya'da kurulmuştur. Rokoko Dağları'nın arkasında liman kasabası olarak bilinen Kobe'de yer alan bu arboretum, Japonya'daki en geniş arboretumlardan birisidir. Arboretumun yarısı, bölgede doğal olarak yayılış gösteren Pinus densiflora ve Quercus serrata ile kaplıdır. Bu alanda, yabancı çiçekler ve çalılar yetiştirilirken yerel florada meydana gelen mevsimsel değişiklikler sergilenir. Arboretumun diğer yarısında dünyanın çeşitli bölümlerini temsil eden bitkiler yer alır. Bu bitkiler gruplar halinde düzenlenmiştir. Buradaki pek çok ağaç kendi arboretumlarından sağlanırken dünyanın diğer botanik bahçeleri ve arboretumlarından da elde edilmektedir. Kobe'de 1200 tür yer almaktadır. Bunlardan 500'ü tohumdan elde edilmiştir (Sertkaya, 1997: 31-32-33).

Şekil 1.14. Kobe Belediye Arboretumu'ndan Bir Görünüm (Kaynak: <https://static.thousandwonders.net>, Erişim Tarihi: 26.08.2018)

Atatürk Arboretumu (Sarıyer)

Atatürk Arboretumu, Sarıyer ilçesinde bulunan floristik zenginliğiyle birçok yerli ve yabancı botanikçinin ilgisini çeken Belgrad Ormanı'nın güneydoğusunda 3450 dekarlık bir orman parçası üzerinde kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan Kirazlıbent ile 1916 yılında Neşet Hoca tarafından kurulan Türkiye'nin ilk fidanlığı da sınırları içinde yer almaktadır. Belgrad Ormanı içindeki Atatürk Arboretumu'nda toplam 2000 çeşit bitki bulunmaktadır (Sertkaya, 1997: 55).

Bünyesinde barındırdığı sayısız bitkiyle zengin bir çeşitliliğe sahip olan Atatürk Arboretumu, öncelikle İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğretim üyelerine hizmet vermek için oluşturulmuştur. Ayrıca bu büyük mekân; Orman Bakanlığına bağlı kuruluşlara, orman mühendislerine, ilgili araştırma kurumlarına, yerli ve yabancı bilim insanlarına, peyzaj mimarlarına ve doğaseverlere hizmet veren canlı bir açık alan laboratuvarıdır. İncelemeler ve bilimsel araştırmalar için önemli bir noktadır (Sertkaya, 1997: 58).

Şekil 1.15. Atatürk Arboretumu'ndan Bir Görünüm (Kaynak: <https://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 17.04.2019)

1.3.3.2. Botanik Bahçeleri

Botanik bahçeler bitkisel çalışmalara kaynaklık eden alanlardır. Bunun yanı sıra araştırma, eğitim, rekreasyon merkezi olarak da görülebilir. Botanik bahçeler, temel olarak eğitim ve araştırma çalışmalarına hizmet ettikleri için kuruluşlar bünyesinde oluşturulurlar. Bu sayede korunmaları ve geliştirilmeleri de kontrollü olmaktadır. Günümüzde gözetim, korunma ve geliştirme konularında kurumların hassasiyet gösterdikleri botanik bahçeler, bünyesinde farklı ve özel bitki türlerinin yer aldığı koleksiyon bahçelerini de barındırır. Bu koleksiyon bahçelerinde ziyaretçilere; bitkilerin estetiği, doğal güzellikler, bitki zenginliği, doğa sevgisi gibi önemli konularda bilgiler verilir (Yücesoy, 2017: 6-7).

Botanik bahçelerini ve arboretumları diğer normal park ve bahçelerden ayıran en önemli özellik bazı bitkilerin bilimsel, tıbbi ve ekonomik bazılarının ise dekoratif kullanışlar için bilimsel akrabalıklarına göre düzenlenmesi ile bilimsel bir anlayış içinde doğayı tanıtmaya ve halka öğretmek amacıyla kurulmuş olmalarıdır. Dünyadaki botanik bahçesi örneklerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkan bu ortak özellikler kısaca aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Deniz, 2002: 19-20).

▪ Bitkilendirmenin yalnızca estetik değil, birden fazla hizmet edecek şekilde yapılmış olması ve sınırların koruma altına alınarak giriş-çıkışların kontrollü yapılması.

▪ Bahçede gezen halkın rekreasyon ihtiyacı yanında ilgi duyanların öğrenmesi için bitkilerin etiketlenmesi, bitki, koleksiyonlarının bilimsel ve teknik açıdan sürekli olarak etüt edilmesi ve izlenmesi.

▪ Tropik, subtropik ve Akdeniz bitkileri gibi özel iklim şartları isteyen bitkilerin seralarının ve bahçede yapılan çalışmaların sergilendiği sergi salonlarının bulunması.

▪ Eğitim ve araştırma amacını tam olarak yapabilmek için bir herbaryum ve laboratuvar ile botanik bilimi dalında yazılı eserlerin bulunduğu kütüphaneye sahip olması, koleksiyonun elektronik ortamda saklanması.

▪ Yine eğitim amaçlı olarak etiketleme dışında girişlerde ayrıntılı bilgi veren harita-broşür-kitapçıkların verilmesi, diğer botanik bahçeleri, arboretumlar, enstitüler, araştırma istasyonları ve halk ile bilgi, eğitim ve materyal değişiminin sağlanması.

▪ Botanik bahçelerinde bitkiler; bitki sistematigine, dendrolojik özelliklerine, coğrafi yayılış bölgelerine, kullanılış ve orijinine, ekolojik isteklerine göre düzenlenmesi.

Aşağıda yurtdışındaki botanik bahçeleri ile ilgili örneklere yer verilmiştir.

Berlin-Dahlem Botanik Bahçesi (Almanya)

Özellikle İngiliz bahçe tarzına yakın olan Dahlem Botanik Bahçesi beş coğrafik formdan oluşur. Berlin'in batı ucunda ve oldukça güzel bir konumda yer alan bu devasa bahçe yaklaşık 43 hektarlık bir alana sahiptir. Bünyesinde 22000'e yakın bitki türü barındıran bu alan, içinde yapay bir tepe barındırır. Bu tepede Alp bitkileri koleksiyonu bulunur. Bahçede Türkiye'den de birçok bitki türü görmek mümkündür. Bu bahçe çok eski tarihlerden beri hizmet verse de şu anki yeri 1910 yılında faaliyete geçmiştir. Bahçe orta kısmında büyük ölçüde İngiliz stilini barındırıyor olsa da İtalyan bahçesi olarak adlandırılan bir alan bulunmaktadır. Büyük bitki serası ve limonluğun da yer aldığı bu botanik bahçe ünlü mimar Adolf Engler ve Alfred Koerner imzasını taşımaktadır (<https://www.britannica.com>, Erişim Tarihi: 24.08.2018).

Şekil 1.16. Berlin-Dahlem Botanik Bahçesi'nden Bir Görünüm (Kaynak: <https://www.neolacakki.com>, Erişim Tarihi: 26.08.2018)

Kew Botanik Bahçesi (İngiltere)

Diğer tüm botanik bahçeleri gibi Kew Botanik Bahçeleri de bilim ve eğitim alanında hizmet vermeyi ilke edinmiştir. Kew Botanik Bahçeleri'nin bağlı bulunduğu enstitü, bitki teşhisi ve botanik alanında doğru bilgiye ulaşmayı amaç edinmiştir. Enstitü uygulamalı çalışmalar yürüterek hem bitki teşhisi yapar hem de bitkilerin ekonomik dağılımını da tespit etmeye çalışır. Öyle ki enstitü, elde edilen yeni bitki tohumlarının ve canlı bitki örneklerinin tüm dünyaya yayılması ve uygun ortamlarda geliştirilmesini sağlar. Bu amaçla oluşturulmuş olan seralar büyüklük ve içerdiği bitki koleksiyonları açısından dünyanın en büyük ve ünlü seralarındandır (<http://www.visitrichmond.co.uk>, Erişim Tarihi: 23.08.2018).

Şekil 1.17. Kew Botanik Bahçesi'nden Bir Görünüm (Kaynak: <https://media-cdn.sygictraveldata.com>, Erişim Tarihi: 27.08.2018)

1.3.3.3. Hayvanat Bahçeleri

Hayvanat bahçesi kavramı ilk zamanlar, insanlara hayvanları tanıtmak, hayvanlar hakkında bilgilendirmek ve aynı zamanda insanları eğlendirmek için, hayvanların doğal ortamlarına benzer yapay ortamlar oluşturularak, bunları toplu yerleşim yerlerine yakın alanlarda kurmakla başlamıştır.

Bu fikir ve uygulamalar ilk batılı ülkelerde gelişip yaygınlaşmıştır. Türkiye’de ise zaman ilerledikçe benzeri ortamlar ilk önce devlet kurumları tarafından İstanbul’da Gülhane Parkı içerisinde başlatılmış, bunu Ankara Atatürk Orman Çiftliği bünyesinde oluşturulan hayvanat bahçesi izlemiştir. Bursa’da yer alan hayvanat bahçesi de benzer bir tarzda geliştirilmiştir (Topaloğlu, 2007: 57).

1.3.4. Teknolojik Amaçlı Tema Parkları

California’daki bilgisayar oyunu tesisi olan Virtual World ile Kihoku’daki astroloji müzesi teknolojik amaçlı tema parkları kapsamında örnek olarak seçilmiştir.

Virtual World (San Diego/California)

Virtual World 19.yy’ın macera ruhuyla 21.yy teknolojisini birleştiren bir bilgisayar oyunu tesisidir. Sanal Coğrafi Ligin Merkezi (Virtual Geographic League) olan bu tesis 1895’te San Diego Hazard merkezinde kurulmuştur. Eski bir kâşif kulübüne bakışı yaratmak için mimarlar uzay mekikleriyle Victoria zamanına ait odaların birlikte bulunduğu karışık bir stil yaratmışlardır (Cerver, 1997; Topaloğlu, 2007: 64).

Şekil 1.18. Virtual World’den Bir Görünüm
<https://www.universityofcalifornia.edu>, Erişim Tarihi: 27.08.2018)

(Kaynak:

Kihoku Astroloji Müzesi (Kihoku)

İlk etapta genç nüfusun sürekli kentlere göç etmesini önlemek ve azalan nüfusu dengelemek için çözüm olarak düşünülen Kihoku astroloji müzesi, zamanla beklentiyi karşılamış ve ziyaretçi akınına uğramıştır. Özellikle ilgili turistleri ve profesyonelleri kendisine çeken bu cazibe merkezi, 4800 nüfuslu Kihoku köyü içindedir. Şehir karmaşasından ve endüstri merkezlerinden soyutlanmış olan bu müze, kırsal alana yayılmış bir gözlem evidir.

Yıldızları gözlemlemenin ne denli güzel bir haz olduğunu ziyaretçilerine yaşatmayı isteyen Takasaki² tüm çalışmaları bu doğrultuda gerçekleştirmiştir. Ziyaretçilerin gözlemlerinde bilimsel bir sistematığe bağlı kalmaksızın sezgi ve duygularını işletmelerini istemiştir. Bu amaçla kurulan Kihoku Astroloji Müzesi, ziyaretçilerine uzay uyarlamasını görme ve tecrübe etme fırsatı vermektedir (Topaloğlu, 2007: 67).

Şekil 1.19. Kihoku Astroloji Müzesi Gözlem Evi'nden Bir Görünüm (Kaynak: <https://hiveminer.com>, Erişim Tarihi: 27.08.2018)

²Masaharu Takasaki (1953), Kyoto Sanat ve Tasarım Üniversitesi'nde profesör ve Kraliyet İngiliz Mimarlar Enstitüsü'nün onur üyesidir. En özgün Japon mimarlardan biri olarak kabul edilir ve Japonya genelinde birçok alışılmadık binaların mimaridir. Yapıtının Japon mimarisi gibi çağdaş bir mimaride olduğu kadar geniş bir alanda da bir karşılaştırması yoktur. Şu an Masaharu Takasaki, 2011 depremi ve ardından Fukuşima'daki nükleer felaketten harap olmuş yerleşim yerlerinin yeniden inşasına yönelik önerilerine katkıda bulunmaktadır.

1.4. Dünyada ve Türkiye’de Tema Parkı Tasarımını Belirleyen Faktörler

Bu başlık altında, tema parkı tasarımını belirleyen faktörlerden insan eksenli yaklaşım, bölgesel eksenli yaklaşım ve çevre bilinçli yaklaşıma yer verilmiştir.

1.4.1. İnsan Eksenli Yaklaşım

Yirmi birinci yüzyıl insan zekâsını, insanlığı, teknolojik gelişimin zirvesine ulaştırdığı ancak bir o kadar da kirlilik denizinde boğulmak üzere olduğu bir çağdır. Teknoloji, nüfus ve hızlı büyüme göstergeleri olarak kabul edilirken tüm bunların yan etkilerine karşı insanlar savunma mekanizmalarını geliştirmek zorunda kalmışlardır. İnsan, yaşantısı boyunca üç tür kirliliğe maruz kalmaktadır. Günümüzde fiziksel-ruhsal-çevresel kirlenme olarak da ortaya çıkan bu kirlilik, insan eksenli yaklaşımdan yola çıkılarak kullanıcıyı kirlilikten uzak tutmak için projeler geliştirmiştir. İnsanların hoşnut kalması insan eksenli davranış yaklaşımının temel noktasını oluşturmaktadır (Deniz, 2002: 112-113).

1.4.2. Bölgesel Eksenli Yaklaşım

Dünyada ekonomik, askeri, sosyal ve siyasi yönden gelişmiş kabul edilen ülkeler mevcut düzenlerini ve ekonomik platformdaki konumlarını korumak adına yeterli kaynak ve araca sahiptirler. Dolayısıyla gelişmiş ülkeler gelişiminin de yönünü, hızını belirleyen konumundadırlar. Gelişmiş ülkeler, dünya pazarında rekabetçi kimliklerini en verimli şekilde kullanmaya ve sahip oldukları kaynakları geliştirmeye çaba sarf etmektedirler. Diğer yandan gelişmekte olan ülkeler ise bu rekabet ortamından kopmamak için yerel stratejiler geliştirerek kendilerine konum edinmeye çalışmaktadırlar. Global değişimden ve gelişim zincirinden kopmamak için girişimciliğin desteklenmesi ve yeni fikirlerin irdelenerek hayata geçirilmesi şarttır. Türkiye’de de bölgesel, siyasi ve ekonomik gelişimin sağlanması ve bunların istikrarı için hem ilgili kamu kurumları hem de bireysel girişimciler desteklenmektedir. Rekabet ortamından kopmamak ve gelişen ülkeler sınıfına girmek adına kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi şarttır (Deniz, 2002: 113).

İster kırsalda ister kentlerde olsun kurulan tesisler ve işletmeler o bölgeye bir dinamizm kazandırır. Beklentileri karşılayan her tesis yeni tesislerin de açılmasına imkân sunar. Kalkınmanın temel koşullarından biri olan bu tutumlar bölgede girişimciliği tetikler ve yeni iş olanakları oluşturur. Ancak bu tesislerin kurulmasında

değişen dünyanın algılanması ve yine değişen beklentilerin iyi analiz edilmesi şarttır. Aksi halde gelişim sağlamak yerine sadece ihtiyaçlar bir nebze karşılanmış olur. Bu nedenle modernisasyon ve değişimi takip etmek hatta yeni beklentiler ve ihtiyaçlar yaratmak, bu ihtiyaçları da üst düzeyde karşılamak gerekmektedir (Naturland Fizibilite Raporu, 1998).

1.4.3. Çevre Bilinçli Yaklaşım

Bireysel ve bölgesel kalkınma eksenli yaklaşımın “küresel bilinç” etrafında yoğunlaştırılması gerekmektedir. Doğal denge unsurlarını korumayı ilke edinen çevre bilinçli yaklaşım da organik atıkların yem veya gübre olarak kullanılması, atıkların belli bir projeye bağlı olarak altyapıya verilmesi, hava ve su kirliliği yaratacak kullanımlardan kaçınılması ve doğal kaynakların verimli biçimde kullanılması önem taşımaktadır. Tema parklarında genellikle ada içindeki sirkülasyonda, taşınmada proje alanına egzoz gazını girmesini önlemek amacıyla motorlu taşıtlar sokulmaması; insan ve ürün taşımacılığı yatay asansör sistemi ile gerçekleştirilmesi, birimler arası ulaşımın ise akü ile çalışan araçlarla sağlanması çevre bilinçli yaklaşıma örnek teşkil etmektedir (Deniz, 2002: 113-114).

1.5. Tema Parkı Konseptinin Planlama ve Tasarım İlkeleri

Tema parklarının planlanması ve hazırlık süreci oldukça önemlidir. Öncelikle tasarımın tema türüne uygun oluşturulması gerekir. Ayrıca tema parkının sürekli gelişen teknolojiye adapte edilecek ve yeniliklere göre yeniden tasarlanacak şekilde planlanması gerekir. Aksi halde bir süre sonra eski ve popülerlikten uzak, beklentileri karşılamayan bir yapıya bürünecektir. Bu nedenle tema parkları ziyaretçilerinin değişen beklentilerine cevap vermesi, ihtiyacı her dönemde karşılaması ve hayal gücünü zorlaması gerekir. Aktivitelerini ve çehresini sürekli değiştiren, geliştiren tema parkları yeni ziyaretçileri karşılayacağı gibi eski ziyaretçilerini de tekrar tekrar kendisine çekebilir. Tema parkını planlama ve tasarımı için diğer kriterler ise şöyledir (Yücesoy, 2017: 14-15):

- Çalışmanın amaç ve stratejisi planlama aşamasının en başında saptanmalıdır.
- Fizibilite raporlarına dayalı yer tespiti yapılmalıdır.
- Kentin ana arterlerine yakın ve önemli turizm noktalarına ulaşılabilir olmalıdır.

▪ Parkların konseptine uygun standart bir yer yoktur. Ancak ihtiyaca göre alan belirlenir. Düşük fiyat ile geniş alanlardan yararlanmak önem taşımaktadır. Yatırım maliyeti azaltılarak diğer faaliyetlere pay ayrılmaktadır.

▪ Tema parkının yakın çevresindeki tarihi, kültürel, eğlence yerlerinin parkla birleştirilmesi parkın sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

▪ Tema parkına gelen ziyaretçilerin iki yetişkin iki çocuktan oluşan bir ailenin çoğunun park alanında günlük ziyaretlerde 5-6 saat kalması ve uzun süreli ziyaretlerde ise 2-10 gün arasında konaklama yapabileceği varsayılmaktadır. Tema parkını pazarlama planlamasında bu göz önüne alınmalıdır.

▪ Ziyaretçilerin alanda uzun süreli zaman geçirmesini ve harcama yapmasını sağlayacak unsurlar olmalıdır.

▪ Tema parkının planlama, tasarım, uygulama ve işletme aşamalarında disiplinler arası koordineli bilgi alışverişi yapılmalıdır.

▪ Taşıma kapasitesi alanın özelliklerine göre hesaplanmalıdır.

▪ Çevre yönetimi ve politikası planlamanın bir parçası olarak ele alınıp yenilenebilir kaynaklar kullanılmalıdır.

▪ Tema parkı tasarımı, farklı grupların (eğitim, yaş, kültür vb.) alana gelmesini sağlayacak şekilde olmalıdır. Büyük ölçekte çok sayıda turistin ilgisini çekecek kurgular oluşturulmalıdır.

▪ Kent ve insanların ihtiyaçları doğrultusunda kararlar alınmalıdır.

▪ Planlama ve tasarım sürecine halk katılımı sağlanmalıdır.

▪ Planlama ve tasarım sürecinde mevcut ihtiyaçların dikkate alınmasının yanı sıra yeni rekreasyonel faaliyetlere de olanak verebilmelidir.

▪ Aktiviteler oluşturulurken doğal, kültürel, demografik, sosyal ve ekonomik faktörler ön planda tutulmalıdır.

▪ Tasarım, alanı kullanım süresince dinamik olmalıdır. Tanımlanan mekânlar, aktiviteler ve donatılar gelişime açık olmalı, kullanıcıların merak duygusunu kaybettirmemeli ve sıkıcı olmamalıdır. Alanındaki örneklerine göre rekabet gücü yüksek olmalıdır.

▪ Ziyaretçinin isteğine bağlı aktivitelerle ziyaretçiyi hoşnut tutacak hitap etme anlayışı benimsenmelidir. İşletme anlayışında;

▪ Güler yüzlü personel hizmet etmeli,

- İhtiyaç duyulan personel profesyonel işletme anlayışına sahip olmalı,
- Personelin insanlara hitap edebilme gücünün yeterli olması gerekmektedir.

1.6. Eğlence Sektörü Alanında Dünya Çapında Önde Gelen Organizasyonlar

Bu başlık altında eğlence sektörü alanında dünyaca bilinen organizasyonlar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

1.6.1. Uluslararası Tema Parkları Birliği (International Association of Amusement Parks and Attractions - IAAPA)

1918 yılında kurulan Uluslararası Tema Parkları Birliği (International Association of Amusement Parks and Attractions - IAAPA), dünyanın en büyük uluslararası eğlence organizasyon birliğidir. 97 ülkeden 4.500 üyesi olan birliğin üyeleri arasında (İZTO, 2014: 2):

- Tema parkları ve lunaparklar,
- Aile eğlence merkezleri,
- Müze ve bilim merkezleri,
- Su parkları,
- Hayvanat bahçeleri ve akvaryumlar,
- Sektör üretici ve tedarikçileri

yer almaktadır.

Dünya’da çeşitli eğlence fuarları ve kongreler düzenleyen birliğin merkezi ABD’de yer almakta olup, Brüksel, Hong Kong ve Meksika’da şubeleri bulunmaktadır. IAAPA Birliği, üyelerine, yeni ürünler, sektör hakkında yeni bilgiler ve karlı park işletmeciliği hakkında tanıtım yapmakta olup, eğlence sektörünün kalkınmasını amaçlamaktadır. Üyelerine güncel eğlence trendleri, kanun ve kuralları, işletme danışmalığı, sektör metodolojisi hakkında bilgiler aktarmaktadır (İZTO, 2014: 2).

1.6.2. Temalı Eğlence Birliği (Themed Entertainment Association - TEA)

Merkezi ABD’de bulunan Temalı Eğlence Birliği (TEA), 1991 yılında kurulmuş olup 1.000 üyesi bulunmaktadır. Kuzey Amerika’da batı ve doğu olmak üzere iki şubesi, ayrıca Avrupa, Ortadoğu ve Asya Pasifik şubeleri bulunmaktadır (İZTO, 2014: 3).

TEA, aynı zamanda her yıl, temalı eğlence sektörünün Oscar ödülleri olarak anılan dünyanın en prestijli eğlence sektörü ödülü Thea Ödülleri'ni düzenlemektedir. Dünyanın her yanından 100'ün üzerinde eğlence sektörüne ait başarılı projeler 12 ile 18 farklı kategoride yarışmaktadırlar. TEA, sektöre yönelik konferans ve eğitici seminerler de düzenlemektedir. Üyeleri arasında sektöre yönelik tasarımcılar, işletmeciler, akademik kuruluşlar, öğrenciler yer almaktadır (İZTO, 2014: 3).

1.7. Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Tema Parkları

Bu başlık altında Amerika, Asya ve Avrupa'da en çok ziyaret edilen tema parklarına yer verilmiştir. Bu parklar, yıllara göre ziyaretçi sayısı baz alınarak Çizelge 1.1'de paylaşılmıştır.

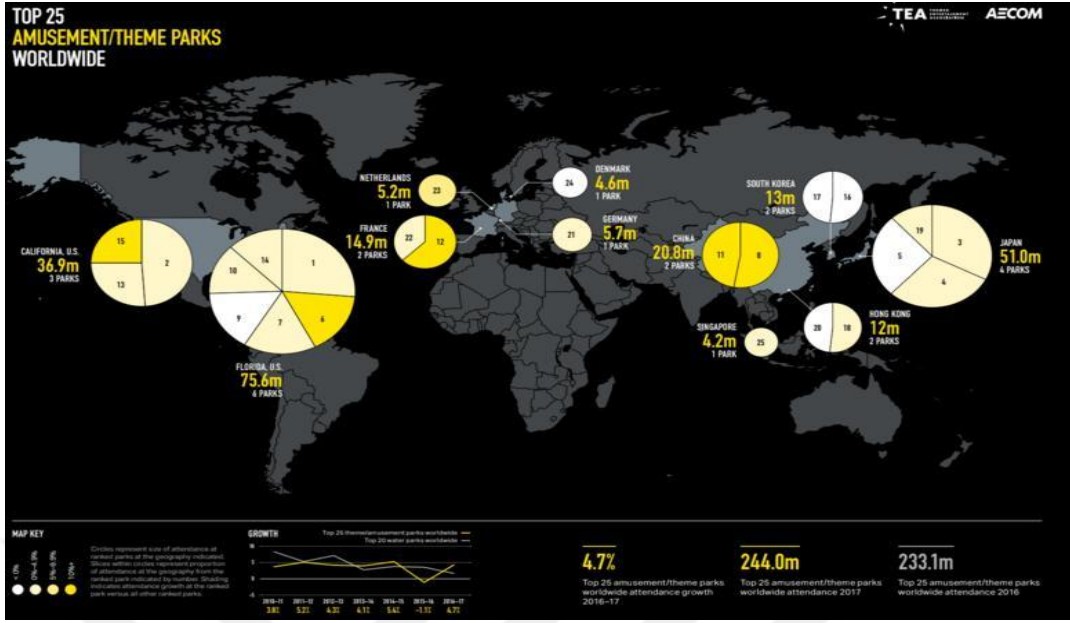
Çizelge 1.1. Yıllara Göre Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Tema Parklar

Sıralama	Tema Park	Ülke	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Walt Disney	A.B.D.	119,1	120,6	121,4	126,5	132,5	134,3	137,9	140,4	150,0
2	Merlin	İNGİLTERE	38,5	41,0	46,4	54,0	59,8	62,8	62,9	61,2	66,0
3	Universal	A.B.D.	23,7	26,3	30,8	34,5	36,3	40,1	44,8	47,3	49,4
4	OCT Parks	ÇİN	15,8	19,3	21,7	23,3	26,1	27,9	28,8	32,2	42,8
5	Fantawild	ÇİN	-	-	-	9,1	13,1	-	23,0	31,6	38,4
6	Chimelong	ÇİN	-	-	-	-	11,6	18,6	23,5	27,3	31,0
7	Six Flags	A.B.D.	23,8	24,3	24,3	25,7	26,1	25,6	28,5	30,1	30,7
8	Cedar Fair	A.B.D.	23,5	22,4	23,6	24,3	23,4	22,3	22,4	25,1	25,7
9	Seaworld	A.B.D.	21,1	22,8	23,4	23,6	23,5	23,3	24,4	22,0	20,8
10	Parques	İSPANYA	24,8	25,8	26,2	27,1	26,0	22,2	-	20,8	20,6

Kaynak: Theme Index, 2017

(Not: Tablodaki veriler milyonda bir oranında küçültülerek yazılmıştır)

Çizelge 1.1 incelendiğinde, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin'in tema parkları ile dünya genelinde hem turizm hem ekonomi açısından ülkelerine ciddi katkılar sağladığı görülmektedir. Bu durum, aşağıda verilen dünya üzerinde en çok ziyaret edilen tema parklarının haritasının yer aldığı Şekil 1.19'da görülmektedir.

Şekil 1.20. Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Tema Parkların Haritası (Kaynak: <http://www.teaconnect.org>, Erişim Tarihi: 17.04.2019)

1.8. Türkiye'deki Tema Parkları

Ülkemizdeki tema parklar, ülkemiz trendlerine göre gerçekleştirilmektedir. Ülkenin ilk tema parkı, özel sektör eliyle İstanbul'da *VIALAND* adıyla kurulmuş, alışveriş merkezi, otel ve eğlence parkından oluşan karma bir projedir. Avrupa'nın en büyüğü olması iddiası ile yapımı süren Ankapark'ın çalışmaları Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülmekte ve kısa süre içerisinde bitirilmesi planlanmaktadır. İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığınca "Kültürel Özel Tesis" olarak konumlandırılan, toplam on bin metrekareye kurulu Avrupa'nın en büyük dinazor temalı parkı *Jurassic Land* ise ufak çaplı kapalı mekânda bir tema parkıdır (İZTO, 2014: 18).

30 Haziran 2001 tarihinde temeli atılan Türkiye'nin ilk minyatür parkı olan *Miniaturk*, 02 Mayıs 2003 tarihinde İstanbul'da hizmete girmiştir. İstanbul'daki *Turkuazoo*, *İstanbul Akvaryum*, Antalya Kemer'de 30 dönüm arazi üzerine kurulmuş dinazor temalı *Dinopark*, yine Antalya'daki *Akvaryum*, Gaziantep'teki ve İzmir'deki doğal yaşam parkları ile yine İzmir'deki *Aqua Fantasy* ve *Adaland* su parkları da tek temalı tema parklarına birer örnek olarak verilebilir (İZTO, 2014: 18).

1.9. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Çalışmanın konusu ile ilgili yapılan literatür taraması sonucu bazı çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmalar, “Tema Park” temelli ve “Eğlence Parkları” temelli olarak aşağıda sunulmuştur.

Braun (2000), “The Economic Impact of Theme Parks on Regions- Tema Parklarının Bölgeler Üzerindeki Ekonomik Etkileri” isimli çalışmada tema parkların bölgesel bazda ekonomik etkilerini incelemiştir. Çalışmada ilk olarak turizmin ekonomik etkilerine yer verilmiş, tema parkların turizm açısından ne derece önemli yapılar olduğuna değinilmiştir. Buna karşın, turizm açısından tema parkların belirli dönemlerde daha fazla etkili olması, beraberinde mevsimsel işçilerin oluşmasına, bunun da zamanla ekonomik açıdan kısa vadeli destekler sağladığına Braun’un çalışmasının sonunda yer verilmiştir. Braun, tema parklara belirli dönemlerdeki yoğun ilgi ve ziyaretlerin tüm yıla yayılmasının ekonomik açıdan ciddi anlamda katkı sağlayacağını, bu sebeple tema parkların her mevsim turist çekebilmeğe yönelik atılımlar yapmaları gerektiğini dile getirmiştir.

Deniz (2002), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda “Temalı Park ve Bahçelerin Planlama-Tasarım İlkeleri” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmada, dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan tema park ve bahçelerin tanıtımı yapılmış, tema türleri belirlenmiş, sınıflandırılmış, bahse konu tema parkların turizm açısından ülke ekonomisindeki yeri ve önemi tartışılmıştır. Çalışmanın sonunda Deniz, dünya ve ülke örneklerini sentezleyerek tema park ve bahçelerin planlama-tasarım ilkelerinin ne olabileceği hakkında yoruma dayalı ilkeler ortaya koymuştur.

Topaloğlu (2007), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda “Ankara Harikalar Diyarı Kent Parkı’nın Tema Park Kavramı Kapsamında İrdelenmesi” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmada öncelikle tema park kavramına, planlama ve tasarım ilkelerine, tema park tasarımını belirleyen temel yaklaşımlara değinilmiştir. Ankara Harikalar Diyarı Kent Parkı, araştırma alanı olarak seçilmiştir. Bu kapsamda, alanda ziyaretçilerle anket çalışması ve gözlemler yapılmıştır. Yetkililerle yüz yüze görüşmelerde bulunularak, yazılı ve sözlü bilgiler elde edilmiştir. Araştırma kapsamında ortaya çıkan bulgular ve tema parklarıyla ilgili elde edilen veriler doğrultusunda Harikalar Diyarı tema

park kavramı kapsamında irdelenmiştir. Yapılan çalışma sonunda ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yönler belirtilerek çözüm önerileri getirilmiştir.

Gök ve Bingöl (2017), “Tarih ve Kültür Temalı Parklar” isimli makale çalışmasında tema parkların tarihçesi, tarih ve kültür temalı parklar, dünyadan tema park örnekleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda tarih ve kültürün merkezi ülkemizde tema parkların kurulmasının turizm ve ekonomik anlamda önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Yıldız Altın (2017), “Eğlence Endüstrisi Bağlamında Kültürün Tektürleşmesi: Folklorun Tema Parklarda Kullanımı” adlı makale çalışmasında “Kültür endüstrileşirken neleri alır, neleri terk eder ve neleri dönüştürür” sorularına yanıt aramış ve eğlence sektöründe farklı kültürlerin aynı anda sunulması uygulaması üzerinde durmuştur. Sonuç olarak çalışmada, eğlence endüstrisinin tektürleşme ve küreselleşmesi bağlamında Disneyleşme kavramı ele alınmaya ve kültürün tema parklarda nasıl kullanıldığı incelenmeye çalışılmıştır.

Yücesoy (2017) ise Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda hazırlamış olduğu “Tema Parkları ve Bursa İçin Uygun Temaların Belirlenmesine Yönelik Araştırma” isimli yüksek lisans tez çalışmasında Bursa’nın doğal ve kültürel peyzaj potansiyellerinden hareketle uygun temalar belirlemeyi amaçlamıştır. Yücesoy, bu amaca yönelik çalışmanın yöntemi olarak Delphi Tekniğini kullanmış, tamamlayıcı olarak uzman kişilere açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan bir anket eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Bursa için önerilen ilk 3 tema;

- “Eğitim temalı park ve bahçeler”
- “Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler”
- “Tarih temalı parklar” ile “sanat temalı parklar” olarak belirlenmiştir. Son olarak çalışmada bu temalar, Bursa’nın doğal ve kültürel peyzaj öğeleri ile sentezlenerek, değerlendirmeler ve öneriler yapıp, Bursa için uygun temalar gerekçeleri ile sunulmuştur.

Eyüboğlu (2018) ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi kapsamında hazırlamış olduğu “Sosyo-Kültürel ve Mimari Olarak Tema Park Programı: Ankapark, Ankara'nın Eleştirel Bir Değerlendirmesi” isimli yüksek lisans çalışmasında multi-disipliner bir ürün olan temalandırma fenomenini ve ardında

gelen tartışmaları ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada tema parkların postmodern, algısal, mekânsal-zamansal, anlatımsal, kültürel ve kentsel sonuçları Ankapark bağlamında incelenerek temalandırmayı anlamak için daha gelişmiş bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bundan sonra bahsedilen çalışmaların konuları doğrudan tema parklar ile ilgili olmamakla birlikte “eğlence parkları” teması adı altında konuyla bağlantılı olduğu için incelenmiştir.

Dalkılıç (2007), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda hazırlamış olduğu “Eğlence Parklarının Tarihsel Gelişim ve Planlama Kriterleri” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, eğlence parkı kavramı ve eğlence parklarının tema parkları ile turizmin içerisindeki yerini incelemiş ve eğlence parklarının tarihsel gelişimi ile planlama kriterlerinin tespitini yapmaya çalışmıştır. Çalışma sonunda elde edilen eğlence parklarına dair yer seçim kriterleri, mekânsal ihtiyaçları, tasarım kriterleri, bölgesel gelişmeye katkıları, ziyaretçi ihtiyaçlarının belirlenmesi ile tarihsel süreçlerden elde edilen gelişme koşullarındaki değişimler, sektörde yaşanmış olan önemli olaylar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kızıldere (2009), İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda hazırlamış olduğu “Sanat Akımları Açısından Türkiye ve Diğer Ülkelerdeki Başlıca Parklar (19.Yüzyıl - 21.Yüzyıl Arası)” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, geçmişten günümüze uzanan 19. yüzyıl ve 21. yüzyıl arası başlıca park örnekleri incelenmiştir. Park kavramının ilk çıkış noktasından bu yana, eski sanat akımlarından günümüz sanat akımlarına ve tema parklarına değinilmiş, park kavramının çeşitli açılardan değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışma kapsamında tema parklara da değinilmiş ve dünya genelindeki birçok tema park örneği üzerinden analizlerde bulunulmuştur. Çalışmanın sonucunda, araştırmada anlatılan tüm örneklerin genel bir sentezi yapılmış, 19. ve 21. yüzyıllar arası parkların sanatsal durumları iki ayrı tablo ile ortaya konulmuştur. Sanatsal içerikli parkların kitleler üzerinde oluşturduğu olumlu etkiler, kimliksiz parkların yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler tartışılmıştır. Bu konuda Türkiye’deki parkların yurt dışındaki parklarla kıyaslaması yapılmış, park anlayışı açısından eksiklikler tespit edilmiş, öneriler sunulmuştur.

Bir diğerk çalışma ise Boyacı (2010)'ya aittir. Boyacı, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda "Ülkemizde Kent Parkı İşlevlerini Belirleyen Etmenler" isimli yüksek lisans tez çalışmasını hazırlamıştır. Çalışma kapsamında kent parklarında bulunması gerekli işlevlerin belirlenerek, Gençlik Parkı ve Central Park örnekleri üzerinden değerlendirilmesi, bu kapsamda her iki parkın zaman içerisinde işlevlerindeki değişimin belirlenerek, bugünkü durumları açısından karşılaştırılmaları, buna bağlı olarak da yeterliliklerinin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmada sonuç olarak; tarihsel süreçler içerisinde parkların, işlevleri açısından inişler ve çıkışlar yaşadıkları, zamanla bozulmalara uğrayarak işlevlerini kaybettikleri ve yenilenmeye ihtiyaç duydukları belirlenmiş, bu bağlamda çözüm önerileri sunulmuştur.

Yapılan literatür taramasına göre son olarak, Karlıer (2017)'in Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda "Kent Parkları Kavramı ve Bursa Kent Parklarında Kullanıcı Memnuniyetinin İrdelenmesi" isimli yüksek lisans tez çalışması hazırlamıştır. Çalışmada, Bursa ilinde yer alan dört kent parkı (Hüdavendigar Kent Parkı, Merinos Kent Parkı, Reşat Oyal Kültür Parkı, Soğanlı Botanik Parkı) çalışma materyali olarak belirlenmiştir. Bu kent parklarında kullanıcı memnuniyetinin irdelenmesi amacıyla kullanıcılar ile belirlenen başlıklar altında (kullanıcıların sosyo-ekonomik yapısı, alan kullanımları, donatsal ve bitkisel elemanlar, kullanıcı memnuniyeti) çeşitli soruları içeren anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kullanıcıların sosyo-ekonomik yapısı ile kent parklarının kullanımı ve memnuniyet durumları arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. Bursa kentinde en çok tercih edilen kent parkının Soğanlı Botanik Parkı olduğu görölrken, kullanıcıların kent parklarında en çok gezme-dinlenme amacıyla buldukları tespit edilmiştir. Kullanıcıların kent parklarından memnuniyetlerinin yüksek olduğu görölrken, engellilere yönelik yeterli düzenlemelerin bulunmaması en büyük eksiklik olarak tespit edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TURİZM KAVRAMI VE TEMA PARKLARIN TURİZME ETKİLERİ

Bu başlık altında turizm kavramı ve yerel ekonomik kalkınmaya etkisi, tema parklarının uluslararası turizmdeki yeri ve önemi ile tema parkların iç ve dış turizme etkileri konularına değinilmiştir.

2.1. Turizm Kavramı ve Yerel Ekonomik Kalkınmaya Etkisi

Modern dünyada insanlar, geçici olarak başka yerlerde yaşamak zorunda kalabilirler. Bu durum küreselleşmenin bir sonucu olarak görülse de geçici olarak başka yerlerde yaşamak zorunda kalmak, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlık tarihinin bilinen eski dönemlerinde iktisadi, ticari ve askeri nedenlere bağlanan bu durum günümüzde başka nedenlere bağlanabilir. Netice itibariyle farklı yerlerde konaklama ile modern turizm endüstrisi gelişmiştir (Küçüksarı, 2011: 5).

Turizm, farklı bir tedarik zinciri oluşturmak için fonksiyonel olarak birbirine bağlı olan farklı ilgi alanlarının, faaliyetlerin, paydaşların ve işletmelerin bir karışımı olarak tanımlanabilir. Bu karışıma kısaca “amalgam” denir (Harewood, 2008: 267).

2.1.1. Turizmin Sosyal, Fiziksel ve Ekonomik Etkileri

Modern turizm anlayışında; ekonomik ve sosyal fayda, fiziksel-ekolojik çevre üçlüsü sürdürülebilir gelişimin temelleri sayılmaktadır. Bu nedenle turizm sektörü, bulunduğu ülkenin ve hatta bölgenin sosyal, fiziksel ve ekonomik çevresi ile doğrudan ilişkilidir. Bu üçlü ülkenin turizm ekonomisini geliştirir veya zayıflatır. Aynı şekilde turizm sektörü de bu üçlünün gelişimini ve değişimini tetikleyebilir (Bahar ve Kozak, 2013: 5-6)

Tarihi ve kültürel mirasların korunması, insanlara farklı eğlence olanakları sunan ortamlar, kültürel etkileşimle büyüyen kültürel zenginlik gibi durumlar turizmin sosyal çevre üzerindeki olumlu etkilerine örnek verilebilir. Diğer yandan, kültürel değerlerdeki olumsuz değişimler, kimlik bunalımları, bireylerin turizm sektöründe kazanç beklentisine bağlı olarak davranış değişiklikleri, yöresel dilin bozulması, turizme bağlı olarak kalabalıklaşma, kötü alışkanlıkların tetiklenmesi gibi olumsuzluklar turizmin olumsuz etkileri olarak sayılabilir. Bu olumsuzluklar turizm işletmeleri tarafından pek dikkate alınmamaktadır. Buna ek olarak turizmden

faydalanan kesim, turizmin sosyal fırsatlarından yararlanırlar. Turizmin olumsuzluklarını görenler ise genellikle bu kesimin dışında kalanlardır (Güzel, 2011: 129).

Fiziksel çevre üzerinde ise; insanların, boş zamanlarını değerlendirmek için çeşitli önceliklere göre farklı varış (destinasyon) alanlarına yönelmeleri, turizm arzını ve buna bağlı olarak turizm aktivitelerinin konumlandığı mekanları da şekillendirmede etkili olmaktadır. Bu açıdan büyük değişimlere neden olan turizmin, açık mekânların yaratılması ve bakımının sağlanması, altyapı niteliğinin iyileştirilmesi gibi olumlu etkileri bulunurken; mimari kirlenme, kıyılarda kentleşme, altyapının aşırı yüklenmesi, trafik sorunları, arazi kullanımında çelişkiler, ikinci konutlarda yoğunlaşma gibi yapısal olumsuz etkileri söz konusudur (Gezici, Gül ve Alkay, 2006: 274).

Giderek daha çok dikkat çeken doğal çevre üzerindeki etkisi ise, özellikle kitle turizmiyle birlikte, bitki türlerinin azalması, yaban hayatın tahrip edilmesi, yüzeysel suların kirlenmesi, hava ve gürültü kirliliği, tarım alanlarının yok olması şeklinde sıralanmaktadır. Daha önce halkın kullanımına açık olan bölgeler (sahil, orman, piknik ve rekreasyon alanları), turizm faaliyetleri sebebiyle ulaşılamaz duruma gelmekte ve fiziksel etkilere farklı bir boyut kazandırmaktadır (Küçükşarı, 2011: 10-11).

2.1.2. Turizm Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi

Modern dünyada ülkelerin ekonomik gelirlerinin önemli bir bölümünü turizm gelirleri oluşturmaktadır. Turizm gelirleri, ekonomik büyüme ve ülke gelişimi için önemlidir. Ülkenin dünya çapında tanınmasını sağlayan bir reklam aracıdır. Turizmin ekonomiye etkisi değerlendirilirken, turizm piyasası, arz ve talep üzerinde detaylı çalışmalar yapılmaktadır.

Turizm ekonomisi, ulusal ya da uluslararası turizm hareketlerinin nedenlerini, kapsamını, gelişme koşullarını, sonuçlarını, bu olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini bilimsel yöntemlerle araştırarak ortaya koyan bir disiplindir (Bahar ve Kozak, 2013: 7).

Turizm sektöründe alıcı ve satıcıların oluşturduğu iletişim ağına turizm piyasası denmektedir. Ekonomik bir düzeni yansıtan piyasa ekonomisinde, ortada arz

edilen bir mal veya hizmet ve bunun talebi olmak durumundadır. Ülke veya bölgedeki turizmle ilişkili talebi karşılamak için oluşturulan hizmet veya mala da turizm arzı denir. Arz ve talep arasındaki dengeli ilişki, turizmin ekonomisindeki büyüme için oldukça önemlidir (Bahar ve Kozak, 2013: 29-30).

2.1.3. Yerel Ekonomik Kalkınma Sürecine Turizm Sektörünün Etkisi

1970’li yıllarda yaşanan petrol krizi, bölge kavramının yerellik ile birlikte ele alınmasını getirmiştir. Bu dönemde, bölgelerin kendi kaynakları ile kalkınmayı sağlamaları gereği ortaya çıkmıştır. 1980’lerden itibaren etkisini gösteren küreselleşme süreci ile bölgelerin kendilerine özgün kimlikleri, yerel kapasiteleri ve birikimleri sayesinde gelişmeyi sağlayabilecekleri anlayışı yerleşmiştir (Gezici, 1998: 263). Günümüz rekabet koşullarının gerektirdiği farklılaşmayı yaratabilmek için, bölgesel kimlik ve öğelerini de içeren, yerel güç ve kaynaklar, ekonomik kalkınmanın itici gücü olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşmenin getirdiği bu yeni yaklaşım, ülkeler arası değil, bölgeler hatta kentler arası karşılaştırma ve rekabet ortamını ifade etmektedir (Tunçsiper ve Yılmaz, 2009: 60).

Ülkelerin kalkınma süreçleri incelendiğinde temel önceliğin tarım ve hayvancılıkla başladığı görülür. Bunlar insanların temel gereksinimlerini karşılamakta öncüdür. Bu sektörlerdeki canlılık üretimi tetikler ve ürün çeşitliliği ile kalite artırılır. Sonrasında imalat ve sanayi gelişir. Tüm bu ilerlemeler halkın yaşam kalitesine yansır ve standart yükseltilerek döngü sağlanması hedeflenir. Yaşam standartlarında gelişmişliğin sağlanması hizmet sektörünü de canlandırır (Ersun ve Ok, 2005: 29-30).

Yerel kalkınmanın gerçekleşmesi için bazı yerel dinamiklerin kullanılması gerekir. Bu da ancak doğru sektörlerin devreye sokulmasıyla mümkündür. Sektörler bölgelere göre farklılık gösterebilir. Bir ülkeyi oluşturan bölgeler farklı imkânlarla sahiptir. Bu bölgelerin özellikleri, avantajları ve dezavantajları da aynı değildir. Bu nedenle bölgelerin çok iyi analiz edilmesi ve analizlere bağlı olarak sektörlerin belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla bölgeler, ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi hedefledikleri için turizm sektörüne işlerlik kazandırmayı amaçlamaktadır (Rosentraub ve Joo, 2009: 759-760).

Turizm endüstrisinin üretim özelliğinden kaynaklanan yerinde üretim ve tüketim yapılmasından dolayı, yerel kalkınma üzerinde oldukça önemli bir etkisi bulunmaktadır. Sektörel açıdan incelenmeden önce, yerel ekonomik kalkınma kavramı temel olarak ele alınmalıdır (Cunha ve Cunha, 2005: 49).

2.1.3.1. Yerel Ekonomik Kalkınmanın Tanımı

Sayın'a göre (2006; Küçüksarı, 2011), yerel ekonomik kalkınma; "yerelin yaşam kalitesini bir üst seviyeye çıkarma çabası" olarak kabul edilmektedir. Yerel ekonomik kalkınma için; yerel ve merkezi hükümetler sürecin kolaylaştırıcısı, yerel kaynakların akıl ve gönül birlikteliğine dayalı kararlı bağlılıklar ile harekete geçirilmesi ve değerlendirilmesi ise temel gereklilik olarak görülmektedir.

Helmsing (2001) ise, yerel ekonomik kalkınmanın özellikle, yerel halk ve sivil toplum kuruluşlarının yeni rolleri ile ilgili olduğu üzerinde durmuştur. Yerel ekonomik kalkınmada; yerel yönetimler, STK'ler, özel sektörler işbirliği ile çalışmalıdır. Bu işbirliği ile kaynakların doğru yönetimi sağlanır, iş imkânları yaratılır, ekonomi canlanır. Tüm bu faaliyetler kalkınma sürecini oluşturur. Yerel kalkınmada en geniş ve en üst basamak illerdir. Süreçte asıl önemli olan ise kontrollü olmaktır. Kontrol de koordinasyon içinde hareket etmekle ve planlı çalışmakla mümkündür.

Tüm bu tanımların en önemli ortak noktaları Tunçsiper ve Yılmaz (2009) tarafından şu şekilde özetlenmiştir:

- Girişimcilik yerel ekonomik kalkınmanın motorudur,
- Mevcut kaynakların rasyonel kullanılması esastır,
- Yerel içerisindeki tüm kesimlerin işbirliği kaçınılmazdır,
- Sürdürülebilir bir kalkınma ilkesi benimsenmelidir,
- Etkin bir yönetim şarttır.

Ülkelerin ekonomisini şekillendiren temel sektörler kalkınmayı geciktirebilir veya ülke kalkınmasını tetikleyebilir. O nedenle, doğru sektörlerin belirlenmesi, bölgenin kültürel sosyal ve tarihi yapısının iyi analiz edilmesi gerekir. Analizler sonucunda sektörlerin teşviki, girişimcilerin o bölgeye yönlendirilmesi, bölgedeki mevcut işletmelerin canlandırılması yerel kalkınmayı tetikleyen en önemli çalışmalardır.

2.1.3.2. Yerel Kalkınmada Turizm Sektörünün Önemi

Bölgelerdeki doğal ve kültürel unsurlar turizmi canlandırmaktadır. Bazı zamanlar da doğru planlanan yapay unsurlar turizm aktivitelerinin oluşmasını sağlar. Bölgeye yapılan yatırımlar ve iş gücü ile ekonomik gelişim döngüsü oluşturulur (Selçuk ve Çatal, 2007: 300).

Yerel kalkınmaya endeksli turizm faaliyetleri, kitle turizminin olumsuzluklarına bir alternatif olarak görülebilir. Yerel turizmin etkin olduğu şehir veya bölgedeki turizm ile o bölgenin yerel etkileşimi önemlidir. Turizm ile küresel dünya küçülmektedir. Turizm bölgesi içerden ve dışarıdan çokça ziyaretçiyi bir araya getirmektedir. Bir anlamda farklı kültürler yine kendilerine farklı yerel kültürle aynı ortamı paylaşırlar. Global ve yerelin kesişimi “glokalizasyon” terimi ile adlandırılmaktadır (Deneçli, 2013: 3).

Günümüzde birçok ülke tarafından ekonomik ve sosyal kalkınma politikalarının temeline oturtulan turizm; ihtiyaç duyulan döviz kazancını yaratabilen, gelirin tabana yayılmasını sağlayabilen, her kesimin pay almasına imkân veren istihdam olanaklarını arttırabilen, diğer sektörlerin de faaliyetlerini etkileyen bir endüstridir. Sanayi alanında gelişmek için yeterli kaynağa sahip olmayan fakat turizmin gelişebilmesi için gerekli potansiyele sahip alanlar teşvik edici, destekleyici bir politika ile turistik yönden kalkındırılabilir ve ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynayabilir (Sharpley, 2000: 277-278).

Kalkınmış ülkelerde turizmin yerel kalkınmayı ve dolayısıyla bölgelerarası dengesizliği gidermede bir araç olabileceği kabul edilmiş bu ise turizmin önemli bir sektör haline gelmesini sağlamıştır. Kalkınmakta olan ülkeler de yerel gelişme planları içerisinde turizm potansiyeline sahip olan alanlarının gelişmesi için turizm sektörünü bir araç olarak görmeye başlamışlardır (Kerr, 2003; Küçüksarı, 2011: 26-27).

2.1.3.3. Yerel Ekonomik Kalkınma Faktörleri ve Turizm İlişkisi

Bir ekonomik aktivite olarak turizm; çeşitli, bölümlenmiş, çok sektörlü, doğrudan veya dolaylı olarak turizm ürün ve hizmetlerinin tedarikini sağlayan, çok sayıda özel sektör girişimlerini ve yatırımlarını içermektedir (Sharpley, 2000: 277).

Yerel ekonomik kalkınmanın arz yanlı faktörlerini (alansal ve fiziki faktörler, altyapı, finans ve sermaye, insan kaynakları, bilgi ve teknoloji, endüstriyel yapı) ve talep yanlı faktörlerini (ihracat ve kamu harcamaları) sıralayan Tunçsiper ve Yılmaz (2009), bu kaynakların yetersiz olmasını, kalkınmanın sağlanamamasına bağlamaktadır. Turizm sektörü bu kaynakların çoğu ile karşılıklı etkileşim içerisinde.

2.1.3.3.1. Altyapı ve Turizm Sektörü

Yerel kalkınmada yaşam kalitesinin sağlanması ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için altyapı üzerinde durulması gerekir. Altyapı, normal şartlarda bölge insanına hizmet etmek için planlanır ve turizm sektöründen bağımsızdır. Turizmden bağımsız olsa da doğrudan turizm faaliyetlerini etkilemektedir. Turizmin bölgede canlılığını sürdürmesi ve gelişmesi için altyapının turizm faaliyetlerinin beklentilerini karşılayacak şekilde planlanması gerekir. Belli bir maliyeti olsa da altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi turizm gelirleriyle mümkündür. Turizmin olduğu bölgelerde altyapı hizmetleri oldukça hızlı yürütülmektedir (Bahar ve Kozak, 2013: 67).

Turizmin etkileri üzerine yapmış olduğu çalışmada Akış (2007), Alanya örneğini göstererek, ekonomik etkilerinin yanında altyapı gereksiniminin birçok kentten bile daha önce karşılandığını vurgulamıştır.

Altyapı faktörü içerisinde bahsedilmesi gereken en önemli konulardan biri de doğal altyapı ve sektörün doğal altyapıya olan etkisidir. Çünkü altyapı faktörlerinin temelini ve en önemli sermayesini doğal faktörler oluşturmaktadır. Doğal altyapı faktörlerinin korunması, sürdürülebilirlik turizmin öncelikli ilkesi haline gelmiştir (Akış, 2007: 20-21).

2.1.3.3.2. Finans, Sermaye ve Turizm Sektörü

Ekonomik kalkınma gelişme ve sermayeyle ilişkilidir. Üretimin başlaması ve devamlılığın sağlanması sermaye ile gerçekleşir. Sermaye yerli ve yabancı olarak değerlendirilir. Yerel gelişimlerde yaşanan en büyük sorun yerli sermaye yetersizliğidir. Bu noktada turizm cankurtaran rolü üstlenebilir. Zira turizm sektörü, bulunduğu bölgeye önemli sermaye sağlamaktadır. Turizm o bölgenin finans kaynaklarından birisidir. Ülkelerde yerel ve yabancı işletmeler bulunur. Ülkelerde,

bu işletmeler için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Yasal düzenlemelerin zaman zaman çatışmalara neden olduğu görülür. Çin’de özellikle konaklama sektöründe yabancı sermaye işletmeleriyle yerli işletmeler arasında çatışma söz konusudur. Bu çatışmalar ülkenin ekonomisini olumsuz etkilemektedir (Çetinkaya, 2004: 240-243)

2.1.3.3.3. İnsan Kaynakları ve Turizm Sektörü

Ekonominin planlanmasında, işletilmesinde ve geliştirilmesinde en önemli faktör insandır. Zira bütün bunları planlayan insan, yine kendi etkilenecektir. Özellikle fiziki kaynakların değerlendirilmesi ve ekonomik sürece yansıtılmasında insan yine devrededir. İnsanın istihdam edilmesi gelişme ve ekonomi için oldukça önemlidir. Bölge ekonomisi ve turizmi için nitelikli iş gücü oluşturmak gereklidir. Kadınların ve gençlerin ekonomik sürece dâhil edilmesi, turizm sektöründe bunların istihdamı gelişimi tetikleyen faktörlerdir (Marzuki, 2009: 452).

Turizm sektöründe, bölgede, istihdam oluşması yerel halk üzerinde farklı etkiler gerçekleştirir. Bu etkiler olumlu olabileceği gibi olumsuz da görülebilir. Bölge halkının kalkınma sürecine ve turizm sektörüne yeteri oranda dâhil edilememesi olumsuzluğu tetikler. Etkilerin olumlu değerlendirilmesi için bölge halkının kalkınmada istihdam edilmesi ve ekonomik büyümenin bölge halkına yansıtılması gerekir (Özbey, 2002: 142).

2.1.3.3.4. Teknolojik Gelişme ve Turizm Sektörü

Teknoloji, ekonomik açıdan bakıldığında, verimlilik arttırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi adına bir zemin oluşturduğu söylenebilmektedir. Genel olarak hizmet sektörlerinin dinamik yapısından kaynaklanan, sürekli yenilenme gerekliliği, teknoloji alanında da gelişmeyi zorunlu kılmaktadır.

Turizm sektörünün teknolojik gelişmelere olan etkisi, yine iki yönlü bir etkileşimi işaret etmektedir. Teknolojinin gelişiminin, turizm sektörü üzerinde, turizme katılımı arttırmak ve ucuzlatmak gibi etkileri olduğu savunulmaktadır. Bilişim teknolojileri, sektörün yapısal değişiminin dinamiği haline gelmiştir. Bilgi ve teknoloji kullanımı, turizm işletmelerinin müşteri hacmini, hizmet kalitesini, hız ve etkililiğinin artmasını sağlarken, maliyetlerin düşmesini, yeni fırsatlardan

yararlanılmasını ve böylelikle rekabet avantajı elde edilmesini sağlamaktadır (Küçüksarı, 2011: 28-29).

2.1.3.3.5. Endüstriyel Yapı ve Turizm Sektörü

Yerel kalkınma, ancak bölge veya şehirdeki sektörlerin gelişmesi ve ekonomik gelişimin genele yansmasıyla mümkündür. Bir sektördeki gelişim onunla ilişkili diğer sektörleri de geliştirdiği sürece önemli ve değerlidir. Sektörler arasındaki bu etkileşimi genişletmek gerekmektedir. Ekonomi bir sektörü geliştirirken çevre sektörleri diğer bir ifadeyle birlikte sürüklenen sektörleri de canlandırmalıdır. Tek bir sektörde görülen gelişme yeterli değildir. Bu durumda bölge halkı sadece bir sektöre yönelecek diğer sektörler bitme noktasına gelecek ve ekonomik büyümeden bahsetmek mümkün olmayacaktır (Göymen, 2000: 1033).

Öncü sektör olan sürükleyici sektör, çok uzun zamandan beri tüm dünyada sanayi sektörü olarak görülmüştür. Haricindeki tüm sektörler ise sürüklenen sektörlerdir. Bu nedenle iktisadi kalkınma dendiğinde akla ilk gelen sanayileşme olarak görülmüştür. Ülkeler de sanayileriyle değerlendirilerek gelişmişlikleri ölçülmeye çalışılmıştır. Diğer yandan bölgesel gelişimin değerlendirilmesinde artık hizmet sektörü ve turizm de önemli görülmektedir. Günümüzde turizm, diğer endüstrileri etkileyen büyük bir sektör olarak algılanmaktadır. Sadece sanayileşmenin tek başına ülke ekonomisini ayakta tutamayacağı, turizm ve diğer önemli sektörlerle koordinasyon içinde büyümenin gerçekleşeceği kabul görmektedir. Ayrıca, büyüme ve kalkınmada hala önceliği olan sanayi sektörü belli oranda sermayeye ihtiyaç duymaktadır. İşte bu noktada, turizm gelirleri, ülke sanayisinin gelişimi için ihtiyaç duyulan sermayeyi sağlayacak önemli kaynaklardan birisidir (Tunçsiper ve Yılmaz, 2009: 55).

2.1.3.3.6. İhracat ve Turizm Sektörü

Belirli bir alanın ekonomik kalkınmasının ilk itici gücü, yerel bir alandan diğer yurtiçi ve yurtdışı alanlara yapılan ihracattır. Çünkü ihracattan sağlanan gelirin harcanması çarpan etkisi yaratmaktadır, ayrıca ihracatçı sektörün gerisel bağlantıya sahip sektörlerinde de üretim artışına neden olmaktadır. Ulusal, bölgesel ve yerel bazda, ihracat odaklı sanayileşmenin gerçekleştirilmesinde görünmeyen ihracat olan turizm sektörü bir araç olarak görülebilir. Bir ülkenin mal ve hizmetlerini müşterinin

ülkesine kadar göndermek zorunluluğu olmadığından, turizm sektörü hizmet ihraç eden bir sektör olarak dünya ekonomisinde de öneme sahiptir (Küçüksarı, 2011: 30).

2.1.3.3.7. Kamu Harcamaları ve Turizm Sektörü

Turizmin bölgesel kalkınmaya olumlu etkileri, yatırımları canlandırması, gelir ve istihdam sağlaması gibi nedenler onun önemli bir sektör olmasını sağlar. Bu önemli sektörün gelişmesi için gerekli altyapının sağlanması da kamunun önemli görevleri arasındadır. Altyapının beklentiyi karşılaması için gerekli kaynak turizmden sağlanabilir. Altyapı ve turizm birbirinin gelişmesi için önemlidir (Ünlüöner ve Burhan, 2005: 55-56).

Yerel yönetimlerin altyapı çalışmaları, turizmi teşvik gayretleri ve idari çalışmalar genel olarak turizmin geliştirilmesi için yapılan bazı harcama kalemleridir. Bu gayretlerin sürdürülmesi için kamu kesimi tarafından teşvikler ve çeşitli finansal araçlar kullanılır. Kamu kurumları ve özel şirketler turizm için harcama yaparlar. Yalnız bu harcama, öncelikle gelir olarak dönüş yapar. Turizm kamu kesimi için önemli bir gelir kapısı sayılır. Burada kamu kesiminden kastedilen özellikle yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimler turizmin gelişmesinde aktif rol oynamaktadır. Öyle de olması beklenir, çünkü turizm, yerel yönetimlerin gelirlerini artırır ve altyapı hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi için yerel yönetimlere kaynak oluşturur. Yerel yönetimlerin bölgedeki ihtiyaçları hızlı ve etkin bir şekilde karşılaması için turizm etkin bir güçtür (Keskin, 2016: 149-152).

2.2. Tema Parkalarının Uluslararası Turizmdeki Yeri ve Önemi

Dünya genelinde turizmin etkin olduğu ülkelere bakıldığında, bu ülkelerin sanayisinin de gelişmiş olduğu görülmektedir. Turizm ve sanayi arasında önemli bir ilişki vardır. Bu ikisi birbirini tetikleyen sektörlerdir. Sanayileşme sürecini tamamlamış ülkelerde kişi başına düşen gelir oldukça yüksektir. Sanayileşmeye bağlı olarak o ülkede, turizmi etkileyen tüm altyapı tamamlanmıştır. Özellikle taşımacılık, eğlence sektörü, restoranlar, oteller, eğitilmiş iş gücü, kaliteli hizmet gibi unsurlar turizmin önemli altyapı öğeleridir.

Gelişmiş ülkelerde turizm kaliteli ve güvenlidir. Bu ülkelerde toplum da turizm sektörünü benimsemiştir. Bu ülkeler turist göndermek ve başka ülkelere gelen turistleri misafir etme konusunda öncüdürler. Sanayileşmeye ek olarak turizmi

etkileyen önemli başka faktörler de bulunmaktadır. Batı Avrupa ülkeleri, dünya genelindeki turizmin yarısından çoğuna hâkimdir. Bu ülkelerde manzara mozaığı zengindir. Akdeniz'in güzelliği kıyı mimarisi ve temizliği ile dikkat çekmektedir. Sanat mimarisinin de gelişmiş olduğu Paris, Viyana, Londra, Roma gibi önemli şehirler, yılın her döneminde milyonlarca turiste keyifli, güvenli ve kaliteli hizmet vermektedir. Yine Avrupa'da gerekli altyapı hizmetini tamamlamış olan Alpler, misafirlerine en geniş kayak sahasını sunmaktadır. Dünyada, turist sayısı bakımından 2017 verilerine göre birincilik Fransa'dadır. Turistler cazibe merkezi olarak sırasıyla Amerika, İspanya, Çin ve İtalya'yı tercih etmektedir. Turistlerin en çok gitmeyi tercih ettikleri altıncı ülke ise Türkiye'dir. Bu ülkeleri ziyaret eden turist sayısı yıllık ortalama 50-85 milyondur. Elbette bu ülkelerin tercih edilmelerine sebep olan faktörler vardır. Farklı doğaları, zengin mimari öğeleri, ekonomik uygunluk, eğlence sektörlerinin ve tema parklarının gelişmiş oluşu, altyapı hizmetlerinin uygunluğu gibi faktörler bu ülkelerin tercih edilmelerini sağlamıştır. Tüm turizm hareketliliğinin %80'i Avrupa ve Amerika'da yaşanmaktadır (<https://www.e-unwto.org>, Erişim Tarihi: 20.12.2018).

Uluslararası turizm her şeyden önce ev sahibi ülkeye döviz biçiminde gelir sağlayan bir etkinlik sektörüdür. Turizm dengesi fazlalık gösteren belli başlı ülkeler İspanya, İtalya ve Fransa'dır. Türkiye'de turizm dengesi fazlalık gösteren ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemize sık sık gelen Almanlar ve Hollandalılar, yabancı turistlerin ülkelerine bıraktığı dövizden daha fazlasını kendi ülkeleri dışında harcamaktadırlar. Bu ülke yurttaşlarının %60'ı tatillerini ülke sınırları dışında geçirmektedirler (Deniz, 2002: 104).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, sanayileşme sürecini henüz tam anlamıyla gerçekleştirememiş ülkelerdir. Kaynakları sınırlı olan bu ülkeler turizmi önemli bir gelir kaynağı ve istihdam olarak kullanabilirler. Turistlere hizmet veren lokantalar ve oteller önemli istihdam noktalarıdır. Seyahat acenteleri, turistik eşya üreten firmalar da istihdamın artmasına destek olur. Bunlara ek olarak, konaklama yerlerinin oluşturulması ve geliştirilmesi de ülkedeki inşaat sektörüne canlılık katmaktadır. Turizm, bölgesel denge üzerinde de etkilidir. Kırsal noktalarda gelişen turizm faaliyetleri ile bölge insanı kazanç sağlar ve göçler engellenir.

Uluslararası turizm yani *sınır ötesi turizm*, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle de 1950 yılından itibaren büyük bir ekonomik ve toplumsal önem kazanmıştır. Gerçek bir etkinlik haline gelerek hızla büyüyen bir sektör olmuştur. Günümüzde yaşanan turizm etkinlikleri sanayileşmiş toplumun tüketim ve eğlence uygarlığına doğru yönelmesi ile açıklanabilmektedir. 1950 yılından itibaren yaşam düzeyinin hızla yükselmesi ile birlikte gerçek bir uluslararası kitle turizmi yaşanmaya başlanmıştır. Daha serbest olan ve daha kolay para harcayan bu topluluk aynı zamanda otomobilin yaygınlaşması ve hava taşımacılığının gelişmesi sayesinde artan bir hareketlilik kazanmıştır (Deniz, 2002: 104).

Turizm sektörünün önemli bir gelir kaynağı olduğu fikrine bağlı olarak, birçok ülke turizm faaliyetleri ile ilgili yeni düzenlemeler yapmaktadır. Turizm elbette sadece gelir kapısı olarak görülmez. Buna ek olarak farklı kazançlar da sağlar. Özellikle turizm noktalarına ulaşım kolaylaşır. Alternatif ve kaliteli rotalar oluşur. Planlı yapılaşma sağlanır. Altyapı hizmet ve kalitesi artar. Yeni konaklama alanları açılır. Yeni konaklama alanları oluşturulurken de planlı çalışılır. Alternatif yerler ve beklentiyi karşılayacak noktalar planlanırken büyük kompleksler inşa edilir. Spora ve eğlenceye yönelik tesisler, ticaret, yönetim, sağlık, kültür ve konaklama tesisleri gibi birbirlerini tamamlayan işlevleri yerine getiren birimlerin aynı odakta toplandığı tatil köyleri büyük komplekslere örnek verilebilir. Dünya genelinde turistlerin en çok tercih ettiği yerler deniz kıyılarıdır. Deniz kıyısı turizmi en yaygın tatildir. En eski turistik bölgeler olan Akdeniz kıyıları ve Florida halen en çok turist çeken noktalardır.

Buradan hareketle, tema parkların ve bu parkların toplam turizme katkıları düşünüldüğünde, tema park konseptinin, içerisinde tüm fiziksel özellikler dizisinin yer aldığı bir yer olarak faaliyet göstermesi gerektiği açıktır. Bu durum, aynı zamanda, tema parklarda ziyaretçilerin varsayılan kapasitesi için hizmetler sunulması gerektiğini ifade etmektedir. Turizmin arz ve talep piyasası, tema parkı planlaması için yakın inceleme gerektiren iki taraftır. Tema parkı planlamasında daha uzun vadeli bir perspektif elde etmek için piyasadaki gelişmelere yönelik öngörü gereklidir (Raluca, 2008: 636-637).

Tema parkların varlığı ekonominin iyileştirilmesi açısından önemli bir amaç olmakla birlikte, ekonomiye yönelik planlamanın üç diğer amacı ile yani; *ziyaretçi*

memnuniyetinin artırılması, korunan kaynak varlıkları ve toplumsal sosyal ve ekonomik hayatla bütünleşmesi ile birlikte planlanmayacaksa, bu iyileşme gerçekleşmeyecektir. Örneğin, bazı tema parklar, yerel olarak mevcut kaynaklardan yararlanmak yerine ithal edilen mal ve hizmetleri kullanır (Raluca, 2008: 637). Bu durum otomatikman ekonomik iyileşmeyi olumsuz etkileyecektir.

Yapılan araştırmalara göre Göymen (2000), Gezici, Gül ve Alkay (2006), Tunçsiper ve Yılmaz (2009) tema parklar içerik yönünden ne kadar zengin ve çekici olursa, beklentileri dikkate alırsa o kadar çok turist çekmektedir. Bu gayretler ülkenin ulusal ve uluslararası platformlarda tanınmasını sağlamaktadır. Turist sayısındaki artışa bağlı olarak da yerel ve milli gelir artacaktır. Dolayısıyla ülkenin kalkınması için, turizm sektörünün gelişmesi için tema parklar oldukça önemli merkezlerdir. Aşağıda, tema parkların sektöre katkıları ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

2.2.1. Tema Parkların Ekonomik Önemi

Turizmde ekonomik boyut oldukça önemlidir. Turizm büyük bir iş kolu olarak düşünülmekte, ekonomik hedeflere öncelik verilmekte ve fayda sağlamaya yönelik çalışılmaktadır. Genellikle eğlence temalı parklarda kısa sürede turistten maksimum gelir sağlanma düşüncesi hızlı gelişim göstermektedir (Neal, 1991; Deniz, 2002: 105).

Temalı parkların uygulanmasında analitik ve finansal desteğin sağlanması önem taşımaktadır. Bunun yanında temalı parkların yapısını oluşturan iş kollarının içerikleri birbirinden farklı özellik taşımaktadır. Ekonomik bazda bir hata yapmamak için bu iş kollarının hesapları iş akışını düzene koyacak şekilde yapılmakta, farklı ünitelerin eksik malzeme ihtiyaçlarının karşılanması işletmeye destek sağlamaktadır (Mason ve Opperman, 1996; Deniz, 2002: 105).

Tema parkları, çok sayıda ziyaretçiyi ve büyük ölçekte kalkınmayı hedeflemektedir. Bu hedefin gerçekleşmesi ise parkın kapasitesine bağlıdır. Ülke bazında değil de uluslararası kalkınmayı hedefleyen parkların standartlarını da buna göre düzenlemesi gerekir. Elbette yüksek kapasite hedeflenirken sunulan hizmet kalitesinin de düşürülmemesi gerekir. Uluslararası standartları yakalamış tema parklara Disneyland örnek gösterilebilir. Kalkınma beklentisi burada geniş bir alanı kapsar ve bu geniş alanlarda tüketim seviyesi üst sınırlardadır. Her alanda

ziyaretçilerin beklentilerini karşılanmaya çalışılır ve bunu yaparken de kaliteli hizmetten taviz verilmemiştir.

Fransa'daki Disneyland ilk eğlence parkı olduğundan ve atraksiyonları ile çok ilgi çektiğinden bir ara patlama yaşanmış, bu patlama insanların doyumunu sağlamış, Amerikan kültürünün izlerini taşıdığından belli bir süre sonra bu doyunluk yerini durgunluğa bırakmıştır. Daha sonra yapılan büyük çaptaki pazarlama çalışmaları ile dış devletlerdeki ziyaretçilerin tekrar gelmesi sağlanmış, farklı atraksiyonlara yatırım yapılmış ve giriş ücretlerinin düşürülmesi sayesinde eski kâr marjına ulaşmaya başlamıştır. Fransa'daki esnek olmayan çalışma kanunları, kış şartlarının ağır etkisi, sezon sonu ve sezon başı işçilerinin iş ayırımı yapabildiği gibi etkilerle Disneyland Paris asla Amerika'daki gibi bir Pazar payına ulaşamamıştır (Camp, 1997: 71-72).

Tema parklar, özellikle ailelerin keyifli vakit geçirebildikleri önemli eğlence noktalarıdır. Psikolojik ve demografik faktörler tema parkların faaliyetlerini ve pazarlama yöntemlerini belirlemede etkilidir. Tema parklarda yatırım oldukça önemlidir. Yatırımların belirlenen sürede gelir olarak dönüşünün çok iyi planlanması gerekir. Bu süreç tema parkın varlığını ve büyümesini etkiler. Beklenen ziyaretçi sayısını yakalamak için çeşitli stratejiler geliştirilir. Bunlardan birisi de reklamlardır. Tanıtımların ve reklamların insanlar üzerinde etkilerinin verimli olması için halkla ilişkilerin planlı yürütülmesi gerekir. Yapılan tanıtım ve reklamların gerçeği yansıtması beklenir. Bunlar tema parkın imajını etkilemektedir. Tanıtım, reklam ve halkla ilişkilerle satışı arttırmak, satış sonrası müşteri memnuniyeti sağlamak ve hizmette kaliteyi yakalamak amaçlanmıştır.

Böyle bir konseptin başarılı olabilmesi için iş birliği ve bilgi alışverişi ortamının yaratılması gerekmektedir. Ayrıca turizm piyasasında tanıtılması için pazarlamanın geliştirilmesi gerekmektedir. Tanıtım yatırımlarının amacı müşteri potansiyelini artırmak ve pazar payını genişletmektir. Bu bağlamda geliştirilen ve zaman dilimleri ile kesinleşen her projenin uygulanmasında anlam bütünlüğü içinde birbirini tamamlaması ana hedefdir. Bu kapsamda yapılacak ve dünyanın her tarafına ulaşabilecek şekilde tasarlanmış pazarlama çalışmaları aşağıda verilmiştir (Samuels, 1996: 66):

İnternet sayfasının hazırlanması: Bilgi alışverişinde kaynak bulma, danışma, elektronik haberleşme ve rezervasyon yapma imkânı sunulmaktadır.

Bilgi ve tanıtım konseptinin oluşturulması: Telefon, belgegeçer, fiyat listesi, indirimler, her türlü etkinlik, yenilik, ayrıntılı tanıtım ve bilgi, ulaşım, hava sıcaklığı, bölgesel özellikler, vb.

Görünürlüğün oluşturulması: Plan, kroki, çizim, fotoğrafların kullanıcılara ulaşması.

Rezervasyon formunun bilgisayar ortamında oluşturulması: Dünyanın her yerinden ağa bağlı bilgisayarlardan saniyeler içerisinde mail ile rezervasyon yaptırmak, telefon veya belgegeçer ile teyit etmek.

Fiyat listesi: Otel, giriş ücreti, çocuk indirimi, özel günlerdeki indirimler ile ilgili bilgileri vermek ve bunları gerekli dönemlerde güncellemek.

CD/DVD: Prestij ve tanıtım amaçlı olarak üç boyutlu ve interaktif olan kataloğun hazırlanması, fotoğraf ve video çekimlerinden yola çıkılarak hazırlanan animasyon, müzik-ses ve metnin bir araya getirilmesi ile çok kapsamlı anlatım etkili olmakta, vazgeçilmez etkileşim araçları içerisine girmektedir.

Broşür: Alan içerisindeki tüm etkinlikleri içermektedir.

Tanıtım ilanları: Gazete ve dergilerde yayınlanacak olan ilanlar.

Televizyon: Ulusal ve uluslararası televizyon kanalları ile müşteri potansiyeline hitap etmek.

Çeşitli promosyon ve hediyeler: Yerli ve yabancı turistler genelde gördükleri ve buldukları çevreyi, yaşadıkları ortamı mutlaka yakınları ile paylaşmak ve ileride hatırlamak ister. Bu yaklaşım esnasında o bölgeye özgü hoş promosyonlar etkili olacaktır. Promosyon bu parkın konseptini, tasarımını veya içindeki kişileri anlatmaktadır.

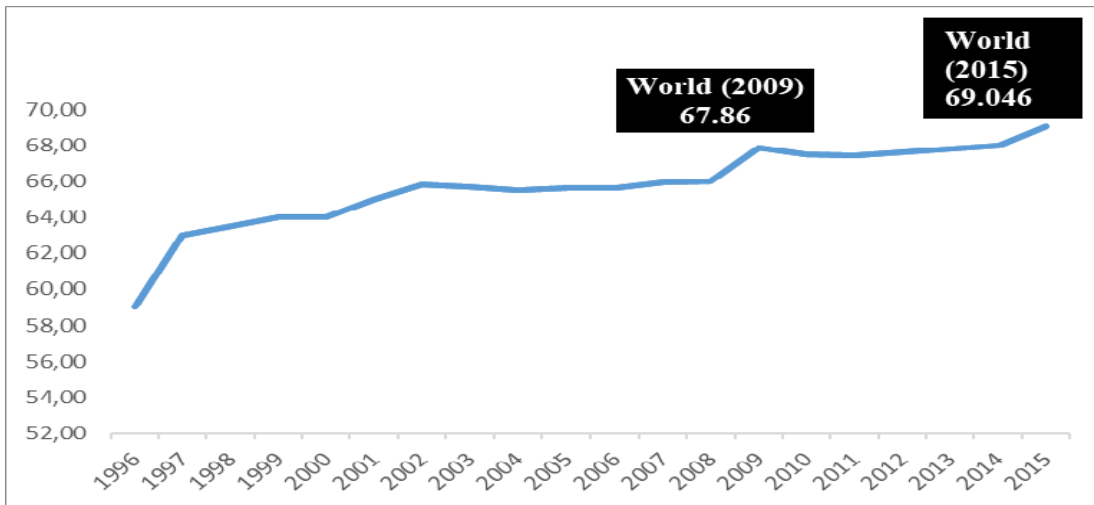
2.2.2. Tema Parkların Sosyal ve Kültürel Önemi

Turizm bölgesinde, belli bir kültüre sahip olan insanlar farklı kültürlere sahip ziyaretçilere ev sahipliği yaparlar. Turizm sayesinde bölge ekonomisi canlanır. Buralarda istihdam edilen insanlar da öncesine nazaran daha iyi bir yaşam standardına kavuşur. Halkın satın alma gücü artar, işletmesini geliştirir veya beklentileri karşılayacak yeni işletmeler açar. Bu süreçte ziyaretçilerin kültürlerine

de alışmaya başlar. Zaman zaman ziyaretçilerin rahat tavırlarını da özümseyerek benzer davranışlar sergileyebilir. Bu durum, bazılarınca kültür dejenerasyonu olarak algılanır ve rahatsızlığa neden olabilir. Turizm faaliyetlerinin bölgeye sağladığı ekonomik katkı göz önüne alındığında halkın farklı kültürleri zamanla daha ılımlı karşıladığı ve bunu bir tecrübe olarak algıladığı görülmektedir.

2.3. Tema Parkların Turizme Etkisi

Tema parkların hepsi, tüketicilerin somut olmayan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetler sunan hizmet sektörü ögesi kabul edilebilir (Sayım ve Aydın, 2015: 1). İnsanların kaliteli ve eğlenceli zaman geçirmeleri için en elverişli ortamlardan birisi olan tema parklar önemli turizm noktalarıdır. İç ve dış turizme dinamizm katan tema parklar modern dünyanın en etkili reklam araçlarından biri kabul edilebilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde tema parkların modern ve ilgi çekici yapısı, turizm faaliyetlerine yeni boyutlar kazandırmaktadır. Tema parkların hizmet sektörlerinin önemli bir parçası olan turizme ve turizm gelirlerine katkısı giderek artmaktadır. Örneğin bahsedilen bu katkı Amerika'da hizmet sektörü ekonominin %78,9'u, Avustralya'da %73,1'i, Fransa'da %79,2'si ve Birleşik Krallık'ta %80,2'sidir. Bu katkı, gelişmekte olan ülkelere Çin'de %51,6, Endonezya'da %43,7, ve Türkiye'de %60,7'dir (<http://www.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 16.12.2018). Dünya ölçeğinde hizmet sektörünün genel ekonomiye oranı ise Şekil 2.1'deki gibidir.

Şekil 2.1. Hizmet Sektörünün Dünya Ekonomisindeki Yeri (<http://www.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 16.12.2018)

Veriler genel olarak hizmet sektörüne ait olsa da tema parkların bu verilerin artışıdaki rolü büyüktür. Gelişmiş ülkelerin turizm faaliyetlerini canlandırma çabaları onları yeni arayışlara yönlendirmiştir. Bu noktada en büyük çözüm, tema parklara gereken önemin verilmesi olmuştur. Bu tespite bağlı olarak, gelişmiş ülkelerde son dönemlerde tema parklar önemli turizm merkezleri olmuştur. Özellikle farklı uygulamaları ve faaliyetleri içinde barındıran büyük tema parklar, ülke ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. İç ve dış turizm gelirlerinin artmasına imkân veren tema parklar ekonominin yanında diğer konularda da ülkeye katkı sağlamaktadır. Doğrudan turizm geliri yanında; kültürün turistlere aktarılması, ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişiminin tanıtılması, yerel halkın kalkınması, bölgesel ekonominin canlanması ise tema parkların dolaylı faydalarından bazılarıdır. Ayrıca tema parklardan yararlanan turistlerin ulaşım, konaklama, yeme içme ve diğer faaliyetler konusunda da hizmet almaktadır. Haberleşme, dağıtım, kamu hizmetleri, sağlık hizmetleri, turizm hizmetleri, tamir bakım onarım hizmetleri, uzmanlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, medya hizmetleri de tema parkların gelişimini olumlu etkilediği konulardır. Bütün bunlar, tema parkların diğer sektörlerin gelişimine de katkısını ifade eder. Yeni ve farklı bir turizm alanı olan tema parkların olumlu etkileri gözlemlendiğinde, gelecek dönemlerde bu alanda yeniliklerin ve gelişimin artacağı düşünülebilir (Ekici vd., 2017: 486).

Değişen dünyada insanların turizm yani tatil anlayışı deniz, kum, güneş üçgeninden çıkmıştır. Din ve kültür turizmi ile desteklenen turizm anlayışı tema parklarla zenginleştirilmiştir. Turizm sektöründeki çeşitlilik o ülke için tercih nedeni olabilir. İnsanlar tatillerini tek bir beklentiyle sınırlama alışkanlıklarından vazgeçmektedir. O nedenle, ziyaretçilerinin farklı beklentilerine en iyi karşılığı vermek önemlidir. Çünkü turizm, ülkelerin ekonomisine büyük katkılar sağlayan etkin bir sektördür (De la Peña vd., 2016: 22).

Tema parklara ve diğer turizm alanlarında gerekli yenilikleri yapmak ve beklentileri iyi tespit ederek etkin çözümler üretmek, turist kalitesini ve sayısını arttıran faaliyetlerdir. Örneğin; uluslararası yabancı turist sayısı 2015 yılına göre %4 oranında artış göstermiş ve 2016 yılı itibarıyla 1.235 milyon sayısına ulaşmıştır (UNWTO, 2016; Ekici vd., 2017: 486). Ayrıca geçmiş yedi yılın verilerine göre, turizm, her yıl %4 oranında büyüme göstermektedir. Ülkelerin ekonomilerine olan

katkısı gelişmiş ülkelerde %5, gelişmekte olan ülkelerde %2 seviyesinde gerçekleşmektedir (UNWTO, 2016; Ekici vd., 2017: 486). 2017 yılında %7 artışla ziyaretçi sayısı 1.322 milyon olarak tespit edilmiştir. Yine UNTWO verilerine göre 2018 yılında yabancı turist sayısı bir önceki yıla oranla % 6 oranında artmış ve 1.400 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu sebeple, kamu ve özel sektörün, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerini artırmaları için turizm sektörüne ve bu sektöre bağlı tema parklar gibi yenilikçi turizm alanlarına yatırım yapması elzem bir durumdur (Dibra, 2015: 1454).

Tema parkların turizme etkisi, turizmin de doğrudan ekonomiye etkisi, özellikle gelişmiş ülkeleri bu konuda yeni geliştirme stratejileri planlamaya yöneltmiştir. Bu stratejiler finansal destek, istihdam, altyapı, vergi geliri ve yeni turizm faaliyetlerini kapsamaktadır. Tüm bunlar, ülkenin dünya sahnesindeki rolünü doğrudan etkileyecek kadar önemlidir (Yıldırım vd., 2011; Güzel, 2011: 128).

Turizm gelirlerini tema parklar kanalıyla artırma çabaları, misafirlerin istek ve ihtiyaçlarını doğru tespit ederek hizmette yenilikler ve geliştirmelere gitmeyi gerektirir. Böylelikle rekabet ortamında daha fazla pazar payı elde etmek mümkün olacaktır. Buradan hareketle girişimcilik ve inovasyonun önemi daha da net bir şekilde ortaya çıkmıştır (Omerzel, 2015: 751).

İnovasyon çalışmaları ziyaretçilerin taleplerini anlamak için etkili olmaktadır (Martínez-Ros ve Orfila-Sintes, 2012: 2). Hjalager'a göre (2002; Ekici vd., 2017) inovasyon; *ürün inovasyonu, süreç inovasyonu, yönetim inovasyonu, lojistik inovasyon ve kurumsal inovasyon* olmak üzere beşe ayrılmaktadır. Uygulanması planlanan tüm inovasyon çeşitleri tüketiciye değer katmakla beraber bu çalışmada ürün inovasyonu ele alınmıştır. Ancak turizm sektöründe diğer rakiplerden farklılaşmak adına ürün inovasyonu yapmak hem zordur hem de taklit edilebilirdir. Bu nedenle uygulanması planlanan ürün inovasyonunun taklit edilmesinin zor olması durumunda, rakiplere kıyasla müşterilere daha yüksek bir değer önermesi sunumunun ortaya çıkması muhtemeldir. Bu bağlamda, tema parkların tüketicilerine daha yüksek deneyim sunması ve bu deneyimin müşteriler gözünden incelenmesi açısından çalışmaya katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Çünkü gerek iç turizm gerekse dış turizme etkilerinin yüksek olduğu düşünülen tema parklar, bu paralelde ülke ekonomilerine de ciddi katkılar sağlamaktadır.

Tema parkların bağı olduğu turizm sektörü, sınırlara göre irdelendiğinde iç ve dış turizm olarak iki temel grupta değerlendirilir. İnsanların kendi ülkelerinde gerçekleştirdiği seyahat ve eğlence faaliyetleri iç turizmi, ülke dışında gerçekleştirdiği aktiviteler ise dış turizmi oluşturur. İnsanların kendi ülke sınırları içinde farklı beklenti ve amaçlarla gerçekleştirdiği geçici yer değişikliklerine iç turizm denir. Bu eylemlerin ülke dışına taşınması durumunda, insanların başka ülkelerde gerçekleştirdikleri ziyaretler, tatiller, geziler gibi faaliyetler de dış turizm olarak ifade edilebilir. İç ve dış turizmi geliştiren etkenler farklılık gösterebilir.

Çalışmanın bu bölümünde tema parkların iç turizm ile dış turizme etkileri incelenmiştir.

2.3.1. İç Turizme Etkisi

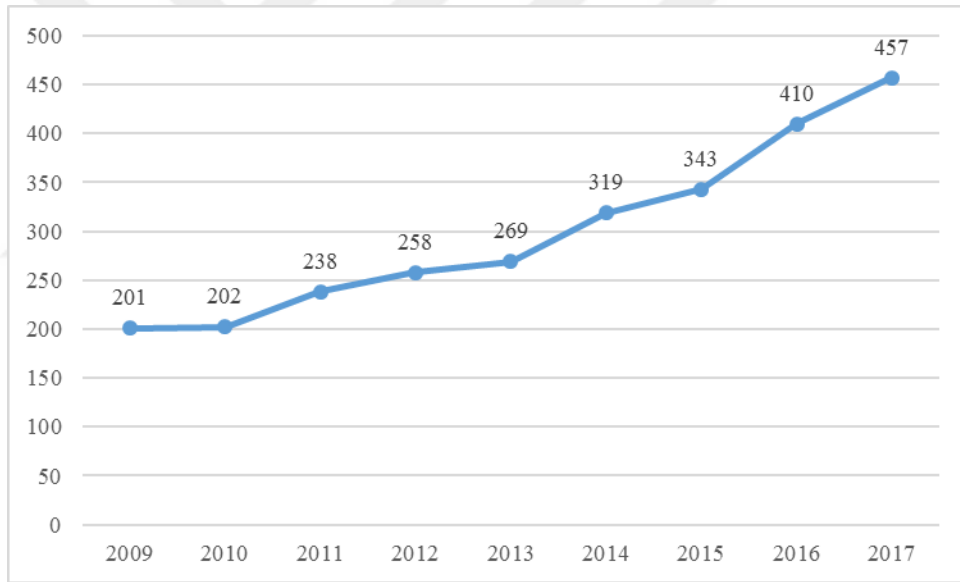
Dünyada, gelişmiş ülkelerde, turizm sektöründe iç turizm faaliyetleri oldukça fazladır ancak Türkiye’de benzer bir durum söz konusu değildir. Bunun temel nedeni ise, iç turizmin döviz girdisi sağlamıyor olmasıdır. Ayrıca rekreatif amaçlı turizm hareketleri için sosyal ve ekonomik şartlar henüz Türkiye için tam anlamıyla oluşmamıştır. Türkiye’de turizm konusu açıldığında ilk akla gelen dış turizmdir. Turizm konusunda yapılan araştırmaların çoğu da dış turizme yöneliktir. Diğer yandan, iç turizmin, sektörün gelişmesine sağladığı katkı ve iç turizm faaliyetlerinin dış turizme de etki ettiği gerçeği göz ardı edilmektedir.

Uluslararası turizm hareketlerinde, olası krizlerde talep de daralma görülür. İç turizm ise dış turizme göre ekonomik, politik ve çevresel faktörlerden daha az etkilenmektedir. İç turizm talebi daha istikrarlıdır. Bu yüzden ki, ülkemizde meydana gelen herhangi bir krizde seyahat işletmeleri hemen yerli turistlere yönelmektedir. Bunun en güzel örneği, Körfez savaşı sonrası, 1991’in ilk yarısının dış turizm açısından kaybedildiği gerçeğinin turizmcileri iç pazara yöneltmesidir (TÜRSAB, 1991). İç turizm, gelir dağılımına fırsat verecek yapıdadır. Az gelişmiş bölgelerin daha çok gelir sağlaması, gelirin gelişmişlik durumu gözetilerek dağıtılması mümkündür. Bu sayede bölgeler arasındaki ekonomik büyüme farkı dengelenir. Az gelişmiş bölgelerdeki turizm faaliyetleriyle göç engellenerek nüfus dağılımı da dengelenir. Çizelge 2.1’de TÜİK verilerine göre iç turizmin etkileri, Şekil 2.2’de ise bu çizelge ile ilgili istatistiğe yer verilmiştir.

Çizelge 2.1. İç Turizmin Ekonomik Etkileri

Yurtiçinde İkamet Edenlerden Yurtiçi Seyahat Yapanların Seyahat ve Geceleme Sayısı İle Harcamaları, 2009-2017					
Yıllar	Seyahat Sayısı (Bin)	Geceleme Sayısı (Bin)	Ortalama Geceleme Sayısı	Seyahat Harcaması (Bin TL)	Ortalama Harcama (TL)
2009	60 088	510 961	8,4	12 216 339	201
2010	68 373	555 145	8,1	13 843 504	202
2011	65 854	558 270	8,5	15 641 262	238
2012	64 922	556 803	8,6	16 725 035	258
2013	68 452	557 459	8,1	18 416 817	269
2014	70 894	575 871	8,1	22 601 201	319
2015	71 251	588 786	8,3	24 409 560	343
2016	68 450	605 608	8,8	28 033 083	410
2017	77 179	665 194	8,6	35 305 804	457

Kaynak: TÜİK (<http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20.12.2018)

Şekil 2.2. İç Turizmin Ekonomiye Etkilerinin Yıllara Göre Değişimi

Çizelge incelendiğinde, yurtiçi seyahat edenlerin sayısında ve harcamalarında 2017 yılı baz alındığında önemli bir artış olduğu, buna bağlı olarak, iç turizmin de ekonomiye etkisinin arttığı görülmektedir. Ayrıca, İstanbul'da bulunan Vialand Tema Parkı'na 2014-2016 yılları arasında giden ziyaretçi sayıları incelendiğinde, sayısının her yıl arttığı tespit edilmiştir. Bu parkı 2014 yılında yaklaşık 22 milyon, 2015 yılında 25 milyon ve 2016 yılında 28 milyon kişi ziyaret etmiştir. Bununla birlikte, 2014 yılının toplam ziyaretçi sayısının %40'ını yabancı ziyaretçilerin oluşturduğu tespit edilmiştir (<https://emlakkulisi.com>, Erişim Tarihi: 20.12.2018).

Aynı şekilde Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı içerisinde bulunan Masal Şatosu ve Uzay Evi'ne giden ziyaretçi sayısının her geçen gün arttığı, ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğunun ise yerli turist olduğu belirtilmiştir (<https://emlakkulisi.com>, Erişim Tarihi: 20.12.2018). Buradan hareketle, iç turizmin yıllar bazında geliştiği, bu gelişmede de tema parkların etkisinin olduğu söylenebilir.

2.3.2. Dış Turizme Etkisi

Bir ülkeye gelen turistlerin; temel ihtiyaçlarını karşılamak için, ulaşım, yeme-içme ve konaklama için, hediyelik eşya ve diğer tüm alışverişler için yaptıkları harcamaların tümü o ülke için dış turizm geliri sayılır. Bu durum tıpkı ihracatta olduğu gibi döviz arzı yaratır. Dolayısıyla bu kazanç, ülke ekonomisi için ek ihracat niteliğindedir.

Dünyada dış turizm talebi; kendi ülkeleri dışında turizm amacı ile seyahat etmek isteğinde olan, gelir düzeyi elverişli insanların, toplamından oluşmaktadır. Yer değiştirme ve gidilen yerde geçici konaklama, turizm talebinin iki önemli elemanıdır. Turist, her şeyden önce, tatil amacına ulaşmak için, bir ulaşım şeklini tercih edecektir. Ulaşım ve tatil yapılacak yer bakımından turist, maliyetler ile ilgili bir değerlendirme yapmak durumundadır. Son tercihini ise, gideceği yerin kendi evine uzaklığı ve tatil süresi gibi faktörler belirleyecektir. Bütün bu unsurları değerlendiren kişi, eğer seyahate karar vermiş ve tatile gitmiş ise turizm talebi fiilen gerçekleşmiş olacaktır. Ülke içinde yaşayan insanların turizm alışkanlıkları, tatile çıkma sıklıkları, boş zaman süreleri ve kişi başına düşen reel gelirin turizm talebi üzerinde oldukça önemli etkisi bulunmaktadır (Morgül, 2006: 51-52).

Bu sebeplerle, ülke ekonomisine ciddi katkısı olduğu tespit edilen dış turizmi geliştirmek adına ülkeler insanların ilgilerini çekecek, cazip, eğlenceli ve ekonomik yollar aramışlardır. Bu kapsamda tema parkların dış turizmi geliştirmek adına önemli bir kilometre taşı olduğu ve olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Dünya genelinde öne çıkan tema parkların 2010 ile 2018 yılları arasına ait ziyaretçi sayılarına yönelik Çizelge 2.2 ve toplam ziyaretçi sayılarını gösterir grafik Şekil 2.3'te verilmiştir. Çizelgeden de anlaşılacağı üzere, dünya genelinde en çok ziyaret edilen tema park olan Magic Kingdom-Walt Disney Attractions olmuştur. Bu tema park, yıllar içerisinde ziyaretçi sayısını arttırmayı sürdürürken kendisine en

yakın tema parkın ziyaretçi sayısını neredeyse iki katı geçmiştir. Park, 2017 yılında yaklaşık 150 milyon ziyaretçiyi ağırlamıştır. Bununla birlikte ilk on sırada yer alan tema parkların 2017 yılı itibarıyla toplam ziyaretçi sayısının yaklaşık 476 milyon olduğu görülmektedir. Ziyaretçi sayısı düşünüldüğünde, gerek iç turizm gerekse dış turizm açısından tema parkların ne derece etkisi olduğu açıkça görülmektedir. Çizelgede yer alan verilerin alındığı kaynak henüz 2018 yılına ait verileri girmediği için çizelge, 2018 yılına kadarki ziyaretçi sayılarına göre düzenlenmiştir.

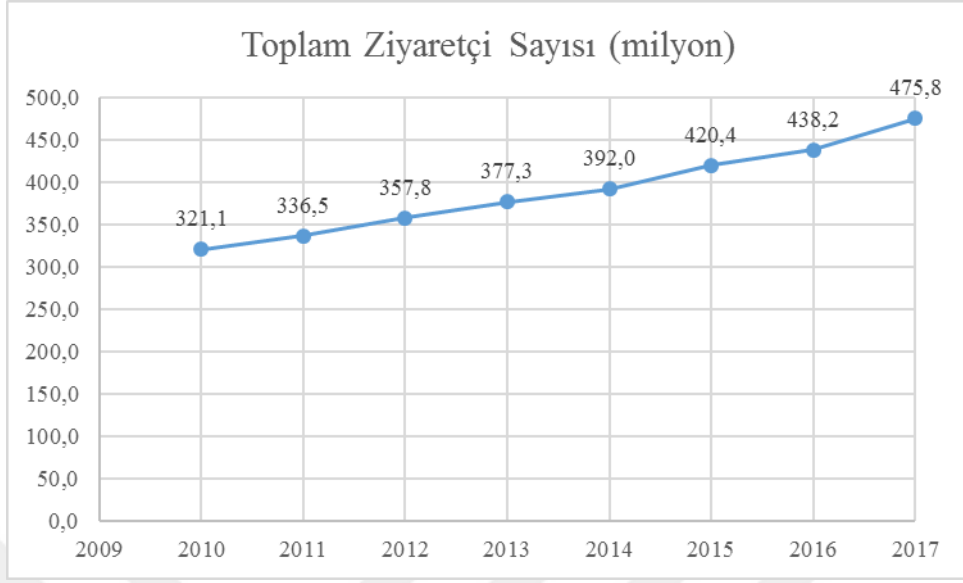
Çizelge 2.2. 2010-2018 Yılları Arası Dünya Genelinde En Çok Ziyaret Edilen Tema Parklar

2010-2018 Yılları Arası Dünya Genelinde En Çok Ziyaret Edilen Tema Parklar																
Sıra No	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017	
	TP ¹	ZS ² (milyon)	TP	ZS (milyon)	TP	ZS (milyon)	TP	ZS (milyon)	TP	ZS (milyon)	TP	ZS (milyon)	TP	ZS (milyon)	TP	ZS (milyon)
1	Magic Kingdom	120,6	Magic Kingdom	121,4	Magic Kingdom	126,4	Magic Kingdom	132,5	Magic Kingdom	134,3	Magic Kingdom	137,9	Magic Kingdom	140,4	Magic Kingdom	150,0
2	Merlin	41,0	Merlin	46,4	Merlin	54,0	Merlin	59,8	Merlin	62,8	Merlin	62,9	Merlin	61,2	Merlin	66,0
3	Universal Studios	27,1	Universal Studios	30,8	Universal Studios	34,5	Universal Studios	36,3	Universal Studios	40,1	Universal Studios	44,8	Universal Studios	47,3	Universal Studios	49,4
4	Parques Reunidos	25,8	Parques Reunidos	26,2	Parques Reunidos	27,1	OCT Parks China	26,3	OCT Parks China	27,9	OCT Parks China	30,1	OCT Parks China	32,2	OCT Parks China	42,8
5	Six Flags Inc.	24,3	Six Flags Inc.	24,3	Six Flags Inc.	25,7	Six Flags Inc.	26,1	Six Flags Inc.	25,6	Six Flags Inc.	28,5	Fantawild Group	31,6	Fantawild Group	38,4
6	Cedar Fair	22,8	SeaWorld Park	23,6	SeaWorld Park	24,3	Parques Reunidos	26,0	Cedar Fair	23,3	Cedar Fair	24,4	Six Flags Inc.	30,1	Chimelong Group	31,0
7	Busch	22,4	Cedar Fair	23,4	Cedar Fair	23,6	Cedar Fair	23,5	SeaWorld Park	22,3	Chimelong Group	23,5	Chimelong Group	27,3	Six Flags Inc.	30,7
8	OCT Parks China	19,3	OCT Parks China	21,7	OCT Parks China	23,3	SeaWorld Park	23,4	Parques Reunidos	22,2	Fantawild Group	23,0	Cedar Fair	25,1	Cedar Fair	25,7
9	Haichang	9,6	Haichang	9,5	Haichang	9,4	Fantawild Group	13,1	Chimelong Group	18,6	SeaWorld Park	22,4	SeaWorld Park	22,0	SeaWorld Park	20,8
10	Compagnie des Alpes	9,0	Compagnie des Alpes	9,2	Compagnie des Alpes	9,3	Haichang	10,0	Songcheng Worldwide	14,5	Songcheng Worldwide	22,3	Parques Reunidos	20,8	Parques Reunidos	20,6
	TOPLAM	321,1	TOPLAM	336,5	TOPLAM	357,8	TOPLAM	377,3	TOPLAM	392,0	TOPLAM	420,4	TOPLAM	438,2	TOPLAM	475,8

Kaynak: <https://www.aecom.com/theme-index/> adresinden 22.02.2019 tarihinde indirilmiştir.

¹T.P: Tema Park Adı

²Z.S: Ziyaretçi Sayısı

Şekil 2.3. Yıllara Göre Dünya Genelinde En Çok Ziyaret Edilen Tema Parklarının Toplam Ziyaretçi Sayıları

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TEMA PARK EKONOMİSİ VE TEMA PARKLARIN EKONOMİYE ETKİLERİ

Bu başlık altında tema park ekonomisi ile tema parkların ekonomiye etkileri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili çalışma örnekleminde Eskişehir-Sazova Bilim Sanat ve Kültür Parkı'nın ekonomik değerlendirmesi ziyaretçi sayıları ve getirileri açısından analiz edilmiştir.

3.1. Tema Park Ekonomisi

Amerika kıtasında 400, Avrupa'da ise 300 civarında Tema Park bulunmaktadır. Tema Park sektörü, 2004-2011 yılları arasında yıllık bazda ortalama %6'lık bir büyüme yakalamıştır. Sonraki yıllarda yıllık büyüme %4-6 aralığında dalgalanma göstermektedir. Tema parkların ülke gelirinе büyük katkı sağladığı bilinmektedir. Avrupa genelinde tema parkların ekonomiye katkısı 10 milyar dolar kadardır. Yıl bazında Avrupa'daki tema parklar 5,3 milyar dolar gelir elde etmektedir. Tema parklar bünyesinde çalışan sayısı ABD için mevsimsel ölçekte beş yüz bin kişi kadardır. Yüz bin kişi ise tema parklarda sürekli olarak istihdam edilmektedir. Bu rakam Avrupa geneli için ise 48 bindir. Tüm dünya geneline bakıldığında, tema parkların yıllık geliri 14 milyar doları bulmaktadır. 2011 krizinde bile bu gelir 11,6 milyar doların altına inmemiştir. Sonrasında büyüme devam etmiş ve sektör 2017 yılı verilerine göre %2-3 oranında büyüme kaydetmiştir (İZTO, 2014: 4).

Temalı eğlence sektörü 2013 yılında başarılı bir grafik sergilemiştir. Sektör %5,4 oranında büyürken dünyadaki en büyük 25 tema parkı ise %4,3 oranında büyümüştür. Son yıllarda Asya'daki parklar %7,5 oranında büyüme kaydederken, Güney ve Kuzey Amerika'dakiler %3-4 düzeylerinde büyüme kaydetmiştir. Avrupa da Amerika gibi sektörde daha az büyüme oranı gösterebilmiştir. Avrupa'nın büyümesi sabit kalsa da İngiltere, Almanya ve Danimarka güçlü performans sergilemişlerdir. Güney Avrupa, ekonomik sıkıntılar nedeniyle büyüme gösterememiştir. Orta Doğu ise Warner Bros'un Abu Dhabi'de yapım aşamasında olan tema park gibi önemli projelerle canlanmaya başlamıştır. Su parkları sektörü

dünya çapında %7 oranında büyürken, Asya ve Latin Amerika su parklarında gösterdikleri güçlü performanslarla dikkat çekmeye başlamıştır (İZTO, 2014: 4).

Tüm dünyada eğlence sektörünün önemli bir gelir kaynağı olduğunun fark edilmesiyle birlikte, alana yönelim hız kazanmıştır. An itibariyle özellikle ABD’de sağlık sektöründen sonra ikinci sırada iş olanağı yaratılan sektör eğlence sektörüdür. Burada, eğlence sektöründe, iş olanağı oldukça yüksektir. Bu durum, ABD’de eğlence sektöründe, önemli ekonomik büyüme olduğunun göstergesidir. Benzer durum Çin, Hindistan ve Latin Amerika ülkelerinde de görülmektedir. Özellikle orta sınıfın artması eğlence sektörünü canlandıran bir faktör olarak görülmektedir. Ekonomik krizler ve sosyal olaylar olmadığı sürece eğlence sektörünün ilerleyen zamanlarda daha da büyük gelişim göstereceği düşünülmektedir. Batıda toplumun tüketim ve eğlence kültürünün değişimi, internet aracılığıyla bilgi akışının hızlanması ve toplumsal ayaklanmaların yayılması ve küresel duruma gelmesi, birçok geleneksel toplum yapı ve güvenliğinin yıpranmasına, kaygı ve belirsizliğin artmasına neden olmaktadır. Bu noktada, olumsuzlukları bertaraf edecek en büyük güç eğlence ve kültür olarak görülür. Eğlence ve kültürel faaliyetler toplumları sakinleştiren ve mutlu eden eylemlerdir. Bunlar aynı zamanda sosyalleşmenin de anahtarıdır ve insanlar için motivasyon nedenidir. Eğlence ve kültür insanlık var oldukça olacaktır (Uyduran, 2017: 3).

Eğlence sektöründeki büyük gelişme ve tema parkların yoğun ilgiyle karşılanması neticesinde dünya çapında ünlü markalar da buralara yönelmişlerdir. Ünlü markaların tema parkları insanlara ulaşmak için kullanmaları hem markanın hem de hareketlilik sağlanan tema parkların menfaatine olmaktadır. Ünlü markalar tema parklara canlılık katmaktadır ve tema parklara olan ilgiyi arttırmıştır. Özellikle uluslararası üne sahip popüler filmler, çizgi film kahramanları, bilgisayar oyunları, görsel gösteriler isim haklarının kullanımı konusunda tema parklarla birlikte hareket etmektedir. Tema parklardaki faaliyetlere de markaların isimleri verilmektedir. Örneğin; sürüş içerikli eğlencelerde popüler markalara ait logolar, afişler, tanıtımlar kullanılmaktadır. Ayrıca, Malezya’da Fox’un, Abu Dhabi’de Warner Bros’un yeni projesi, DreamWorks’un çizgi film karakterleri ile ilgili yeni planları, Disney’in ve Universal’ın ise yeni projeleri de markaların tema parklarla ilgili faaliyet planlarından bazılarıdır (Theme Index, 2017).

Tema Parklarda dikkat çeken diğer önemli bir trend ise temalı otellerin, perakende ticaret alanlarının, restoranların da tema park alanına dahil edilerek Tema Parkların bir tatil rotasına dönüştürülmesidir.

Tema Park sektörünün büyümesinin ardında beş önemli etken bulunmaktadır (İZTO, 2014: 5):

- Teknoloji ve yaratıcılık nedeni ile daha fazla ilgi uyandıran gösterilerin sağlanması,
- Markalaşma gücü,
- Ev içerisinde yakalayamayacağınız ailece ortak deneyim paylaşımı,
- Akılcı yatırımlar,
- Akılcı işletmeler.

Teknolojideki akıl almaz ilerleme, eğlence sektörüne de yansımıştır. Eğlence araçlarının teknolojiyle donatılması eğlencenin verimini arttırmaktadır. Markaların da eğlence sektörüyle ortak hareket etmesiyle birlikte eğlencenin cazibesi katlanmıştır. Son dönemlerin popüler film ve markaları, Cars (Disney), Harry Potter, Transformers (Universal Studios) gibi animasyon ve hayal kahramanlarının tema parklarda kullanımı teknoloji ile markanın birleşiminin eğlence sektörüne sağladığı kazanımlara en iyi örnektir. Teknoloji, marka kullanım hakkına sahip firmalara, bu animasyon karakterlerini değişik platformlarda farklı yollarla çok etkili bir şekilde kullanma olanağı sunmuştur. Teknoloji sadece bir alanda değil, birçok konuda tema parklara hizmet etmektedir. Özellikle eğlence sürüşlerinin kalitesi artmış, eğlence sürüşleri çok amaçlı kullanıma sunulmuştur. Tema parkların görsel çekiciliği de zenginleştirilmiştir.

Ünlü markaların televizyon, sinema, animasyon, oyun gibi yollarla tüketiciye ulaşması neticesinde popülerlikleri artmaktadır. İnsanlar da özellikle çocuklar, karakter ve diğer ürünleri görmek isterler. Bu trend karakterlerle kitlelerin buluşmasına aracı olan en uygun yerler de tema parklar olarak belirlenmektedir. Özellikle animasyon karakterleri çocukların ilgisini çekmektedir.

Markalaşma çalışmaları ve ünlü markaların tema parklarla birlikte çalışmaları etkili olmaktadır. Markalaşma sadece Kuzey Amerika'da değil artık birçok tema parkta kullanılan bir yöntemdir. Finlandiya'da Angry Birds Tema Parkı, markalaşma faaliyetine örnek gösterilecek bir Avrupa tema parkıdır. Sadece isim olarak değil,

tema parkların birçok noktasında da ünlü markaların reklamlarına rastlamak mümkündür. Bu markalar sürüş parkurlarına, kendi alanlarıyla ilgili olan noktalara, gösterilere, konaklama noktalarına sponsor olmaktadır. Bu markaların oyuncakları, kıyafetleri ve birçok ürünleri de tema parklarda tüketiciye ulaştırılmaktadır.

Dünya genelinde büyük ekonomiye sahip tema parklar özellikle ABD, gelişmiş Avrupa ülkeleri ve Güney Asya ülkelerinde oldukça fazladır. Tema parkların faaliyetlerinin sürekliliği ve işlerliği noktasında iklim oldukça önemlidir. Bu nedenle tema parklar çoğunlukla sıcak iklime sahip yerlerde konuşlanmışlardır. Ünlü markaların da hedef noktası olan tema parklarda Walt Disney'in açık ara önderliği elinde tuttuğu bilinmektedir.

Birçok nedene bağlı olarak tema parklar hızla büyümekte ve gelişmektedir. Bu gelişimi tetikleyen bir diğer etken ise sezonluk giriş bileti satışlarıdır. Tema parkların bazı dönemlerde ziyaretçi sayısında önemli artışlar veya azalmalar görülmektedir. Sezonluk biletler artış ve azalma arasında geçen sürecin canlandırılması ve bu ara dönemlerdeki ziyaretçi artışı için oldukça önemlidir.

Turizmde yaşanan gelişmeler de tema park sektörü büyümesinde önemli bir rol oynamaktadır. ABD vatandaşı turistlerin eğlence amaçlı seyahatleri 2004 yılından 2017 yılına kadar %11 oranında artış göstermiştir. Bu oran yabancı turistler için ise %51 gibi çok daha yüksek bir yüzdeye ulaşmıştır. Bu durumdan tema parkların yoğunlukta bulunduğu Orlando ve Los Angeles çok fazla yarar sağlamaktadır (İZTO, 2014: 11).

Avrupa ülkelerindeki tema parkların işletmeleri çoğu zaman yeni işler ve faaliyetler değerlendirilirken temkinli davranmaya çalışmaktadır. Buralarda işletme sahipleri pazarlama stratejileri, sınırlı sermaye harcamaları ve ziyaretçi başı harcamaları arttırma yolları hakkında planlamalar yapmaktadır. Bu temkinli yaklaşım tema parkın sürekliliğinin sağlanması için alınan bir önlem gibi görünse de gelişim hızını düşürmektedir.

Gelişim ve yenilik konusunda temkinli davranan tema park işletmeleri, genellikle kısıtlı bütçeye sahip olanlardır. Sermaye sıkıntısı çeken tema parklar, gösteriler, düşük bütçeli showlar ve bilgisayar yazılım programları gibi az sermaye ile yürütülen faaliyetleri tercih etmektedir. Diğer yandan, özellikle akşam faaliyetleri eklenerek katılımı ve ilgiyi arttırma yoluna gidilmektedir. Bu durum, ziyaretçi

sayısını arttırıp maliyeti düşürme gayreti olarak görülebilir. Örneğin, Disney, Paris'teki Tema Parkına eklenen akşam gösterileriyle parktaki otellerde konaklamaların artması sağlanmıştır. Bu tür akşam faaliyetleri ile ziyaretçi sayısını arttırmak, giderleri düşürerek geliri arttırmak, tema parkın daha uzun süre hizmet vermesini sağlamak hedeflenmiştir.

Avrupa ülkelerindeki tema parklar doğu ve batı bölgeleri olarak irdelenebilir. Doğu Avrupa ülkelerinde yeni konsept tema parklar açılmaktadır. Buna karşılık da Batı Avrupa ülkelerinde önceden faaliyet gösteren tema parklar da çeşitli yeniliklere ayak uydurarak kendilerini yenileme yolunu seçmişlerdir. İşte bu iki yöndeki tema parklar Avrupa tema park pazarını oluşturan büyük bir çemberdir. Özellikle Batı Avrupa'da tema parklar daha geniş alanlara yayılma politikası izlemişlerdir. Bu politika ile tema parkların içine oteller yapılmış ve tatil, eğlence anlayışı geniş bir alana yayılmaya çalışılmıştır. Akşam eğlenceleri ve geç saatlere kadar süren faaliyetler ile ziyaretçilerin konaklama için tema park içindeki otelleri tercih etmeleri sağlanmıştır. İşletmelerin bu ticari girişimi, “staycation” olarak tanımlanan, eve yakın yerde tatil yapma, trendine benzetilebilir.

Tema parkların ziyaretçi sayısının arttırılması için çeşitli önlemler alınsa da bazı nedenlerden dolayı da ziyaretçi sayısı düşmektedir. Bu nedenlerden birisi hava koşullarıdır. Kötü hava koşullarının neden olduğu düşüşü kısmen engellemek için, açık ve kapalı alan etkinlik sayılarını dengelemek etkili bir çözüm olmuştur. Buna ek olarak sezonluk bilet satışı, önceden bilet satma gibi tedbirlerle çözüm yolları aranmaktadır.

Avrupa'daki en büyük Tema Parkı Walt Disney'e ait ve yan yana olan Disneyland ve Walt Disney Studios tema parklarıdır. İkisinin 2013 yılı ziyaretçi sayısı 14,8 milyon kişidir. Ancak Paris'teki bu parkların %6,9 oranında ziyaretçi düşüşü kaydetmesi de önemli bir detaydır (İZTO, 2014: 17).

3.2. Walt Disney ve Kültür Ekonomisi Bağlamında Tema Parklar

Dünyada ilk olarak tema park fikrini hayata geçirmiştir. Bu nedenle tüm dünyada “Disneyleşme” olarak adlandırılan kavram, tema parkların tüketim kültürü içindeki konumunu tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu kavram; tema parkların

gelişimini, yapılaşma noktasındaki değişimleri, ekonomiye katkılarını belirlemektedir.

Bugün bağlam ve çıktlarıyla ekonomik bir değer taşıyan kültür, gelişmekte olan ülkelerin değerlendirdiği gibi bir gider alanı değil; gelişmiş ülkelerin bakış açısıyla bir gelir alanı olarak görülmelidir. Disney şirketi, bu bakış açısıyla hareket etmiştir. Bu şirket dünyanın asıl ihtiyacını anlayarak çokuluslu stratejiler bağlamında tema parklarını oluşturmuştur. İlk olarak 1955 yılında Anaheim, California'da açılan bu tema parkın günümüzde yerel ve ulusal ölçekte birçok farklı versiyonu bulunmaktadır. Ardından 1971 yılında Disney World'un ilk etabı The Magic Kingdom Orlando, Florida yakınlarında kurulmuştur (Hannigan, 2005: 30). Walt Disney'in 1992 yılında Paris'te Euro Disney adıyla açtığı park şimdilerde Disneyland olarak bilinen eğlence merkezidir. Sonraki yıllarda Disney-MGM stüdyoları ve diğer yerlerde Disney şirketine bağlı eğlence merkezleri açılmıştır. Disney'in öncülüğünde kurulan şirket günümüzde çokuluslu bir yapıya sahiptir. California, Avustralya, Florida, Hong Kong ve Tokyo olmak üzere beş ülkede tema parklarını kurmuş olup, bunlar faaliyetlerini sürdürmektedir (Yıldız Altın, 2017: 623).

Disney şirketinin Fransa Paris'te açtığı tema park bazı nedenlerden dolayı çokuluslu yapıya bürünmüştür. Paris'te açılan bu ilk Disney parkta çalışanların İngilizce konuşma zorunluluğu vardı. Parkın görsel unsurları ve içeriği, ABD tarihini ve kültürünü yansıtan yapıdaydı. Özellikle bu iki unsur parkın gelirlerini olumsuz etkiledi ve park 1994 yılında kapanma noktasına geldi. Bu nedenle şirket yönetimi köklü revizyona giderek çokuluslu bir tema park anlayışını seçti. Parkın evrensel bir yapıya bürünmesi etkili olmuştur (Tağraf, 2008: 361-362).

Tema olarak özellikle Fransa ve Avrupa kültürünü yansıtan karakterler belirlenmiş, kültüre özgü yeni alanlar belirlenmiş ve yerelin ilgisini çekecek nitelikler ön plana çıkarılmaya başlamıştır. Bu aşamadan sonra yeni dönemin değer yaratan yeni perspektifi küresel düşün, yerel davran anlayışı olmuştur (Tağraf, 2008: 361-362).

Büyük şehirlerde insanların rahatlayıp eğlenebileceği yerlerin olmaması büyük bir problemdir. Böyle yoğun kentlerde eğlencenin kolay ulaşılır ve kaliteli oluşuna imkân sağladığı için Disneyland ve benzeri tema parkların önemi artmıştır.

Beklentiyi büyük oranda karşıladığı için tema parklara olan rağbet de gün geçtikçe artmaktadır. Kentleşmenin getirdiği yoğun ve bunaltıcı tempo insanlarda eğlenmeye ve rahatlamaya karşı istek uyandırmaktadır. Her kitlenin beklentisine hitap etmeye çalışan ve farklı eğlence alternatifleri sunan tema parklar, ilgi odağı olmuştur.

Walt Disney'in eğlence sektörüne girişimini üç aşamada değerlendirmek gerekir. İlk girişim tema park, ikinci girişim televizyon, üçüncü girişim sinema alanıdır. Disney Şirketi, 1995 yılında Disney Channel adıyla markalaşarak ilk uluslararası yayıncılığına başlamıştır. Böylece şirket sadece tema parklar ile değil kendi medyası aracılığıyla da çocuk ve yetişkinlere eğlence dağıtmıştır. Hem görsel, hem de işitsel alanda faaliyet gösteren şirket animasyon ve çizgi filmler çekme, oyuncaklar üretme, oyun parkları inşa etmenin yanı sıra çocuk dergileri yayımlarken yerel kültürden büyük oranda yararlanmıştır. Son dönemlerde temalı parklar, müzeler, oteller, alışveriş merkezleri gibi çeşitli yaşam alanları oluşturulmaktadır. Tema parklarda kurgulanan mekanlar, gösterilen simülasyon ve gösteri ortamları kültür açısından değerlendirilmeye değerdir. Öyle ki bu parkları besleyen damar, ziyaretçileri de cezbeden bir işleve sahiptir (Efe, 2014: 89-95).

W. Bascom'un *Folklorun Dört İşlevi* adlı makalesinde folklorun dört işlevinden birisinin eğlendirme/hoşça vakit geçirme olduğunu ifade etmiştir. Tema parklarda masal kahramanlarının, daha geniş anlamda halk kültürünün kullanılması, uygulamalı folklor bağlamında, onun eğlence işlevine hizmet etmektedir. Böylece yazılı kültür ortamının metinlerinde okuyan ve dinleyeni eğiten masal kahramanları, tema parklarda eğlendirme işlevi kazanmıştır. Ancak masal sayfaları veya dünyasından çıkan karakterlerin Disneyland şemsiyesi altında görsellere dönüştürülmesi temelden birçok unsuru sarsmaktadır. Örneğin, Türk dünyasının masal, fıkra ve hikâye kahramanları olan Keloğlan, Nasreddin Hoca gibi karakterler hoşça vakit geçirmek adına aynı mekân içinde sergilenmektedir. Özellikle bu durum çocuk oyun parklarında görülmektedir. Bu parklar Disneyland benzeri bir yapıya sahiptir. Şöyle ki, maddi olarak herhangi bir para harcaması yapılmasa da zamanın tüketimi söz konusudur. Parkların çekici görünmesi için kültürel unsurlardan yararlanılması ve aynı anda birçok unsurun bir arada sunulması *Disneyleşme* olarak açıklanabilir. Buranın ziyaretçileri olan çocuklar yüksek ihtimalle Nasreddin Hoca'nın gerçekte kim olduğunu bilmemekte, onu plastik bir oyun aracı şeklinde

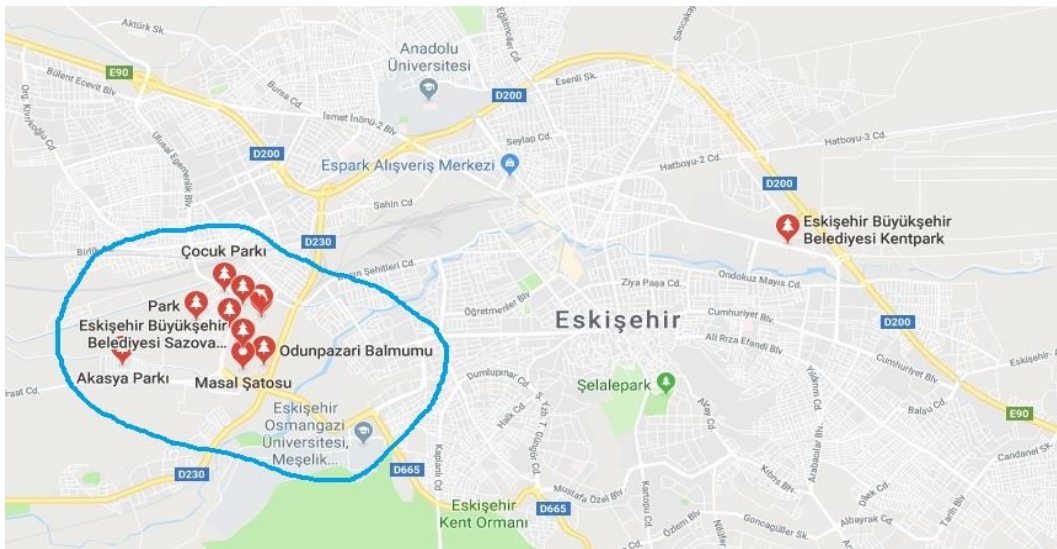
görmektedir. Daha önce bahsedildiği gibi bu durum gerçek ve hayal, saf ve yapay arasındaki ayrımın bulanıklaşmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak biri kültürdeki farklı mekânlara sahip olan unsurların aynı bağlam içine yerleştirilmesi kültürün tek türleşmesine yol açmaktadır. Çünkü kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi için çalışan *Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM)* Sözleşmesi'nin temel amacı, özgünlüklerin korunması ve gelecek kuşaklara (doğru bir şekilde) aktarılmasıdır (Yıldız Altın, 2017: 624).

3.3. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı Örneğinde Ekonomik Değerlendirme

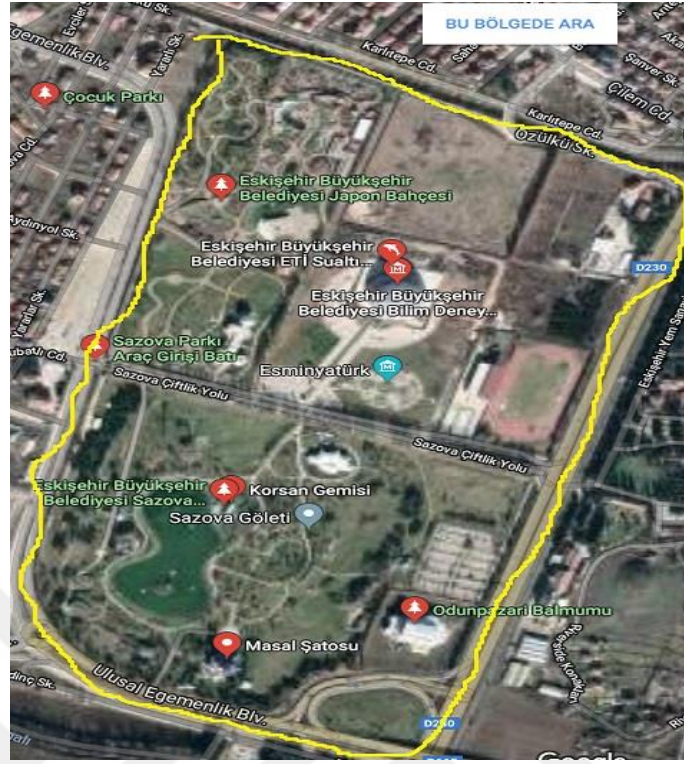
Yukarıdaki bölümlerde de bahsedildiği üzere, tema parkların iç turizm, dış turizm, yerel ve ulusal ekonomiye katkıları açıktır. Buradan hareketle çalışmanın bu bölümünde Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı örneğinde ekonomik değerlendirme yapılmıştır.

3.3.1. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkının Genel Özellikleri

Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı 2008 yılında açılmış olup, 40 hektar büyüklüğünde alana sahiptir (<https://onlinebilet.com/bilgi/eskisehir/sazova-parki>, Erişim Tarihi: 20.11.2018). Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı Eskişehir İli Tepebaşı ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın konumu Şekil 3.1'de verilmiştir. Ayrıca, Şekil 3.2'de de parkın Google Earth görüntüsüne yer verilmiştir.

Şekil 3.1. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Konumunu Gösterir Harita

Şekil 3.2. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Google Earth Görüntüsü

Sazova Park bir bilim, sanat ve kültür parkıdır. Neşeli, eğlenceli zamanlar geçirilebilecek bu parkta gölet, korsan gemisi, masal şatosu, bilim merkezi, uzay evi, amfi tiyatro, oyun grupları, gezi alanları ve restoranlar bulunmaktadır. Özellikle çocukların eğlenceli ve dolu dolu zamanlar geçirebileceği bu parkta ücretsiz tren turuyla park baştan sona gezilebilir.

Parkta; Masal Şatosu, Sabancı Uzay Evi, Eti Sualtı Dünyası, Korsan Gemisi, Yapay Gölet bölümlerinin yanı sıra engelli çocuklar için oyun alanı, amfi tiyatro, konser alanı, gözlemevi ve Şirinlerin Evi gibi çeşitli oyun grupları yer almaktadır. Ayrıca, park içerisinde kafe, restoran, hediyelik eşya satan dükkânlar gibi çeşitli ihtiyaçların karşılanabileceği yerler bulunmaktadır.

3.3.1.1 Parkın Kapsamı

İki bölümden oluşan parkın Masal Şatosu bölümü 268.230 m², Hayvanat Bahçesi bölümü ise 135.903 m²lik alanı oluşturmaktadır. Parkın içerisinde yer alan gölet, 25.000 m²lik yer kaplamaktadır. Parkın içerisinde yer alan bölümler ve özellikleri şu şekildedir:

Masal Şatosu:

9 Mart 2014 tarihinde Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen tarafından "Her Şey Çocuklar İçin" sloganıyla açılan Masal Şatosu, düşsel bir ortamda, mutlu bir geleceğin temellerini oluşturmak amacıyla, mutlu çocukların yetişmesine olanak sağlarken her yaştan bireye içindeki çocuğu yaşatma fırsatını sunmakta ve çocukların hayal güçlerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Masal Şatosu'nda; çocuklarımızın algı dünyalarına hitap ederek hayal dünyalarını geliştirmek, interaktif oyunlarla kendilerini ifade edebilen bireyler yetişmesine olanak sağlamak, masallar sayesinde hayatı, insanları tanımalarına, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerisi geliştirmelerine yardımcı olmak, masallarla oluşan köprü sayesinde yetişkin - çocuk iletişiminin güçlenmesi hedeflenmiştir. Masal Şatosu'nda çocuklar interaktif bir masala dâhil ederek onlara merak, cesaret ve özgürlük kavramları yaşatılarak öğretilmekte, kitapların hayattaki önemi görsel ve işitsel materyallerle pekiştirilmektedir. Masal Şatosu, Nasreddin Hoca, Dede Korkut ve Keloğlan'ı çocuklarla buluşturup Türk Kültürü masallarını, fıkralarını, hikâyelerini ziyaretçilerine tanıtmakta, eğlenceyle eş zamanlı kültürel, sosyal gelişimi ve bilinçlendirmeyi bir arada sunmaktadır. Masal Şatosu, 8 kule ve 18 kulecik olmak üzere toplamda 26 kuleden oluşmaktadır. Şatoda bulunan kuleler; Galata Kulesi(İstanbul), Burgulu Kule(Amasya), Sindrella Kulesi(İstanbul-gravür), Kız Kulesi(İstanbul), Adalet Kulesi(İstanbul-Topkapı Sarayı), Ulu Kule(Mardin), Çan Kulesi(Diyarbakır) ve Yivli Kule(Antalya)dir (<http://www.masalsatosu.com>, Erişim Tarihi: 19.11.2018).

Şekil 3.3. Masal Şatosu'ndan Bir Görünüm (Kaynak: <http://www.anadolugazetesi.com>, Erişim Tarihi: 15.11.2018)

Hayvanat Bahçesi:

Eskişehir Hayvanat Bahçesi, Eskişehir'in en önemli gezi noktalarından Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın en yeni ve önemli bölümlerinden bir tanesidir. Yapımı iki yıl süren ve Mayıs 2017 tarihinde kapılarını ziyaretçilerine açan park, özellikle çocuklu ailelerin eğlenceli vakit geçirebilecekleri bir tesistir. Hayvanat bahçesi; Eti Sualtı Dünyası, Japon Bahçesi, Tropik Merkez, Papağan Evi gibi çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Toplamda 243 farklı türde birçok çeşitte hayvana ev sahipliği yapmaktadır. Bu hayvan türlerinin 120 tanesi hayvanat bahçesinin genel bölümünde yer alırken diğer 123 tanesi ise Eti Sualtı Dünyası adındaki bölümde yer almaktadır. Hayvanat Bahçesi'ni gezmek yaklaşık 1-2 saat sürmektedir. Hayvanat bahçesinde hayvanların yaşam alanı 58.000 m², Japon Bahçesi'nin alanı ise 27.000 m² olarak tasarlanmış, zamanla alanlar genişletilerek toplamda 135.903 m² ye ulaşmıştır (<https://gezipgordum.com>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Şekil 3.4. Eskişehir Hayvanat Bahçesi (Kaynak: <http://ogrencisehri.blogspot.com>, Erişim Tarihi: 15.11.2018)

Korsan Gemisi:

Sazova Parkı'nda dikkat çeken bir diğer yapı ise yapay gölet yanında bulunan korsan gemisidir. Atlas Okyanusu'nu aşan gemilerden olan May Flower'ın tasarımına sahip olan gemi gezilirken kaptan köşkü, zindan, mürettebatın hamakları ile kiler görülebilir (<https://gezipgordum.com>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Şekil 3.5. Korsan Gemisi (Kaynak: <https://gezipgordum.com>, Erişim Tarihi: 20.11.2018)

Türk Dünyası Bilim Kültür ve Sanat Merkezi:

Eskişehir İli Tepebaşı İlçesi Sazova Parkı sınırları içerisinde yer alan Bilim, Kültür ve Sanat Merkezi, toplamda 82 dönüm arazi üzerine inşa edilmiştir. Tesis, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı döneminde projelendirilmiş ve yapımına 2014 yılı Nisan ayında başlanmıştır. Yapısal tesis toplamda 15.000 m² büyüklüğünde olup içerisinde Bilim Sanat Okulu, Türk Dünyası Müzik Aletleri Müzesi, Bilgi Bankası, kafeteryalar, tanıtım mekânları, amfi sahne ve 40 odadan oluşan Türk bilgelerinin maketlerinin sergilendiği ve geçmişimize ışık tutacak Osmanlı ve Selçuklu mimarisinin tanıtıldığı yapılar bulunmaktadır. Yapıyı örten kısım, çelik konstrüksiyon ve cam ile bütünleşen yarım kubbe olarak tasarlanmıştır. Oldukça büyük olan yapının bahçesinde otopark alanı ve 32 eserin sergilendiği minyatürler bulunmaktadır (<http://www.turkdunyasivakfi.org.tr>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Şekil 3.6. Türk Dünyası Bilim Kültür ve Sanat Merkezi (Kaynak: <http://www.sazovaparki.com>, Erişim Tarihi: 20.11.2018)

Bilim Deney Merkezi:

12 Nisan 2012 tarihinde hizmete girmiş olan bu merkez, çocuk ve gençlerin bilime bakış açılarını genişletmek, ilgi ve meraklarını yaparak ve yaşayarak geliştirmelerine imkân sağlamayı amaçlamaktadır (<http://www.eskisehirbilimdeneymerkezi.com/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 17.11.2018).

Şekil 3.7. Türk Dünyası Bilim Deneý Merkezi (Kaynak: <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr>, Erişim Tarihi: 17.11.2018)

Sabancı Uzay Evi:

4 Nisan 2012 tarihinde hizmet vermeye başlayan Sabancı Uzay Evi, Eskişehir Sazova Parkı içerisinde 2.751 m² olarak inşa edilmiştir. ÇİMSA'nın şartlı bağışı ile teknolojik donanımı Sabancı Vakfı tarafından karşılanan uzay evinin 14 metre iç çapında ve 180° x 360° ebatlarında tam kubbe şekline dayalı bir tasarımı ve 96 kişilik kapasitesi bulunmaktadır. Türkiye'deki en büyük ve son teknolojinin kullanıldığı uzay evi olmanın yanı sıra dünyadaki diğer uzay evleri ile de eşdeğer özelliklere sahiptir. İnteraktif sunumlar ve show gösterimleri yapılan Sabancı Uzay Evi'nde balıkgözü lensler ile donatılan ve 16 mega piksellik bir görüntü elde edilen iki ayrı yüksek çözünürlükte projeksiyon bulunmaktadır. Gösterimler bilimsel gözlem, veri ve modellere dayanan 360 derecelik tam kubbede yapılmakta olup, izleyicilerine evrene, uzaya, galaksilere, yıldızlara dünya ve gezegenlere canlı bir seyahat deneyimi yaşatmaktadır (<http://www.sabancivakfi.org>, Erişim Tarihi: 19.11.2018).

Şekil 3.8. Sabancı Uzay Evi (Kaynak: <http://www.sabancivakfi.org>, Erişim Tarihi: 19.11.2018)

Tüm bu tesislerin yanında parkın içerisinde üç adet cafe-restaurant, bir çay bahçesi, sekiz adet hediyelik eşya standı ve altı adet yiyecek-içecek standı bulunmaktadır (<http://www.sazovaparki.com>, Erişim Tarihi: 19.11.2018).

3.3.1.2 Yapım Aşamasında Bölge Halkına Etkisi

Bugünkü adıyla “Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı”, 1986 yılında hazırlanan ve onaylanan 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı’nda “Kültür Park ve Sergi Alanı”, 1990 yılında hazırlanan 1/5000 Revizyon Nazım İmar Planı’nda “Eskişehir Fuarı ve Eğlence Dinlenme Kültür Alanları” ve son olarak 2002 yılında hazırlanan 1/5000 Ölçekli Revizyon Nazım İmar Planı’nda ise “Kültür ve Bilim Parkı” alanı olarak belirlenmiştir. Ancak söz konusu çalışma alanı, “Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı” olarak düzenlenmeden önce üzerinde hiçbir kullanım söz konusu olmamıştır (Hepgüzel, 2011: 116).

“Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı Projesi” ile faaliyete geçen alan, öncesinde hiçbir amaca hizmet etmiyordu. 2005 yılında Eskişehir Büyükşehir Belediyesi’nin girişimiyle aktif hizmete girmiş ve bugünkü şeklini almıştır. Park içerisinde bulunan amfi tiyatro ise 107 m² kulis, 145 m² sahne, 686 m² tribün, 677 m² tuvalet ve depo alanı, 526 m² sert zeminden oluşmakta ve içerisinde 70 m²’den oluşan bir süs havuzu bulunmaktadır (EBB, 2010a: 104).

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi 2009 Yılı Performans Raporu'nda (EBB, 2010b: 86) Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'na yapılan yatırımların yıllara göre dağılımı için aşağıdaki ifadeler kullanılmıştır.

Toplam alanı 397.500 m² olan Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkına, 2005 yılında 10.000 adet bitki dikilmiştir. 2006 yılı içerisinde peyzaj çalışmalarının %45 tamamlanan alanın, 2007 yılında 260.630 m² lik alanın peyzajı tamamlanarak 7901 adet farklı türlerde bitki dikilmiştir. Çocuk Masal Dünyası oyuncakları yerlerine koyulmuştur. 2008 yılında 2120 m² si yeni olmak üzere 21.000 m²lik yeşil alana çim ekimi yapılarak, 533 adet ibrelili, 587 adet yapraklı ağaç, 17.275 adet çalı bitkisi dikilmiştir. Böylece 397.500 m²lik alana sahip Bilim, Sanat ve kültür parkının 262.500 m²lik kısmı tamamlanmıştır.

Büyük bir titizlikle planlanmış olan Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı, birçok açıdan hem Eskişehir hem de ülkemiz için kazançtır. Tema parkların tanınması ve geliştirilmesi için örnek niteliğindedir. Ayrıca parkın çok büyük bir alan içinde, farklı ilgi, istek ve beklentiye cevap verecek şekilde planlandığı söylenebilir. Park ve bünyesindeki tesislerde farklı iş olanakları oluşturulmuş, halka istihdam sağlanmıştır. Parkın il içinden ve il dışından gelen ziyaretçilere alternatif eğlence ortamları oluşturması ve şehir ekonomisine katkısı azımsanamaz.

Bu derece büyük bir alanda faaliyet gösteren park içerisindeki yapım ve onarım çalışmalarının halen devam ettiği de açıktır. Konuyla ilgili Eskişehir Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Performans Raporu'nda (EBB, 2017: 81) şu ifadeler yer verilmiştir.

Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı içerisinde yapımı tamamlanan binaların, gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda zenginleştirilmesi ve iyileştirilmesine ilişkin gelen taleplerin karşılanması hedeflenmiştir. Performans göstergesi yüzdesi, yıl içerisinde sözleşme/ihale fiyatlarıyla yapılan iş veya harcama tutarının yıl içerisinde gerçekleşmesi öngörülen sözleşme/ihale ödenek bedeline oranı şeklinde hesaplanacaktır.

Ayrıca 2018 yılı raporunda “Vatandaşlarımızı sağlıklı yaşama teşvik etmek ve spor yapmaya özendirmek amacıyla bütçe imkânlarımız doğrultusunda Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkında Golf Sahası yapılacaktır” ifadesine de yer verilmiştir (EBB, 2017, 126).

3.3.2.Park İle İlgili Yıllar İçerisinde Yapılan Çalışmalar ve Bunun Ekonomik Değerlendirmesi

Bu bölümde, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı ile bu park içerisinde bulunan mekânlarda yıllar içerisinde gerçekleştirmeyi planladığı/gerçekleştirdiği faaliyetlere yönelik belirlenen bütçe hesaplarına yer verilmiştir. Konunun daha net anlaşılması açısından Çizelge 3.1 aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.9. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'na Yönelik Belirlemiş Olduğu Bütçeyi Gösterir Tablo

Yıl	Bütçe (₺)	Toplam Bütçeden Aldığı Pay (%)
2007	Belirtilmemiş	-
2009	Belirtilmemiş	-
2012	6.357.186,28	1,72
2013	3.395.075,00	0,86
2014	1.620,00	0,00
2015	8.958,00	1,58
2016	20.373,00	2,99
2017	14.156,00	1,80
2018	16.616,00	1,88

Kaynak: EBB, 2007-2018

Çizelge 3.1 incelendiğinde, Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın yapım aşamasından bugüne kadarki süreçte Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin park ve içerisindeki mekânların geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve düzenlenmesi sürecinde yerel halkın istihdamı ve ekonomik anlamda refahı için ciddi manada ekonomik destek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları incelendiğinde, yıllar içerisinde park ve içerisindeki mekânlarda yapılacak tüm faaliyetler adına belirlenen bütçe için ne yurt içinden ne de yurt dışından maddi anlamda ek bir destek gelmemesi önemli bir durumdur. Yapılan literatür taramasından da görüldüğü gibi, parkın ulusal çapta tanınması, hem turizm açısından hem ülke ekonomisi açısından katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda, bu çalışmada tema parkların ekonomik açıdan etkileri Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı örneğinde incelenmiş ve yukarıdaki değerlere ulaşılmıştır.

Yapılan literatür çalışmasından da görüleceği üzere, tema parkların ulusal ve uluslararası turizme katkıları açıkça anlaşılmaktadır. Buna paralel olarak, tema parkların hem yerel hem de ulusal ekonomiye ciddi etkileri olduğu görülmektedir. Ülke kalkınmasına bu derece katkısı olduğu görülen tema parkların ülkemizdeki turistik ve ekonomik etkilerini incelemek ve elde edilecek sonuçların konuyla ilgili çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlara fikir vermesini sağlamak çalışmanın yapılmasının öncelikleri arasındadır.

3.3.3.Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'na Yıllar İçerisinde Yapılan Ziyaretçi Sayıları ve Bunun Ekonomik Etkileri

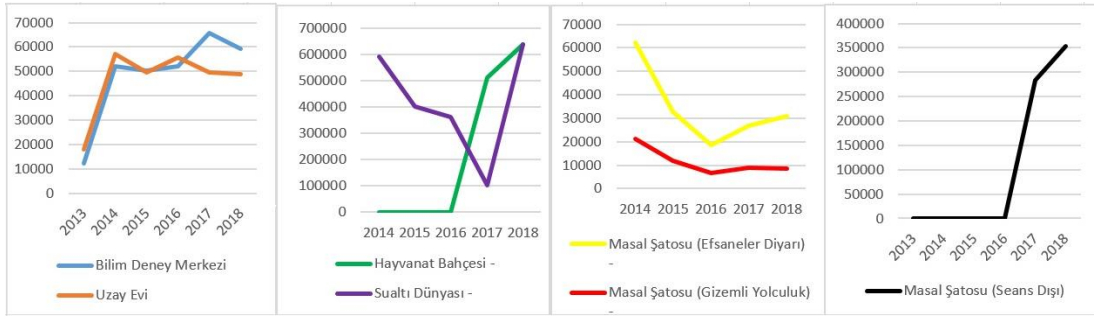
Bu başlıkta, Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın ekonomik etkilerinin incelendiği bu bölümde yıllar içerisinde parkın içerisinde bulunan farklı alanların ziyaretçi sayıları ile bu ziyaretçilerin ekonomik anlamda getirilerine yer verilmiştir. Bu kapsamda Çizelge 3.2'de, parkın içerisinde yer alan bölümlerin yıllar içerisindeki ziyaretçi sayıları gösterilmiştir. Bu verilere Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nden ulaşılmıştır. Çizelge ile ilgili grafik, Şekil 3.9'de sunulmuştur.

Çizelge 3.2. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nda Yer Alan Bölümlere Yıllar İçerisinde Gelen Ziyaretçi Sayıları

Yıl	Sazova Parkı	Bilim Deney Merkezi	Sualtı Dünyası	Hayvanat Bahçesi	Uzay Evi	Masal Şatosu (Scans Dışı)	Masal Şatosu (Efsaneler Divanı)	Masal Şatosu (Gizemli Yollarla)	Toplam
2013	Ziyaretçi Sayıları	12.408	-	-	17.848	-	-	-	30.256
2014		52.100	589.452	-	57.243	-	62.108	21.327	782.230
2015		50.376	400.487	-	49.674	-	32.629	12.038	545.204
2016		52.016	361.805	-	55.815	-	18.760	6.723	495.119
2017		65.628	100.540	510.886	49.534	283.082	26.872	8.733	1.045.275
2018		59.160	637.301*		49.011	353.536	31.009	8.446	1.138.463
Toplam			286.243	1.452.284	1.148.187	275.451	636.618	168.881	56.595

Kaynak: EBB, 2013-2018

* 2018 yılı itibarıyla Hayvanat Bahçesi ile Sualtı Dünyası'nın giriş noktaları birleştirilmiş ve tek noktadan yapılmaya başlanmıştır.

Şekil 3.9. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nda Yer Alan Bölümlere Yıllar İçerisinde Gelen Ziyaretçi Sayıları (Kaynak: EBB, 2013-2018)

Çizelge 3.2 incelendiğinde, park içerisinde 2013 yılı itibarıyla, sadece Bilim Deney Merkezi ile Uzak Evi'nin aktif olduğu görülmektedir. Bunun yanında, toplam ziyaretçi sayıları incelendiğinde, özellikle 2017 yılında hayvanat bahçesinin açılması ile ziyaretçi sayısında ciddi bir artış olduğu görülmektedir.

Parka gelen ziyaretçi sayılarına bağlı olarak, yıllar içerisinde ekonomik anlamda parkın getiri tablosunu gösterir istatistik, Çizelge 3.3'de verilmiştir. Çizelgeyi içeren grafik ise Şekil 3.10'da sunulmuştur.

Çizelge 3.3. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Yıllar İçerisindeki Getiri Tablosu

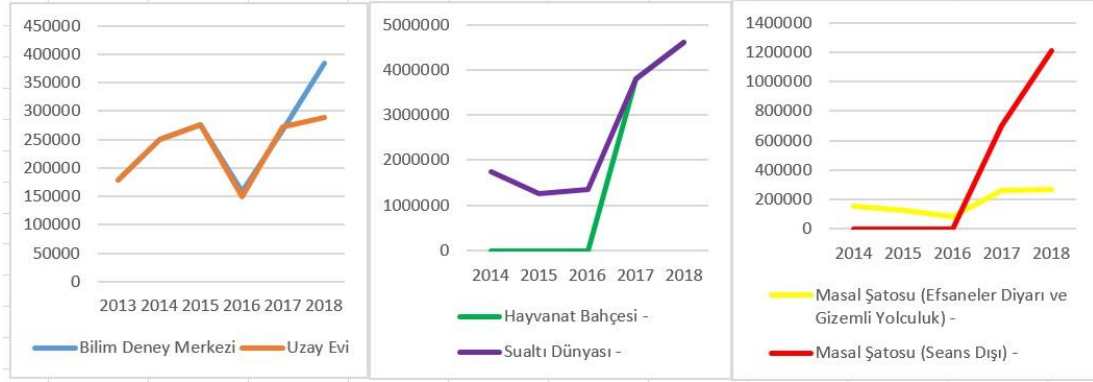
Yıl	Sazova Parkı	Bilim Deney Merkezi (TL)	Sualtı Dünyası (TL)	Hayvanat Bahçesi (TL)	Uzak Evi (TL)	Masal Şatosu (Seans Dışı) (TL)	Masal Şatosu (Efsaneler Dıvarı) (TL)	Masal Şatosu (Gizemli Yolculuk) (TL)	Toplam (TL)
2013	Gelirler	178.800	-	-	178.800	-	-	-	357.600
2014		250.249	1.735.550	-	250.249	-	156.500	-	2.392.548
2015		275.600	1.270.500	-	275.600	-	123.900	-	1.945.600
2016		159.199	1.343.973	-	148.842	-	84.805	-	1.736.819
2017		265.841	3.795.828	-	271.813	696.444	262.303	-	5.292.229
2018		383.780	4.596.355*	-	288.620	1.209.689	267.010	-	6.745.454
Toplam		1.513.469	12.742.206	-	1.413.924	1.906.133	894.518	-	18.470.250

Kaynak: EBB, 2013-2018

* 2018 yılı itibarıyla Hayvanat Bahçesi ile Sualtı Dünyası'nın giriş noktaları birleştirilmiş ve tek noktadan yapılmaya başlanmıştır. 2018 yılının gelirleri hesaplanırken buna dikkat edilmiştir.

Çizelge 3.3 incelendiğinde, Çizelge 3.2'deki verilere paralel olarak, 2017 yılından itibaren gelirlerde ciddi artış olduğu görülmektedir. Ayrıca veriler incelendiğinde, Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın ekonomik olarak yerel ve ulusal çapta ne derece etkili olduğu yorumlanabilir. Dünya genelinde en çok ziyaret

edilen on tema park tablosu olan Çizelge 2.2 ile karşılaştırıldığında ise uluslararası düzeyde turist toplayabilmek ve yabancı turist gelirlerine sahip olabilmek adına daha yapılacak çok fazla çalışma olduğu görülmektedir. Tüm bunların yanında Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı içerisinde yer alan bölümlerin son üç yıl baz alındığında aylık olarak gelirlerini gösteren çizelgeler aşağıda sunulmuştur.

Şekil 3.10. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Yıllar İçerisindeki Getiri Tablosu (Kaynak: EBB, 2013-2018)

Çizelge 3.4. Uzay Evi'nin Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu

Yıl	Sazova Parkı	1 (TL)	2 (TL)	3 (TL)	4 (TL)	5 (TL)	6 (TL)	7 (TL)	8 (TL)	9 (TL)	10 (TL)	11 (TL)	12 (TL)	Toplam (TL)
2016	Uzay Evi Gelirler	10.445	7.868	11.907	20.056	20.114	9.056	13.753	13.881	10.148	12.349	10.963	8.284	148.824
2017		7.617	9.212	16.739	37.960	37.960	18.475	22.635	30.395	25.435	23.925	20.535	20.925	233.853
2018		25.470	15.925	22.825	37.300	25.985	14.610	28.235	33.340	16.030	25.060	25.925	17.915	275.420

Kaynak: EBB, 2016-2018

Uzay Evi gelirleri her geçen yıl artış göstermiştir. Özellikle temmuz ve ağustos ayları gelir artışının en yüksek olduğu aylardır. Bunda okulların tatil olması ve hava sıcaklığının etkisi fazladır.

Çizelge 3.5. Bilim Deney Merkezi'nin Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu

Yıl	Sazova Parkı	1 (TL)	2 (TL)	3 (TL)	4 (TL)	5 (TL)	6 (TL)	7 (TL)	8 (TL)	9 (TL)	10 (TL)	11 (TL)	12 (TL)	Toplam (TL)
2016	Bilim Deney Merkezi Gelirler	10.135	10.859	8.778	21.692	1.697*	4.152*	22.503	22.751	22.057	15.687	11.448	7.440	159.199
2017		10.762	12.596	13.593	32.220	39.802	18.250	31.450	34.796	26.047	17.416	14.074	14.835	265.841
2018		31.335	19.165	22.305	58.030	47.315	22.875	48.635	62.765	4.220*	24.730	25.020	17.655	384.050

Kaynak: EBB, 2016-2018

* Bakım ve tadilat olan ayları gösterir

Tadilat dönemlerinden sonra gelirden yüksek oranda artış gözlemlenmiştir. Belli aralıklarla yapılan değişiklik ve yenileme çalışmaları gelirleri olumlu etkilemiştir. Yine yaz ayları gelirin en yüksek olduğu dönemlerdir.

Çizelge 3.6. Sualtı Dünyası ve Hayvanat Bahçesi'nin Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu

Yıl	Sazova Parkı	1 (TL)	2 (TL)	3 (TL)	4 (TL)	5 (TL)	6 (TL)	7 (TL)	8 (TL)	9 (TL)	10 (TL)	11 (TL)	12 (TL)	Toplam (TL)
2016	Sualtı Dünyası ve Hayvanat Bahçesi Gelirler	47.638	74.066	78.247	148.970	186.438	76.841	156.595	163.517	151.275	125.228	89.129	46.029	1.343.973
2017		46.307	67.104	95.997	113.386	734.400	429.120	58.910	630.090	522.975	349.885	242.070	182.790	3.795.828
2018		185.930	186.320	306.585	619.285	409.870	353.010	612.140	699.640	469.685	355.185	268.540	130.165	4.596.355

Kaynak: EBB, 2016-2018

Sualtı dünyası ve hayvanat bahçesi en yüksek geliri sağlayan yerlerdir. 2016 ve 2018 yılları kıyaslandığında gelirin üç katından daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum tema parka olan ilginin arttığının işaretidir. Yaz aylarında yine gelirler diğer aylara oranla iki kat daha fazladır.

Çizelge 3.10. Masal Şatosu'nun Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Seans Dışı Gelir Tablosu

Yıl	Sazova Parkı	1 (TL)	2 (TL)	3 (TL)	4 (TL)	5 (TL)	6 (TL)	7 (TL)	8 (TL)	9 (TL)	10 (TL)	11 (TL)	12 (TL)	Toplam (TL)
2016	Masal Şatosu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017	Seans Dışı Gelirler	-	-	15.335	89.983	94.686	46.312*	92.270	100.732	82.426	68.301	55.777	50.622	696.444
2018	Gelirler	59.193	60.387	70.874	152.710	112.551	83.975*	145.000	164.215	124.582	96.580	83.681	55.941	1.209.689

Kaynak: EBB, 2016-2018

* Bakım ve tadilat olan ayları gösterir

Masal Şatosu gelirleri de 2018 yılında iki katına çıkmıştır. Tema park gelirleri hemen hemen her tabloda benzer bir artış göstermektedir. Bu durum tema parkın sürekli ilgi çektiği ve her geçen yıl bu ilginin arttığını gösterir.

Çizelge 3.8. Masal Şatosu Gizemli Yolculuk Bölümü'nün Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu

Yıl	Sazova Parkı	1 (TL)	2 (TL)	3 (TL)	4 (TL)	5 (TL)	6 (TL)	7 (TL)	8 (TL)	9 (TL)	10 (TL)	11 (TL)	12 (TL)	Toplam (TL)
2016	Masal Şatosu	873	1.413	-*	-*	-*	-*	4.395	4.844	3.433	2.414	1.687	414	19.473
2017	Gizemli Yolculuk	953	1.652	2.096	5.495	7.275	6.365*	6.490	7.005	4.415	3.395	2.775	2.050	49.966
2018	Gelirler	2.705	2.480	3.265	8.445	5.225	5.210*	7.365	6.685	2.675	4.790	3.355	1.055	53.255

Kaynak: EBB, 2016-2018

* Bakım ve tadilat olan ayları gösterir

Kış aylarındaki düşüşler görülse de yaz aylarında gelir artışı üç katına kadar çıkmaktadır. Yine her geçen yıl gelirlerde önemli ölçüde artış tespit edilmiştir. Hava şartları tema parkın gelirlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Çizelge 3.9. Masal Şatosu Efsaneler Diyarı Bölümü'nün Son Üç Yıllık Dönemde Aylık Bazda Gelir Tablosu

Yıl	Sazova Parkı	1 (TL)	2 (TL)	3 (TL)	4 (TL)	5 (TL)	6 (TL)	7 (TL)	8 (TL)	9 (TL)	10 (TL)	11 (TL)	12 (TL)	Toplam (TL)
2016	Masal Şatosu	3.695	5.075	-*	-*	-*	-*	13.689	14.954	10.307	8.524	5.980	3.108	65.332
2017	Efsaneler Diyarı	5.573	7.502	7.147	14.945	19.480	13.950*	20.505	25.090	17.710	11.665	10.320	8.490	162.377
2018	Gelirler	16.625	11.275	12.420	24.760	16.840	16.060*	29.810	32.250	18.790	15.205	11.350	8.370	213.395

Kaynak: EBB, 2016-2018

* Bakım ve tadilat olan ayları gösterir

Yine bakım ve tadilat çalışmalarından sonra gelirlerde önemli ölçüde artış görülmektedir. Bu artış yine yenileme ve bakım çalışmalarının gelirleri arttırdığını işaret eder. Efsaneler Diyarındaki gelirden her geçen yıl önemli bir artış görülmektedir. Özellikle 2016 ve 2018 gelirleri kıyaslandığında 3 katı kadar artış tespit edilmiştir. Yine bu tabloda da yaz aylarında gelir artışı dikkat çekmektedir.

Çizelgeler incelendiğinde, bakım ve tadilat ayları dışında, park içerisinde yer alan tüm bölümlerin gelirlerinin özellikle yaz aylarında arttığı ve her geçen yıl bu artışın sürdüğü görülmektedir. Yaz döneminde özellikle okulların kapalı olması, hava şartlarının diğer mevsimlere göre daha elverişli olması sebebiyle iç ve dış turizm açısından park içerisinde yer alan bölümlerin gelirlerinin arttığı söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde materyal ve yöntem konularında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Materyal

Bu çalışmada, Eskişehir İli sınırları içerisinde yer alan Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı örnek alan olarak seçilmiştir. Bu alanın genel özelliklerine ait bilgiler, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi resmi kayıtlarından alınmıştır. Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'na ait genel bilgiler aşağıda verilmiştir.

4.2. Amaç

Çalışmanın amacı turizm açısından Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın yerel ve ulusal çapta etkilerini incelemektir. Bu amaç altında incelenecek alt amaçlar ve bu amaçları içeren sorular şu şekildedir:

- Sazova Bilim, Kültür ve Sanat Parkı'nın sosyal ve kültürel etkileri nasıldır?
- Sazova Bilim, Kültür ve Sanat Parkı'nın ekonomik etkileri nasıldır?
- Sazova Bilim, Kültür ve Sanat Parkı'nın çevre kalitesine etkileri nasıldır?
- Sazova Bilim, Kültür ve Sanat Parkı'nın devlet ve yerel hizmetlere etkileri nasıldır?
- Sazova Bilim, Kültür ve Sanat Parkı'nın yaşam maliyetine etkileri nasıldır?
- Sazova Bilim, Kültür ve Sanat Parkı'na karşı halkın tutumu nasıldır?

4.3. Yöntem

Bu çalışma kapsamında turizm açısından Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın ekonomiye etkileri araştırılmıştır. Bunun için hem parkın ekonomiye katkısını tespit etmek hem de turizm açısından ilgi çekici olup olmadığını belirlemek üzere çalışmalar yapılmıştır. Buradan hareketle, ekonomik açıdan 2016, 2017 ve 2018 yıllarında parkın ziyaretçi sayıları incelenmiş, ayrıca turizm açısından insanların Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı ile ilgili memnuniyet düzeylerini belirlemeye yönelik bir anket çalışması da hazırlanmıştır.

Elde edilen bulgular neticesinde Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı örnekleminde turizm açısından tema parkların ekonomiye etkileri ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır.

4.4. Sınırlılıklar

Çalışma; parklar genelinde tema parkların genelde ulusal çapta etkileri, özelde ise ekonomiye etkileri ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca, Eskişehir İli Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı örnekleminde hareketle yine bu çalışmada uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Anket, Eskişehir ilinde yaşayan 403 kişiye uygulanmıştır.

4.5. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, nicel veri toplama tekniklerinden anket yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili istenen verilere ulaşmak amacıyla Ap ve Crompton tarafından 1998 yılında *Seyahat Araştırmaları* Dergisinde yayınlanan “Developing and testing a tourism impact scale” isimli çalışmalarında kullandıkları ölçekten yararlanılmıştır. Aynı ölçüğe, Tatoğlu vd. (1999) “Resident Perceptions of the Impact of Tourism in a Turkish Resort Town” isimli makalelerinde de rastlanmış ve faydalanılmıştır. Ölçek, bu çalışmadan temin edilerek kullanılmıştır. Ankette demografik özellikler için ayrılan bölümün dışında Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı’nı ziyaret sıklığı ve ziyaret sebeplerini içeren bir bölüm yer almaktadır. Bu iki bölümden sonra Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı’nın sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel, yerel ve ulusal çapta etkilerini tespit etmek amacıyla 29 maddeden oluşan ve 5’li likert tipi hazırlanmış bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm içerisinde yer alan 29 madde, kendi içerisinde altı başlıkta kategorize edilmiştir. Bu başlıklar aşağıdaki çizelgede paylaşılmıştır.

Çizelge 4.1. Ölçeğin, Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın Etkilerini Tespit Etmek Amaçlı Hazırlanan Bölümünün Kategorize ve Madde İçeriklerini Gösterir Tablo

Başlık	İçeren Maddeler
Devlet ve Yerel Hizmetler	Yatırım, gelişim ve altyapı harcamalarının seviyesini
	Park çevresinde yaşayanların taleplerini karşılamada devlet hizmetlerinin yeterliliğini
	Yerel hizmetlerin kalitesini
	Park çevresinde yaşayanların taleplerini karşılamada yerel hizmetlerin yeterliliğini
	Yerel hizmetlerin finansal kaynaklarını
Ekonomik Gelişim	Yerel halkın kişisel gelirini
	Yerel halkın iş imkânını
	Yerel ekonomide elde edilen geliri
	Yaşam standardını
	Park çevresinde alışveriş imkânlarının çeşitliliğini
Çevre Kalitesi	Park çevresindeki restoranların çeşitliliğini
	Park çevresindeki eğlence çeşitliliğini
	Toplum içindeki kültürel imkân ve etkinliklerin çeşitliliğini
	Rekreasyon ve sportif tesisleri
	Ortak alanlardaki faaliyetlerden yararlanma imkânlarını
Halkın Tutumu	Hayat tarzındaki değişimi
	Park çevresinde yaşayan yerel halk arasındaki topluluk ruhunu
	Park çevresinde yaşayan yerel halkın geleneksel ve ahlaki değerlerini
	Park çevresinde yaşayan yerel halkın parka gelen turistlere karşı olumlu tutumlarını
	Yerel halkın dinamizm ve canlılığını
Sosyal ve Kültürel	Yerel kültür ve miras konularında farkındalığı
	Tarihsel yapıları koruma ve restore etme imkânlarını
	Yerel halkın farklı kültürleri ve insanları anlamasını
	Diğer insanlar ve kültürleri öğrenmek için fırsatları
Yaşam Maliyeti	Mal ve hizmetlerin fiyatını
	Gelir dağılımındaki dengesizliği
	Park çevresindeki konutların değerini

4.6. Verilerin Analizi

Toplanan anketlerden elde edilen veriler, SPSS programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi yapılırken ilk aşamada güvenilirlik analizi yapılmış, ikinci aşamada demografik verilerin frekans analizleri, sonraki aşamada ise ölçeğin faktör analizi ve verilerin ortalama değerleri hesaplanmıştır. Akabinde normallik testi uygulanmış ve yapılan test sonucunda parametrik koşulların sağlanmadığı ve normal dağılım olmadığı görülmüştür. Bu nedenle hipotezlerin analizinde Kruskal-Wallis H ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Çizelge 4.2. Ölçeğin Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular

İfade No	Ölçek İfadeleri	Ortalama	Standart Sapma	Kişi Sayısı (N)
1	Diğer insanlar ve kültürleri öğrenmek için fırsatları	3,9181	,93348	403
2	Park çevresindeki restoranların çeşitliliğini	3,8263	,97205	403
3	Hayat tarzındaki değişimi	3,7122	,93921	403
4	Toplum içindeki kültürel imkân ve etkinliklerin çeşitliliğini	4,1911	,85851	403
5	Park çevresindeki eğlence çeşitliliğini	4,1141	,92606	403
6	Yerel halkın farklı kültürleri ve insanları anlamasını	3,9057	,97789	403
7	Tarihsel yapıları koruma ve restore etme imkânlarını	3,8362	,97122	403
8	Yerel kültür ve miras konularında farkındalığı	3,9727	,90973	403
9	Yerel halkın iş imkânını	3,8164	,92022	403
10	Yerel halkın kişisel gelirini	3,6377	,92115	403
11	Yaşam standardını	3,7916	,86169	403
12	Yerel ekonomide elde edilen geliri	3,9752	,87496	403
13	Park çevresinde alışveriş imkânlarının çeşitliliğini	3,8685	,94109	403
16	Ortak alanlardaki faaliyetlerden yararlanma imkânlarını	4,2283	,80267	403
17	Rekreasyon ve sportif tesisleri	3,9653	,96392	403
18	Yerel hizmetlerin kalitesini	3,9950	,90876	403
19	Park çevresinde yaşayanların taleplerini karşılamada yerel hizmetlerin yeterliliğini	3,8710	,86859	403
20	Yerel hizmetlerin finansal kaynaklarını	3,8710	,85124	403
21	Park çevresinde yaşayanların taleplerini karşılamada devlet hizmetlerinin yeterliliğini	3,7816	,91801	403
22	Yatırım, gelişim ve altyapı harcamalarının seviyesini	4,0199	,85496	403
23	Park çevresindeki konutların değerini	4,3424	,86781	403
24	Mal ve hizmetlerin fiyatını	4,0025	,93441	403
25	Gelir dağılımındaki dengesizliği	3,3002	,93398	403
26	Park çevresinde yaşayan yerel halkın parka gelen turistlere karşı olumlu tutumlarını	4,0199	,93287	403
27	Park çevresinde yaşayan yerel halk arasındaki topluluk ruhunu	3,8983	,90717	403
28	Park çevresinde yaşayan yerel halkın geleneksel ve ahlaki değerlerini	3,6452	,93343	403
29	Yerel halkın dinamizm ve canlılığını	4,2084	,85880	403
	Cronbach's Alpha	Standartlaştırılmış Maddelere Dayalı Cronbach's Alpha		Madde Sayısı
	,936	,936		27

Ölçek güvenilirliği 0,936 olarak belirlenmiştir. Kayış (2010)'a göre Alpha değeri 0,80 ile 1.00 arasında ise ölçek yüksek güvenilirliktedir. Bu bağlamda bakıldığında ölçeğimizin yüksek güvenilirlikte olduğu söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde ölçeğe verilen cevaplara göre yapılan veri analizleri sonucu oluşan bulgulara yer verilmiştir.

5.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerini gösteren Çizelge 5.1 aşağıda paylaşılmıştır.

Çizelge 5.1. Katılımcıların Demografik Verilerine İlişkin Bulgular

		Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	263	65,3
	Erkek	140	34,7
	Toplam	403	100,0
Yaş	25 Yaş ve Altı	200	49,6
	26 - 35 Yaş	118	29,3
	36 Yaş ve Üzeri	85	21,1
	Toplam	403	100,0
Medeni Durum	Bekâr	291	72,2
	Evli	112	27,8
	Toplam	403	100,0
Eğitim	İlköğretim-Lise-Önlisans	134	33,3
	Lisans-Lisansüstü	269	66,7
	Toplam	403	100,0
Çocuk Sayısı	Çocuk Var	102	25,3
	Çocuk Yok	301	74,7
	Toplam	403	100,0
Meslek	Serbest Meslek	97	24,1
	Memur – Kamu	70	17,4
	Öğrenci	166	41,2
	Diğer	70	17,4
	Toplam	403	100,0

Katılımcıların demografik verilerine ilişkin bulguların yer aldığı Çizelge 5.1 incelendiğinde, çalışmaya katılanların %65,3'ünün kadın, %34,7'sinin erkek olduğu görülmektedir. Bu katılımcıların %49,6'sı 25 yaş altında, %72,2'si bekâr, %66,7'si lisans ve lisansüstü mezunudur. %74,7'si çocuk sahibi değildir. %41,2'si öğrencidir.

Çizelge 5.2. Katılımcıların Tema Parkları Ziyaretlerine İlişkin Verilerine Ait Bulgular

		Frekans (N)	Yüzde (%)
Bölge İkamet Süresi	1 Yıl	44	10,9
	2 - 3 Yıl	59	14,6
	4 - 5 Yıl	58	14,4
	6 - 10 Yıl	60	14,9
	11 Yıl ve Üzeri	182	45,2
	Toplam	403	100,0
Daha Önce Ziyaret	Evet	380	94,3
	Hayır	23	5,7
	Toplam	403	100,0
Ziyaret Sayısı	1 kez	43	10,7
	2 - 3 kez	78	19,4
	4 - 5 kez	72	17,9
	6 - 9 kez	63	15,6
	10 ve Üzeri	124	30,8
	Hiç Ziyaret Etmedim	23	5,7
	Toplam	403	100,0
	Ziyaret Etme Sebebi	Kaliteli Bir Yer Olması	87
Dost Tavsiyesi		51	11,2%
Doğal Güzelliğe Uygunluk		240	52,7%
Fiyat-Hizmet Oranının İyi Olması		8	1,8%
Medya Reklamları		11	2,4%
Gezi Amaçlı		52	11,4%
Fotoğraf Çekmek İçin		6	1,3%
Toplam		455	100,0

Katılımcıların tema parkları ziyaret durumlarına ait verilerin bulgularını içeren Çizelge 5.2 incelendiğinde, katılımcıların %45,2'sinin 11 yıl ve üzerinde bölgede ikamet ettiği ve %94,3'ünün daha önce tema parkları ziyaret ettikleri belirlenmiştir. Çalışmaya katılanların ziyaret etme sebepleri incelendiğinde ise en fazla %52,7 ile doğal güzelliğe uygunluğu için, %19,1 oranında katılımcının da buraları kaliteli bir yer olarak gördükleri için ziyaret ettikleri sonucu çıkmıştır.

5.2. Ölçeğin Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Faktör analizi ile ilgili bulgulara Çizelge 5.3'te yer verilmiştir.

Çizelge 5.3. Ölçeğin Faktör Analizine İlişkin Bulgular

ifade no	Faktör Değerleri						Faktör Yüklü	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Cronbach's Alpha Güvenilirlik
	1	2	3	4	5	6				
22	,678						,615	10,293	38,121	0,810
21	,668						,586			
18	,607						,635			
19	,607						,569			
20	,492						,577			
10		,773					,678	1,761	6,522	0,835
9		,698					,663			
12		,671					,667			
11		,647					,622			
13		,463					,539			
2			,734				,650	1,401	5,188	0,792
5			,644				,612			
4			,637				,583			
17			,464				,619			
16			,327				,593			
3				,320			,509	1,200	4,443	0,816
27				,781			,752			
28				,739			,645			
26				,736			,627			
29				,606			,583			
8					,789		,734	1,148	4,251	0,792
7					,711		,670			
6					,525		,652			
1					,417		,506			
24						,816	,748	1,004	3,718	0,650
25						,673	,580			
23						,524	,590			

Araştırmaya katılan kişilerin Sazova Tema Parkının ekonomik etkilerini belirleyebilmek için ölçekte bulunan önermeler faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi sonucu altı faktör belirlenmiştir. 1. alt boyut devlet ve yerel hizmetler, 2. alt boyut ekonomik gelişim, 3. alt boyut çevre kalitesi, 4. alt boyut halkın tutumu, 5. alt boyut sosyal-kültürel ve 6. alt boyut yaşam maliyeti olarak belirlenmiştir. Çizelge 5.3'te faktör analizi sonucu elde edilen altı faktör ve bunlara ilişkin özdeğerler ve varyansı açıklama oranları ile birlikte ölçekte yer alan her bir maddenin hangi faktörle ilişkili olduğunu belirten faktör yük değerleri gösterilmiştir.

KMO değeri 0,938 olduğundan (>0.6) örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu ve Bartlett's testi Chi-Square değeri 5029,241 ve serbestlik derecesi 351 olup ileri derecede anlamlı ($p=0.00$) olarak bulunduğundan özgün korelasyon matrisi kimlik matrisi ile aynıdır hipotezi reddedildiğinden, ölçeğin faktör analizi uygulamak için uygun olduğu kabul edilmiştir.

Toplam açıklanan varyansa bakıldığında, ölçekte özdeğeri 1'den büyük 6 faktör görülmektedir. İlk faktör (özdeğeri 10,293) varyansın %38,1 ini açıklarken, ikinci faktör (özdeğeri 1,761) varyansın %6,5 sini, üçüncü faktör (özdeğeri 1,401) varyansın %5,1 ini açıklarken, dördüncü faktör (özdeğeri 1,200) varyansın %4,4 ünü, beşinci faktör (özdeğeri 1,148) varyansın %4,2 ini, altıncı faktör ise (özdeğeri 1,004) varyansın %3,7 ini açıklamaktadır. Toplamda bu ölçek ölçülmeye çalışılan özelliğin %62,2 ünü açıklamaktadır.

Hazırlanan ölçek altı alt boyuta ayrılmıştır. 14 numaralı “şehir planının ve binaların kalitesini” önermesi ile 15 numaralı “doğal çevrenin kalitesini” önermesi birden fazla alt boyutta yer alabileceği için ölçekten çıkarılmıştır.

5.3. Ölçeğin Normal Dağılıma Uygunluk Testi

Elde edilen verilerin uygun testlere tabi tutulabilmesi için ilk olarak normallik dağılımlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yapılan normallik testi aşağıdaki Çizelge 5.4'te gösterilmiştir.

Çizelge 5.4. Ölçeğin Normal Dağılıma Uygunluk Test Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	İstatistik	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)
Devlet ve Yerel Hizmetler	,111	403	,000	,946	403	,000
Ekonomik Gelişim	,113	403	,000	,930	403	,000
Çevre Kalitesi	,116	403	,000	,912	403	,000
Halkın Tutumu	,105	403	,000	,940	403	,000
Sosyal Kültürel	,117	403	,000	,943	403	,000
Yaşam Maliyeti	,139	403	,000	,931	403	,000

Normallik dağılımı ile ilgili uygulanan Kolmogorov-Smirnov testi, p değerlerinin 0,05'ten küçük olduğunu göstermiştir. Bu nedenle parametrik test koşulları sağlanamamıştır. Parametrik test koşulları sağlanamadığı için parametrik olmayan testlerin kullanılması uygun görülmüştür. Bu bağlamda araştırmanın amacına ulaşabilmesi için bağımsız iki grubun karşılaştırılmasını sağlayan Mann-Whitney U Testi ve birbirinden bağımsız ikiden fazla grubun karşılaştırılmasını sağlayan Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır.

5.4. Ölçeğin Alt Boyutları İle Demografik Veriler Arasındaki Bulgular

Bu başlık altında ölçeğin alt boyutları ile demografik veriler arasındaki ilişkileri gösteren çizelgelere yer verilmiştir.

Çizelge 5.5. Cinsiyet İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Cinsiyet	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	U	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)
Devlet ve Yerel Hizmetler	Kadın	263	211,99	15782,5	0,018
	Erkek	140	183,23		
	Toplam	403			
Ekonomik Gelişim	Kadın	263	203,89	17912,5	0,653
	Erkek	140	198,45		
	Toplam	403			
Çevre Kalitesi	Kadın	263	214,66	15079,5	0,003
	Erkek	140	178,21		
	Toplam	403			
Halkın Tutumu	Kadın	263	213,39	15414,5	0,007
	Erkek	140	180,60		
	Toplam	403			
Sosyal Kültürel	Kadın	263	208,22	16773,5	0,139
	Erkek	140	190,31		
	Toplam	403			
Yaşam Maliyeti	Kadın	263	206,81	17146,0	0,250
	Erkek	140	192,97		
	Toplam	403			

Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde cinsiyet ile çevre kalitesi, halkın tutumu, devlet ve yerel hizmetler alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Anlamlı farklılığın kadınların çevre kalitesi, devlet ve yerel hizmetler ile halkın tutumu alt boyutları puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum kadınların erkeklere nazaran daha detaycı olduğu ile açıklanabilir. Kadınların detaylar, ortam temizliği, çevre kalitesi gibi konularda beklentilerinin daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Çizelge 5.6. Yaş İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Yaş	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	χ^2	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	İleri Analiz
Devlet ve Yerel Hizmetler	25 Yaş ve Altı	200	187,90	13,672	2	0,001	3>1 3>2
	26 - 35 Yaş	118	196,64				
	36 ve Üzeri	85	242,62				
	Toplam	403					
Ekonomik Gelişim	25 Yaş ve Altı	200	188,52	10,437	2	0,005	3>1 3>2
	26 - 35 Yaş	118	199,75				
	36 ve Üzeri	85	236,84				
	Toplam	403					
Çevre Kalitesi	25 Yaş ve Altı	200	189,11	9,433	2	0,009	3>1 3>2
	26 - 35 Yaş	118	200,03				
	36 ve Üzeri	85	235,06				
	Toplam	403					
Halkın Tutumu	25 Yaş ve Altı	200	185,13	10,871	2	0,004	3>1
	26 - 35 Yaş	118	207,82				
	36 ve Üzeri	85	233,62				
	Toplam	403					
Sosyal Kültürel	25 Yaş ve Altı	200	188,37	8,902	2	0,012	3>1
	26 - 35 Yaş	118	202,72				
	36 ve Üzeri	85	233,07				
	Toplam	403					
Yaşam Maliyeti	25 Yaş ve Altı	200	188,98	5,114	2	0,078	
	26 - 35 Yaş	118	215,81				
	36 ve Üzeri	85	213,46				
	Toplam	403					

Kruskal-Wallis H – Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde yaş ile ekonomik gelişim, çevre kalitesi, halkın tutumu ve sosyal kültürel alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların ($p < 0,05$), devlet ve yerel hizmetler alt boyutları arasında ise ileri derecede anlamlı farklılıkların ($p < 0,001$) olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu tespit etmek için Mann-Whitney U testi ile yapılan ileri analizde ise 36 yaş üzerindekiilerin 25 yaş altındaki kişilerin ve 26-35 yaş arası kişilerin puanlarından daha yüksek olması sebebiyle olduğu görülmüştür. 36 yaş ve üzeri olanların 6 alt boyutun 5'inde yüksek puanlı olmaları tema parkın ileri yaş grubuna daha çok hitap ettiğini göstermektedir. Gençlerin ise alternatif eğlence ortamlarını tercih ettiği söylenebilir. Bu nedenle tema parkların genç nüfusun beklentilerini karşılayacak dinamiklerle donatılması gerekmektedir. Devlet ve yerel hizmetler alt boyutuna da bakıldığında 36 yaş üzeri olanların beklentilerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.7. Medeni Durum İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

	Medeni Hal	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	U	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)
Devlet ve Yerel Hizmetler	Bekâr	291	186,04	11651,0	0,000
	Evli	112	243,47		
	Toplam	403			
Ekonomik Gelişim	Bekâr	291	189,10	12543,5	0,000
	Evli	112	235,50		
	Toplam	403			
Çevre Kalitesi	Bekâr	291	188,01	12424,5	0,000
	Evli	112	238,35		
	Toplam	403			
Halkın Tutumu	Bekâr	291	186,51	11788,5	0,000
	Evli	112	242,25		
	Toplam	403			
Sosyal Kültürel	Bekâr	291	187,40	12047,0	0,000
	Evli	112	239,94		
	Toplam	403			
Yaşam Maliyeti	Bekâr	291	197,56	15004,0	0,211
	Evli	112	213,54		
	Toplam	403			

Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde medeni durum ile sosyal kültürel, ekonomik gelişim, çevre kalitesi, devlet ve yerel hizmetler ve halkın tutumu alt boyutları arasında istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı farklılıkların ($p < 0,001$) olduğu görülmektedir. Bu farklılığın evlilerin, bekârların puan ortalamalardan daha yüksek olması sebebiyle olduğu tespit edilmiştir. Evlilerin bekârlara nazaran tema parkı tercih ettiği görülmektedir. Tema parkın içeriği evli olanların beklentilerini daha çok karşılamaktadır.

Çizelge 5.8. Eğitim Durumu İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Eğitim	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	U	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)
Devlet ve Yerel Hizmetler	İlköğretim-Lise-Önlisans	134	216,33	16103,0	0,080
	Lisans ve Lisans Üstü	269	194,86		
	Toplam	403			
Ekonomik Gelişim	İlköğretim-Lise-Önlisans	134	204,69	17662,0	0,742
	Lisans ve Lisans Üstü	269	200,66		
	Toplam	403			
Çevre Kalitesi	İlköğretim-Lise-Önlisans	134	215,47	16212,5	0,100
	Lisans ve Lisans Üstü	269	195,29		
	Toplam	403			
Halkın Tutumu	İlköğretim-Lise-Önlisans	134	232,44	13943,5	0,000
	Lisans ve Lisans Üstü	269	186,83		
	Toplam	403			
Sosyal Kültürel	İlköğretim-Lise-Önlisans	134	223,75	15108,5	0,008
	Lisans ve Lisans Üstü	269	191,17		
	Toplam	403			
Yaşam Maliyeti	İlköğretim-Lise-Önlisans	134	215,48	16216,5	0,097
	Lisans ve Lisans Üstü	269	195,28		
	Toplam	403			

Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde eğitim durumu ile sosyal kültürel alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların ($p < 0,05$), halkın tutumu alt boyutu ile de istatistiksel anlamda ileri düzeyde farklılıkların olduğu görülmektedir ($p < 0,001$). Eğitim düzeyi arttıkça alt boyutlardan alınan puan azalmaktadır. Alt boyutlarda eğitim seviyesi yükseldikçe tema parkların tercih edilme oranı düşmektedir. Bu nedenle ileri düzeyde eğitim seviyesine sahip kişilerin beklentilerinin tam olarak karşılanamadığı görülmektedir. Tema parkların sunduğu hizmetlerde yenilikler yapılması ilgiyi artırabilir. Eğitim ve kültürün doğru orantılı olduğu düşünülürse konser, toplantı, seminer, tanıtım, kongre gibi faaliyetlere ev sahipliği yapması tema parkların ileri düzeydeki eğitilmiş ziyaretçilerini arttıracaktır.

Çizelge 5.9. Çocuk Sahibi Olma Durumu İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Çocuk Sahibi Olma Durumu	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	U	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)
Devlet ve Yerel Hizmetler	Çocuk Var	102	242,75	11194,0	0,000
	Çocuk Yok	301	188,19		
	Toplam	403			
Ekonomik Gelişim	Çocuk Var	102	240,18	11457,0	0,000
	Çocuk Yok	301	189,06		
	Toplam	403			
Çevre Kalitesi	Çocuk Var	102	238,43	11635,0	0,000
	Çocuk Yok	301	189,65		
	Toplam	403			
Halkın Tutumu	Çocuk Var	102	241,00	11373,5	0,000
	Çocuk Yok	301	188,79		
	Toplam	403			
Sosyal Kültürel	Çocuk Var	102	234,59	12026,5	0,001
	Çocuk Yok	301	190,96		
	Toplam	403			
Yaşam Maliyeti	Çocuk Var	102	218,42	13676,0	0,095
	Çocuk Yok	301	196,44		
	Toplam	403			

Mann-Whitney U

Çocuk sayısı ile yaşam maliyeti hariç, tüm alt boyutlar arasında istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı farklılıkların ($p < 0,001$) olduğu görülmektedir. Yapılan analizde bu farklılığın çocuk sahibi olanların çocuk sahibi olmayanlardan fazla puan almasından kaynaklı olduğu görülmektedir. Tema park, özellikle çocuklu ailelerin beklentilerini karşılayacak düzeydedir. Bu durum tema parkın hem ebeveynlere hem de çocuklara hitap eden hizmetler sunduğunu gösterir. Çocuklu aileler tema parkı güvenli olduğu için de tercih etmiş olabilir.

Çizelge 5.10. Meslek İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Meslek	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	χ^2	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	İleri Analiz
Devlet ve Yerel Hizmetler	Özel Sektör	97	201,10	8,226	3	0,042	2>3 4>3
	Memur – Kamu	70	219,87				
	Öğrenci	166	184,95				
	Diğer	70	225,80				
	Toplam	403					
Ekonomik Gelişim	Özel Sektör	97	192,92	8,119	3	0,044	4>1 4>3
	Memur – Kamu	70	213,43				
	Öğrenci	166	189,53				
	Diğer	70	232,71				
	Toplam	403					
Çevre Kalitesi	Özel Sektör	97	211,41	6,478	3	0,091	
	Memur – Kamu	70	217,27				
	Öğrenci	166	184,60				
	Diğer	70	214,95				
	Toplam	403					
Halkın Tutumu	Özel Sektör	97	206,34	8,557	3	0,036	4>3
	Memur – Kamu	70	211,81				
	Öğrenci	166	183,87				
	Diğer	70	229,18				
	Toplam	403					
Sosyal Kültürel	Özel Sektör	97	206,47	12,549	3	0,006	4>2 4>3
	Memur – Kamu	70	200,21				
	Öğrenci	166	183,49				
	Diğer	70	241,48				
	Toplam	403					
Yaşam Maliyeti	Özel Sektör	97	197,14	8,472	3	0,038	4>1 4>3
	Memur – Kamu	70	207,37				
	Öğrenci	166	188,58				
	Diğer	70	235,18				
	Toplam	403					

Kruskal-Wallis H – Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde meslek ile devlet ve yerel hizmetler, ekonomik gelişim, halkın tutumu, sosyal kültürel ve yaşam maliyeti alt boyutları arasında anlamlı ilişki ($p<0,05$) bulunmuştur. Memur ve kamu çalışanlarının yüksek puan almaları tema parkların bu meslek grubuna hitap ettiği sonucunu çıkarır ancak bunu etkileyen başka etkenler de olabilir. Memur ve kamu çalışanları yüksek ihtimalle 36 yaş ve üzeri ve çocuklu aile grubu da olabilir. Öğrencilerin yine tema parklara alternatif eğlence ortamlarını tercih ettikleri düşünülebilir.

Çizelge 5.11. Bölge İkamet Süresi İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Bölge İkamet Süresi	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	χ^2	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)
Devlet ve Yerel Hizmetler	1 Yıl	44	193,92	2,110	4	0,715
	2 - 3 Yıl	59	212,34			
	4 - 5 Yıl	58	185,79			
	6 - 10 Yıl	60	199,89			
	11 Yıl ve Üzeri	182	206,46			
	Toplam	403				
Ekonomik Gelişim	1 Yıl	44	192,90	2,207	4	0,698
	2 - 3 Yıl	59	216,52			
	4 - 5 Yıl	58	206,49			
	6 - 10 Yıl	60	187,70			
	11 Yıl ve Üzeri	182	202,78			
	Toplam	403				
Çevre Kalitesi	1 Yıl	44	199,65	2,117	4	0,714
	2 - 3 Yıl	59	190,36			
	4 - 5 Yıl	58	190,76			
	6 - 10 Yıl	60	200,66			
	11 Yıl ve Üzeri	182	210,37			
	Toplam	403				
Halkın Tutumu	1 Yıl	44	196,38	7,654	4	0,105
	2 - 3 Yıl	59	191,08			
	4 - 5 Yıl	58	169,45			
	6 - 10 Yıl	60	210,12			
	11 Yıl ve Üzeri	182	214,60			
	Toplam	403				
Sosyal Kültürel	1 Yıl	44	224,72	6,359	4	0,174
	2 - 3 Yıl	59	215,19			
	4 - 5 Yıl	58	172,77			
	6 - 10 Yıl	60	207,40			
	11 Yıl ve Üzeri	182	199,77			
	Toplam	403				
Yaşam Maliyeti	1 Yıl	44	195,15	2,634	4	0,621
	2 - 3 Yıl	59	199,62			
	4 - 5 Yıl	58	196,76			
	6 - 10 Yıl	60	186,18			
	11 Yıl ve Üzeri	182	211,31			
	Toplam	403				

Kruskal-Wallis H – Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde ikametgâh süreleri ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($P>0,05$). Dolayısıyla ikametgâh süresi tema parklara karşı ilgi üzerinde etkili bir durum değildir.

Çizelge 5.12. Daha Önce Ziyaret Edip Etmeme Durumu İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Daha Önce Ziyaret Etme Durumu	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	U	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)
Devlet ve Yerel Hizmetler	Evet	380	203,89	3651,0	0,182
	Hayır	23	170,74		
	Toplam	403			
Ekonomik Gelişim	Evet	380	201,67	4245,5	0,818
	Hayır	23	207,41		
	Toplam	403			
Çevre Kalitesi	Evet	380	203,87	3660,0	0,188
	Hayır	23	171,13		
	Toplam	403			
Halkın Tutumu	Evet	380	201,12	4037,0	0,537
	Hayır	23	216,48		
	Toplam	403			
Sosyal Kültürel	Evet	380	202,59	4146,0	0,678
	Hayır	23	192,26		
	Toplam	403			
Yaşam Maliyeti	Evet	380	200,82	3922,5	0,403
	Hayır	23	221,46		
	Toplam	403			

Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde daha önce ziyaret edip etmeme durumu ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($P>0,05$). Devlet ve yerel hizmetler, çevre kalitesi, sosyal kültürel alt boyutlarında tema parkı daha önce ziyaret edenlerin daha yüksek puanlı olduğu görülmüştür. Tema parkı tekrar ziyaret edenlerin bu alt boyutlarda beklentilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Tema parklarının tekrar ziyaret edilmesi için sürekli yenilikler yapması ve ziyaretçilerin tekrar gitmeleri için alternatif değişiklikleri ve güncellemeleri yapması gerekir.

Çizelge 5.13. Ziyaret Sayısı İle Alt Boyutlar Arasındaki Bulgular

Alt Boyutlar	Parkı Kaçınıcı Ziyaret	Kişi Sayısı (N)	Sıra Ortalaması	χ^2	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	İleri Analiz
Devlet ve Yerel Hizmetler	1 kez	43	142,51	18,049	4	0,001	3>1 4>1 5>1 3>2 5>2
	2 - 3 kez	78	165,82				
	4 - 5 kez	72	203,03				
	6 - 9 kez	63	198,78				
	10 ve Üzeri	124	211,18				
	Toplam	380					
Ekonomik Gelişim	1 kez	43	161,74	5,770	4	0,217	
	2 - 3 kez	78	186,58				
	4 - 5 kez	72	188,34				
	6 - 9 kez	63	186,45				
	10 ve Üzeri	124	206,25				
	Toplam	380					
Çevre Kalitesi	1 kez	43	161,57	19,867	4	0,001	5>1 5>2 5>4
	2 - 3 kez	78	160,14				
	4 - 5 kez	72	191,60				
	6 - 9 kez	63	183,79				
	10 ve Üzeri	124	222,40				
	Toplam	380					
Halkın Tutumu	1 kez	43	160,03	15,046	4	0,005	5>1 5>2 5>3
	2 - 3 kez	78	168,80				
	4 - 5 kez	72	177,81				
	6 - 9 kez	63	201,58				
	10 ve Üzeri	124	216,46				
	Toplam	380					
Sosyal Kültürel	1 kez	43	178,97	3,659	4	0,454	
	2 - 3 kez	78	177,35				
	4 - 5 kez	72	200,87				
	6 - 9 kez	63	182,78				
	10 ve Üzeri	124	200,68				
	Toplam	380					
Yaşam Maliyeti	1 kez	43	158,01	11,250	4	0,024	3>1 3>2
	2 - 3 kez	78	173,65				
	4 - 5 kez	72	220,02				
	6 - 9 kez	63	192,87				
	10 ve Üzeri	124	194,02				
	Toplam	380					

Kruskal-Wallis H – Mann-Whitney U

Elde edilen verilerin anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde ziyaret sayısı ile yaşam maliyeti ve halkın tutumu alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların ($p < 0,05$), devlet ve yerel hizmetler ve evre kalitesi alt boyutları arasında ise istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,001$). Anlamlı farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu tespit etmek için Mann-Whitney U testi ile yapılan ileri analizde ise ziyaret sayısının arttıkça aldıkları puanların arttığı görülmüştür. Ziyaret sayısındaki artış tema parkların beklentileri karşıladığını göstermektedir. Memnuniyete bağlı olarak ziyaret tekrarları artmıştır.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Hızla gelişen kentlerde, yoğun yaşam temposunda insanların eğlenmesi, güzel vakit geçirmesi, şehrin stresli ortamından uzaklaşması ve rahatlamak istemesi önemli bir beklenti olmuştur. İşte bu noktada tema parklar beklentiyi tam olarak karşılayabilecek önemli noktalardır. Tema parklar eğlence, sanat ve bilim gibi alanları konu edinen ve bu konular çerçevesinde planlanan, tasarlanan, yönetilen ve faaliyetlerini gerçekleştiren yerlerdir. Sürekli gelişim içinde olan tema parklar ziyaretçilerine sıra dışı aktiviteler sunmaktadır. Ayrıca ziyaretçilerin fiziksel, ruhsal ve kültürel ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışan tema parklar kültürel ve sosyal yapıyı yaşatan mekânlardır. Beklentileri karşılama konusunda başarılı olan tema parklar yerli turistlerin yanında yabancı turistlerin de ilgi odağı olabilir. Sürekli gelişim göstererek genişleyen tema parklar bölge ve ülke ekonomisine destek olan turizm merkezleridir. Tema parklar şehirlerin, bölgelerin ve hatta ülkelerin kültürünü, eğlence hayatını, ekonomisinin gelişmişliğini gösterebileceği etkin bir vitrindir.

Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı örneklemeden hareketle tema parkların yerel ve ulusal boyutta ekonomiye etkilerini belirlemek, çalışmanın amacıdır. Sosyal ve kültürel hayat, eğlence gibi konuların tema parklarla ilgilerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada tema parkların önemi vurgulanmıştır. Ayrıca tema parkların ekonomik etkilerinin artırılması için önerilerde bulunulmuştur. Çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

Gelir tablolarına göre Sazova Parkı'nın yıllık gelirinde sürekli bir artış tespit edilmiştir. Bu bağlamda, parkın hem yerel hem de ulusal ekonomiye önemli ölçüde katkı sağladığı söylenebilir. Tema parkların geliştirilmesi, ihtiyaçlara ve beklentilere cevap vermesi ekonomiye daha fazla katkı sağlayacaktır.

Çalışma için uygulanan ankette, toplam 403 katılımcının %52,7'si doğal güzelliğe uygun oldukları için tema parkları ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir. Yine %19,1 oranında katılımcı ise tema parkı oldukça kaliteli mekân olarak görmektedir. Ankete katılan yerel halkın %94,3'ü tema parkı ziyaret etmiştir. Bu durum tema parka bölge halkının ilgi gösterdiğinin belirtisidir.

Karlier (2017) “Kent parkları kavramı ve Bursa kent parklarında kullanıcı memnuniyetinin irdelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında, bahsedilen parkları ziyaret edenlere anket düzenlemiş ve bu anket sonucunda “ankete katılanlar en çok Soğanlı Botanik Parkı ziyaret etmektedir. Bunun en önemli iki sebebi şehrin merkezinde olması sebebiyle ulaşımının kolay olması ve sosyal ve kültürel açıdan ziyaretçilerine farklı imkânlar sunan kaliteli mekânlar olması” ifadelerine yer vermiştir. Topaloğlu (2007) ise “Ankara Harikalar Diyarı kent parkının tema park kavramı kapsamında irdelenmesi” isimli yüksek lisans çalışmasında parkı ziyaret edenlere anket düzenlemiş ve “Park içerisinde farklı isteklere yönelik etkinliklerin bulunması ve doğal güzelliklere yönelik çalışmalar yapılmış olması ankete katılanların parkı ziyaret etme sebepleri arasındadır” sonucuna ulaşmıştır. Karlier’in ve Topaloğlu’nun uyguladıkları anketlerinden çıkan sonuçlarla bu çalışmada uygulanan anketin sonuçları büyük oranda benzerlik göstermektedir. Anketin ölçek güvenilirliği 0,936 olarak tespit edilmiştir. Bu oran oldukça yüksektir.

Bu çalışmada elde edilen sonuç Yücesoy’un çalışmasıyla da benzerlik göstermektedir. Yücesoy (2017) “Tema Parkları ve Bursa İçin Uygun Temaların Belirlenmesine Yönelik Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde; peyzaj mimarları, mimarlar, şehir plancıları, arkeolog, ziraat mühendisi, yerel yönetim temsilcilerinden oluşan 27 uzmana Delphi Tekniği uygulamış ve sonuçlara ulaşmıştır. Farklı alanlarda çalışan uzmanların Bursa’da bulunan tema ve kent parkları ziyaret ettikleri ve farklı temaların belirlenmesine bu sayede katkıda buldukları belirlenmiştir.

Çalışmada uygulanan ankete katılan kadınların, erkeklere nazaran “çevre kalitesi, devlet ve yerel hizmetler ile halkın tutumu” alt boyutlarında daha yüksek puanla memnuniyet gösterdikleri ve bu konuda daha yüksek hassasiyete sahip oldukları sonucu çıkmıştır. Bu durum kadınların çevrelerine daha dikkatli ve detaylı baktıklarıyla açıklanabilir. Karlier (2017)’in çalışmasında ise anket sonuçları değerlendirildiğinde bu konuda kadınlar ve erkekler arasında önemli bir farklılık görülmemiştir. Bu bağlamda, ilgili konuda iki çalışma farklılık göstermiştir.

Ankete katılan ve tema parkları ziyaret etmiş kişilerle ilgili değerlendirme yapıldığında ziyaretçilerin yaşı ile tema parktan memnuniyet arasında ilişki görülmüştür. Yaş ilerledikçe tema parktan memnuniyet de artmaktadır. Ayrıca çocuklu ailelerin tema parktan memnuniyet oranı çocuksuz ailelere nazaran daha

yüksektir. Bu durum Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nın çocuklu ailelerin eğlenme, kaliteli zaman geçirme gibi beklentilerini karşıladığını göstermektedir. Tema parkın faaliyetlerinin çeşitliliğinin bu sonuca etki ettiği düşünülebilir. Uyduran (2017), “Tekirdağ ili tabiat parklarında Sosyo-Ekonomik Analizler” başlıklı yüksek lisans çalışmasında Atatürk Ormanı ve Çamlıköy Tabiat Parklarını ziyaret edenlere yönelik anket çalışması uygulamış ve “Ankete katılan ziyaretçilerin parklardan memnuniyet düzeyleri yaş arttıkça artmaktadır” sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, çalışmada elde edilen sonuç ile benzerlik göstermektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesi ile tema parklara olan ilginin azaldığı görülmektedir. Bunun farklı nedenleri olabilir. İleri düzeyde eğitim seviyesine sahip insanların yoğun iş temposu nedeniyle tema parklar ve diğer sosyal aktivitelere fazla zaman ayırmadıkları düşünülebilir. Diğer yandan eğitim seviyesi yüksek olanların beklentilerini karşılayacak etkinlikler olmadığı sonucu da çıkabilir. Her iki sonuçta da tema parkların ileri düzeyde eğitilmiş insanların da beklentilerini karşılayacak etkinlikler düzenlemesi gerekir. Sempozyum, kongre, tiyatro, kültürel faaliyetler, sergiler vs gibi etkinlikler eğitim düzeyi yüksek ziyaretçilerin katılımını arttıracaktır.

Eskişehir Sazova Bilim, Sanat ve Kültür Parkı'nda yapılan sosyo-ekonomik analizlere bağlı olarak tema parkların geliştirilmesine yönelik öneriler sunulabilir. Bu öneriler, doğrudan ve dolaylı olarak yerel ve ulusal ekonomiye olumlu katkı sağlayabilir.

Bilgi çağında teknolojik gelişmeler yeni mesleklerin çıkmasına neden olmuştur. Tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal yaşamın revize edilememesi de insanların kent yaşamına yönelmesine neden olmuştur. Kentlerde hızla artan nüfus beraberinde birçok sorunu getirmiştir. Büyük kentlerde trafik, iş yoğunluğu, stres gibi olumsuzluklar insanların gündelik yaşamlarının bir parçası olmuştur. Bu noktada dinlenmek, eğlenmek, moral depolamak, stres atmak kent insanının beklentileri ve ihtiyaçları olmuştur. Tema parklar tam da bu noktada devreye giren önemli destinasyonlardır. Kent yaşamını dengelemek adına tema parkların geliştirilmesi ve sayılarının artırılması önemlidir.

Yerel ve ulusal ekonomiye büyük katkı sağlayan tema parklar günümüz dünyasında turizm anlayışına farklı bir boyut kazandırmıştır. Tema parkların giderek artan gelirleri de hızla büyüyen bir turizm kaynağı olduğunun göstergesidir. Tema

parkların planlanmasında ve işleyişinde ulusal kültürün tanıtılması ilgiyi arttıracaktır. Yapılması planlanan yeni parkların ihtiyaçları ve beklentileri tespit ederken uluslararası standartları belirlemek gerekir. Böylece özellikle yabancı ziyaretçilerin sayısı arttırılıp döviz girdisi sağlanabilir.

Tema parklar için en önemli konulardan birisi de altyapıdır. Altyapı, memnuniyeti sağlayan ve tema parkın geleceğini etkileyen önemli bir konudur. Bu konu yerel yönetimlerle devlet yönetiminin ortak çalışmalarıyla ele alınmalıdır. Tema parklar için tartışılacak altyapı meselesi yeni projelerin geliştirilmesine ortam hazırlayabilir. Tema parkların gelişime açık olarak planlanması da en az altyapı meselesi kadar önemlidir. Birçok tema park, ekonomik kaygılardan dolayı gelişim gösterememiş ve kapanmıştır. Bu nedenle tema parklar gerek hizmet türü, gerekse hizmet kalitesi konularında sürekli gelişime açık bir yönetime ve yaşam alanına sahip olmalıdır. Elverişli yaşam alanları ihtiyaca göre yeni faaliyet alanları, lokantalar, oteller için önemlidir. Büyüyüp gelişen tema parklar toplumlarda beklentinin ve ihtiyacın sınırlarını belirleyen ölçek olacaktır. Bu durum da kaliteyi arttıracaktır.

Tema parkların ihtiyaçları ve beklentileri karşılama noktasında doğru tespitler yapılmalıdır. O nedenle bunlar belirlenirken toplumun her kesiminden dönütler alınmalıdır. Çalışmada yer alan anket verilerine göre çocuklu ailelerin tema parkları daha çok tercih ettikleri saptanmıştır. Tema parkların genç, yaşlı, çocuklu, çocuksuz her bireyin beklentilerine cevap vermesi gerekir. Ayrıca tema parkların eğitim kalitesi yüksek insanların beklentilerine de cevap vermesi gerekir. Bu doğrultuda tema parklarda sinema, tiyatro, sergi salonları inşa edilmeli; sunum, konferans, fuar gibi eğitim ve kültür faaliyetleri yürütülmelidir. Üniversitelerle, derneklerle işbirliği yapmak da faydalı olacaktır.

Ziyaretçilerin kaliteli ve eğlenceli zaman geçirmeleri, zamanı verimli kullanmaları, bu sürede de kendilerini güvende hissetmeleri gerekir. Bu nedenle tema parklarda misafirlere rehberlik edecek, tanıtımlar yapacak ve misafirleri beklentilerine göre yönlendirecek rehberler olmalıdır. Can ve mal güvenliği için de ziyaretçileri huzursuz etmeyecek şekilde güvenlik tedbirleri alınmalıdır.

Tema parklar modern kent yaşamının bir parçasıdır. Dolayısıyla kentleri yaşanabilir kılmak için tema parklar geliştirilmelidir. Park yönetimlerinin çağın

ihtiyaçlarına cevap verecek bilgi ve tecrübeye sahip olması gerekir. Park gelirlerinin de belli oranda yenilenme, gelişme çalışmalarına aktarılması gerekir.

Tema parkların toplumun her kesimini düşünerek planlanması, özellikle ekonomik katkıyı arttıracak ve tema parkın gelişimini destekleyecektir. Eğitim seviyesi yüksek ziyaretçileri memnun edecek yenilikler planlanmalı, kongre, sergi gibi faaliyetlerle gündemi belirlemeli ve tanıtım alternatifleri üretilmelidir. Ziyaretçilerin tekrar tekrar gelmeleri için dinamik bir yapı oluşturulmalı ve tema parkın etkinlikleri sürekli yeniliğe açık olmalıdır.

Yerel ve ulusal ekonomiye büyük katkısı olan tema parkların gelişmesi için öncelikle yaşaması gerekir. Tema parklar gelirleri ölçüsünde geliştirilebilir. Bu nedenle, tema parkların ziyaretçi sayısının artırılması için bir dizi önlem alınmalıdır. Özellikle reklam ve tanıtım çalışmaları tema parkların gelirini arttıracaktır. İnternet ortamında, yerel ve ulusal kanallarda yapılacak tanıtımlar tema parkları cazibe merkezine dönüştürebilir. Belediyelerin de tema parkları icraatları arasına alması ve toplumu tema parkların gerekliliği konusunda bilgilendirmesi gerekir.

Tema parklar modern dünyanın eğlence noktalarıdır. Özellikle çocukların ve gençlerin tema parklardan memnun ayrılmaları ve buraları tercih etmeleri sağlanmalıdır. Çalışmada ankete katılan gençlerin ileri yaştaki katılımcılara nazaran tema parkları daha az tercih ettikleri belirlenmiştir. Tema parklara alternatif eğlence noktaların seçen gençlerin eğlence anlayışları belirlenmeli ve bu doğrultuda etkinlikler düzenlenmelidir.

Tema parklar hakkında yapılan çalışmalar elbette tema parkların gelişimine dolaylı yoldan da olsa etki etmektedir. Bu nedenle tema parklarla ilgili çalışmaların, araştırma ve anketlerin artırılması olumlu sonuçlar verecektir. Özellikle dünya genelinde tema parklar üzerine yapılacak çalışmalar yenilikleri takip etmek ve tema parkları geliştirmek için önemlidir. Diğer yandan dünyada anime karakterler temalı parklar yoğun ilgi görmektedir. Ülkemizde çizgi karakter temalı parkların da faaliyete geçmesi etkili olacaktır. Tema parklar ile ilgili bir diğer durum ise parkların kurulduğu yerlerdir. Bilindiği gibi ülkemizde tema parklar turizm noktası olan şehirlerde faaliyet göstermektedir. Bu nedenle tema parkın turizme etkisi tam olarak belirlenmemektedir. Farklı şehirlerde tema parkların kurulması tam olarak turizm

ilişkinin belirlenmesinde etkili olacaktır. Aynı zamanda tema parkların yaygınlaştırılması için önemli bir adım olacaktır.

Tema parklar hakkında yapılacak çalışmalarda özellikle beklentilere önem verilmesi gerekir. Toplumun tema parklar hakkındaki görüşleri oldukça önemlidir. Çünkü tema parkların devamlılığı ziyaretçilere bağlıdır. Toplumun kültürüne ve sosyal yaşantısına bağlı olarak tema parklardan beklentilerinin belirlenmesi yeni çalışmalarda değerlendirilmesi gereken bir konudur. Yine tema parklar ve altyapı konusunda yapılacak çalışmalar da tema parkların geleceğine yön verebilir. Bölgesel farklılıkların araştırılması ve bu sonuca göre önerilecek bölgesel kültürleri işleyen tema park önerileri de yapılabilecek diğer bir çalışmadır. Tema parklar üzerine yazılacak makaleler, araştırmalar ve tanıtım toplantıları da çalışmaların konularının zenginleşmesine fırsat verecektir.

Tema parklar kültürün, sosyal hayatın ve yaşam kalitesinin sergilendiği yerlerdir. Tema parkların ülke için hem reklam hem de gelir kaynağı olduğunu unutmamak gerekir. Yoğun kent hayatında bunalan insanların tema parklarda rahat bir nefes alması, eğlenmesi, stres atması ve ailelerin huzurlu, kaliteli zaman geçirebilmesi gerekir. İyi planlanmış ve beklentileri en iyi ölçüde karşılayan tema parklar, sağlıklı ve mutlu nesillerin yetişmesi için görev yapan merkezler olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ap, John ve Crompton, John L.** (1998). "Developing and testing a tourism impact scale", **Journal of Travel Research**, 37 (2), ss. 120-131.
- Akış, Ayhan** (2007). "Alanya'da turizm ve turizmin Alanya ekonomisine etkisi", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17, ss. 15-32.
- Bahar, Ozan ve Kozak, Metin** (2013). **Turizm Ekonomisi**, 1865, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Braun, Micheal** (2000). "The economic impact of theme parks on regions", **NEURUS**.
- Boyacı, Elif** (2010). "Ülkemizde kent parkları işlevlerini belirleyen etmenler", **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Camp, David** (1997). "Theme parks in Europe", **Travel and Tourism Analyst**, 5, ss. 4-21.
- Cunha, Sieglinde Kindl da ve Cunha, João** (2005). "Tourism cluster competitiveness and sustainability: proposal for a systemic model to measure the impact of tourism on local development", **Brazilian Administration Review**, 2(2), ss. 27-62.
- Çetinkaya, Murat** (2004). "Türkiye Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımın Önemi", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 11, ss. 240-260.
- Dalkılıç, Emre** (2007). "Eğlence parklarının tarihsel gelişimi ve planlama kriterleri", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- De la Peña, Mario Raúl vd.** (2016). "Are innovations relevant for consumers in the hospitality industry? A hedonic approach for cuban hotels", **Working Papers**, Universidad Complutense, Facultad De Ciencias Económicas Y Empresariales, Madrid.
- Deneçli, Ceyda** (2013). "Küresel Markalar, Yerellik ve Kültürel Göstergeler", **The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC**, 3(1), ss. 1-11.
- Deniz, Gönül** (2002). "Temalı park ve bahçelerin planlama-tasarım ilkeleri", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Dibra, Mirjam** (2015). "Rogers theory on diffusion of innovation - the most appropriate theoretical model in the study of factors influencing the integration of sustainability in tourism businesses", **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 195, ss. 1453-1462.
- Efe, Burcu** (2014). "Küresel medyada çocuk televizyonu yayıncılığı Türkiye'den bir örnek: Disney Channel", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, İletişim Bilimleri Bilim Dalı, İstanbul.
- Ekici, Remziye, Güven, Aylin ve Büyükdağ, Naci** (2017). "Turizmde yenilikçi girişim: Tema park otel örneği", **The First International Congress on Future of Tourism: Innovation, Entrepreneurship and Sustainability**, Conference Paper, ss. 28-30, Mersin.

- Ersun, Ceyhun ve Ok, Selçuk Tayfun (2005). **Doğu Anadolu Turizm Odaklı Bölgesel Kalkınma Projesi ve Kış Olimpiyatları Araştırması**, İTO Yayınları.
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, (2010a). **İmar Yönetmeliği**, Eskişehir.
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, (2010b). **2010 yılı stratejik planı**, Eskişehir.
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, (2017). **2017 yılı faaliyet raporu**, Eskişehir.
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, (2018). **Mali Hizmetler Dairesi**, Eskişehir.
- Eyüboğlu, Gün Su (2018). "Theme park as a socio-cultural and architectural program: A critical review of Ankapark", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Ankara.
- Gezici, Ferhan, Gül, Yazgan ve Alkay, Elif (2006). "Evaluating tourism development models for Bodrum peninsula in Turkey", **Sustainable Tourism**, ISBN: 1-84564-044-6, WIT Press.
- Gezici, Ferhan (1998). "Sürdürülebilir bölgesel kalkınma amacıyla turizm eylemlerinin etkisi", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gök, Ayşe Betül ve Bingöl, Bora (2017). "History and cultural theme parks", **İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi**, 7(12), ss. 129-140.
- Göymen, Korel (2000). "Annals of Tourism Research", **Tourism and Governance in Turkey**, 27(4), ss. 1025-1048.
- Güzel, Özlem (2011). "Türkiye'de iç turizm pazarı analizi ve pazarı canlandırmaya yönelik alternatif turizm olanakları", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8(16), ss. 127-144.
- Hannigan, John (2005). "Fantasy city – Pleasure and profit in the postmodern metropolis", **New York City: Routledge**, The United States of America.
- Harewood, Stephen (2008). "Coordinating the tourism supply chain using bid prices", **Journal of Revenue and Pricing Management**, 7(3), ss. 266 – 280.
- Helmsing, A. H. J. (2001). "Economic Development: New generations of actors, policies and instruments for Africa", **Public Administration and Development**, 23, ss. 67–76.
- Hepgüzel, Burçin (2011). "Kamu yararı odaklı siyasetin kentsel mekânı düzenleme pratikleri: Ankara ve Eskişehir örnekleri", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Bölümü, İzmir.
- İzmir Ticaret Odası (İZTO), (2014). **Tema parklar**, İzmir.
- Karlier, Gamze (2017). "Kent parkları kavramı ve Bursa kent parklarında kullanıcı memnuniyetinin irdelenmesi", **Yüksek Lisans Tezi**, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bursa.
- Kayış, Aliye (2010). **Güvenilirlik analizi (reliability analysis)**, 5, Ankara, Asil Yayıncılık.
- Kerr, William Revill (2003). **Tourism public policy and the strategic management of failure, advances in tourism research series**, Pergamon.
- Keskin, Abdullah (2016). "Yerel Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü: Turizm Örneği", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 30(1), ss. 143-154.
- Kızıldere, Ayçe Ezgi (2009). "Sanat akımları açısından Türkiye ve diğer ülkelerdeki başlıca parklar (19.Yüzyıl - 21.Yüzyıl arası)", **Yayınlanmamış Yüksek**

- Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Peyzaj Mimarlığı Programı, İstanbul.
- Küçüksarı**, Gizem (2011). "Turizmin yerel ekonomiye etkisinin konaklama işletmeleri özelinde analizi: Manavgat örneği", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Martínez-Ros**, Ester ve **Orfila-Sintes**, Francina (2012). "Training plans, manager's characteristics and innovation in the accommodation industry", **International Journal of Hospitality Management**, 31, ss. 686-694.
- Marzuki**, Azizan (2009). "Impact of Tourism Development", **Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research**, 20(2), ss. 450-455.
- Morgül**, Şükran Mercan (2006). "Trakya bölgesinde kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesine ilişkin analiz: Kırklareli örneği", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Edirne.
- Nacak**, Hanife (2000). "Aquaparks-location requirements and design criteria", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir Teknoloji Enstitüsü, İzmir.
- Naturland Fizibilite Raporu**, (1998). Ankara.
- Omerzel**, Doris Gomezelj (2015). "Innovativeness in tourism: Model development", **Procedia Economics and Finance**, 23, ss. 750-756.
- Özbey**, Funda Rana (2002). "Sustainable Tourism Development In Globalization Progress", **Globalization and Sustainable Development, International Scientific Conference**, 4(1-3), ss. 135-150.
- Raluca**, Dridaea Catrinel ve **Gina**, Strutzen (2008). **The main concept of tourism industry development**, https://pdfs.semanticscholar.org/d4d7/d40f891124ee7408c2fe4cf1d6ed977dd2c7.pdf?_ga=2.48305446.1037716692.1555588046-34141667.1555588046, Erişim Tarihi: 11.12.2018.
- Rosentraub**, Mark ve **Joo**, Mijin (2009). "Tourism and economic development: Which investments produce gains for regions?", **Tourism Management**, 30, ss. 759-770.
- Samuels**, J. Eldersveld (1996). "Trends in growth and segmentation of the theme", **Amusement Park Industry**, 15(3), ss. 6-12.
- Sayım**, Ferhat ve **Aydın**, Volkan (2011). "Hizmet sektörü özellikleri ve sistematik olmayan risklerin sektör menkul kıymetleri ile etkileşimine dair teorik bir çalışma", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 29, ss. 245-262.
- Selçuk**, N. Gökalp ve **Çatal**, M. Faruk (2007). "Turizmin Erzurum Ekonomisi İçin Önemi", **EKEV Akademi Dergisi**, 11(32).
- Sertkaya**, Şerife (1997). "Bartın Orman Fakültesi Arboretumu'nun kurulmasına yönelik bir araştırma", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Sharpley**, Richard (2000). "The influence of the accommodation sector on tourism development: Lessons from Cyprus", **International Journal of Hospitality Management**, 19(3), ss. 275-293.

- Tağraf**, Hasan (2008). “Küresel stratejilerden çokuluslu stratejilere geçiş: Küresel düşün yerel davran”, **KMU İİBF Dergisi**, 8(14), ss. 348-366.
- Tatoğlu**, Ekrem vd. (1999). **Resident Perceptions of the Impact of Tourism in a Turkish Resort Town**, <http://www.opf.slu.cz/vvr/akce/turecko/pdf/Tatoglu.pdf>, Erişim Tarihi: 27.08.2018
- Theme Index** (Museum Index), (2017). **Global attractions attendance report**, Published by the Themed Entertainment Association (TEA) and the Economics practice at AECOM.
- Topaloğlu**, Serpil (2007). “Ankara Harikalar Diyarı Kent Parkı’nın tema park kavramı kapsamında irdelenmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Tunçsiper**, Bedriye ve **Yılmaz**, Gülay (2009). “Yerel ekonomik kalkınma sürecine turizm sektörünün etkisi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 24, ss.53-63.
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği** (TÜRSAB), (1991). “Şimdi rağbet iç turizme”, **TÜRSAB Dergisi**, 101, ss. 24-25.
- Uğur**, Nurşin (2018). **Türkiye’nin Vitrini Miniaturk**, <http://e-kutuphane.teb.org.tr/pdf/eczaciodasiyayinlari/adeob-agust04/16.pdf>, Erişim Tarihi: 15.07.2018.
- Uyduran**, Emine (2017). “Tekirdağ ili tabiat parklarında sosyo-ekonomik analizler”, **Yüksek Lisans Tezi**, Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Kastamonu.
- Ünlüöner**, Kurban ve **Sevim**, Burhan (2005). “Turistik Arz Kaynaklarının Değerlendirilmesinde Yerel Yönetimlerin, Sivil Toplum Örgütleri, Eğitim Kurumları ve Yerel Medyanın Rolüne İlişkin Bir Uygulama: Zonguldak İli Örneği”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2, ss. 54-73.
- Yıldız Altın**, Kübra (2017). “Eğlence endüstrisi bağlamında kültürün tektürleşmesi: Folklorun tema parklarda kullanımı”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 10(51), ss. 621-628.
- Yücesoy**, Neşe (2017). “Tema parkları ve bursa için uygun temaların belirlenmesine yönelik araştırma”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bursa.

İnternet Kaynakları

- <http://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-w/0f/23/c2/b9/caption.jpg>, **Erişim Tarihi:** 15.08.2018.
- https://i0.wp.com/www.guggenheim.org/wp-content/uploads/1998/01/2005.5_web-1.jpg?w=870, **Erişim Tarihi:** 15.08.2018.
- <http://www.netherlands-tourism.com/wp-content/uploads/2013/11/Efteling-Eagle.jpg>, **Erişim Tarihi:** 18.08.2018.
- <https://ilcdn.listelist.com/listeliststatic/2015/03/tatilya-tren.jpg>, **Erişim Tarihi:** 18.08.2018.
- <https://s3-media2.fl.yelpcdn.com/bphoto/HUx2J6Xuyil1QAwx86FCpw/o.jpg>, **Erişim Tarihi:** 20.08.2018.
- <https://www.attractiontix.co.uk/images/photosGSD/parc-asterix/parc-asterix3.jpg>, **Erişim Tarihi:** 20.08.2018.
- https://amoderngirl.files.wordpress.com/2011/11/img_2740.jpg, **Erişim Tarihi:** 21.08.2018.
- <http://2.bp.blogspot.com/-W3OW8rLCDWw/VInhK6PLgeI/AAAAAAAAAJfY/UCUFOV9vWqM/s1600/G%C3%B6lc%C3%Bck%2BDe%C4%9Firmendere%2B164.jpg>, **Erişim Tarihi:** 22.08.2018.
- <http://iamp0.tripod.com/thebestminiatureparksintheworld/index.html>, **Erişim Tarihi:** 22.08.2018.
- http://www.orangesmile.com/extreme/img/w600/bekonscot-model-village_1.jpg, **Erişim Tarihi:** 22.08.2018.
- <http://www.tjapukai.com.au/tjapukai-night-fire>, **Erişim Tarihi:** 22.08.2018.
- <https://www.parcasterix.fr/>, **Erişim Tarihi:** 22.08.2018.
- http://www.orangesmile.com/extreme/img/w250/minimundus_2.jpg, **Erişim Tarihi:** 23.08.2018.
- <http://www.visitrichmond.co.uk/thedms.aspx?dms=3&venue=3501157>, **Erişim Tarihi:** 23.08.2018.
- <https://gezipgordum.com/wp-content/uploads/2015/10/miniaturk-gezisi.jpg>, **Erişim Tarihi:** 23.08.2018.
- https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Images/%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1m%C4%B1z%2FAlyap%C4%B1%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1%20ve%20%C3%9Cretim%20At%C3%B6lyeleri%2Fminiyatur_5.jpg, **Erişim Tarihi:** 23.08.2018.
- <https://www.bekonscot.co.uk/our-history/>, **Erişim Tarihi:** 24.08.2018.
- <https://www.britannica.com/place/Berlin-Dahlem-Botanical-Garden-and-Botanical-Museum>, **Erişim Tarihi:** 24.08.2018.
- <https://www.miniaturk.com.tr/tr/hakkimizda>, **Erişim Tarihi:** 24.08.2018.
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Tatilya>, **Erişim Tarihi:** 24.08.2018
- <https://www.mystays.com/en-us/attractions-nasu-highland-park-tochigi-japan/>, **Erişim Tarihi:** 26.08.2018
- <https://www.neolacakki.com/upload/media/entries/2018-02/05/193-8-6a7206f08879778ed4158d3ec025b549.jpg>, **Erişim Tarihi:** 26.08.2018.
- <https://static.thousandwonders.net/Kobe.Municipal.Arboretum.640.34404.jpg>, **Erişim Tarihi:** 26.08.2018.
- <https://www.minimundus.at/en/minimundus-history/>, **Erişim Tarihi:** 27.08.2018.

<https://www.universityofcalifornia.edu/sites/default/files/virtual-reality-lab-uc-san-diego.jpg>, **Erişim Tarihi:** 27.08.2018.

<https://hiveminer.com/Tags/osservatorio>, **Erişim Tarihi:** 27.08.2018.

<https://media-cdn.sygitraveldata.com/media/800x600/612664395a40232133447d33247d383332353435383233>, **Erişim Tarihi:** 27.08.2018.

<http://ogrencisehri.blogspot.com/2017/05/hayvanat-bahcesi.html>, **Erişim Tarihi:** 15.11.2018.

<http://www.anadolugazetesi.com/eskisehir-sazova-parki-masal-satosu-73664.html>, **Erişim Tarihi:** 15.11.2018.

<http://www.eskisehirbilimdeneymerkezi.com/hakkimizda/>, **Erişim Tarihi:** 17.11.2018.

<http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR-157966/bilim-deney-merkezi.html>, **Erişim Tarihi:** 17.11.2018.

http://www.masalsatosu.com/sayfalar.php?sayfalar_id=1, **Erişim Tarihi:** 19.11.2018.

<http://www.sabancivakfi.org/tr/kultur/eskisehir/sabanci-uzay-evi>, **Erişim Tarihi:** 19.11.2018.

<http://www.sazovaparki.com>, **Erişim Tarihi:** 19.11.2018.

<http://www.turkdunyasivakfi.org/tr/eserlerimiz/4/bilim-kultur-ve-sanat-merkezi>, **Erişim Tarihi:** 20.11.2018.

<https://gezipgordum.com/sazova-parki-bilim-sanat-ve-kultur-parki/>, **Erişim Tarihi:** 20.11.2018.

<https://gezipgordum.com/eskisehir-hayvanat-bahcesi/>, **Erişim Tarihi:** 20.11.2018.

<https://onlinebilet.com/bilgi/eskisehir/sazova-parki>, **Erişim Tarihi:** 20.11.2018.

<http://www.worldbank.org>, **Erişim Tarihi:** 16.12.2018.

<https://emlakkulisi.com/eskisehir-masal-satosunu-10-gunde-30-bin-kisi-ziyaret-etti/244429>, **Erişim Tarihi:** 20.12.2018.

<https://emlakkulisi.com/vialand-ilizyon-sovlari-ile-ziyaretci-arttiracak/379714>, **Erişim Tarihi:** 20.12.2018.

<http://www.tuik.gov.tr>, **Erişim Tarihi:** 20.12.2018.

<https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>, **Erişim Tarihi:** 20.12.2018.

http://www.teaconnect.org/images/files/TEA_268_653730_180517.pdf, **Erişim Tarihi:** 17.04.2019.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Atat%C3%BCCrk_Arboretumu, **Erişim Tarihi:** 17.06.2019.

EKLER

Ek 1 Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, Sazova Tema Parkının ekonomik etkilerini belirlemeye yönelik hazırlanan bir yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen veriler, bilimsel amaç dışında kesinlikle kullanılmayacak olup isim belirtmenize gerek yoktur.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı

Araştırmacı

Mertcan GÜLHAN

mertcangulhan@gmail.com

Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Turizm Fakültesi

Turizm İşletmeciliği

I. BÖLÜM

- Cinsiyetiniz**
 Kadın Erkek
- Yaşınız:**
 25 yaş ve altı 26 - 35 yaş 36 - 45 yaş 46 - 55 yaş
 56 - 65 yaş 65 yaş ve üzeri
- Medeni Haliniz:**
 Bekâr Evli
- Eğitim Durumunuz:**
 İlköğretim Lise Ön Lisans Lisans
 Lisans Üstü
- Çocuk Sayınız:**
 1 Çocuk 2 Çocuk 3 Çocuk 4 ve üzeri
 Çocuğum yok
- Mesleğiniz:**
 Serbest Meslek Memur-Kamu Özel Sektör İşçi
 Ev Hanımı Öğrenci İşsiz
 Diğer (Belirtiniz).....
- Ne kadar süredir bu bölgede ikamet ediyorsunuz?**
 1yıl 2-3 yıl 4-5 yıl 6-10 yıl 11 ve üzeri
- Daha önce Sazova Tema Parkını ziyaret etiniz mi?**
 Evet Hayır

8. soruya cevabınız “Evet” ise lütfen aşağıdaki 2 soruyu cevaplayınız. Cevabınız “Hayır” ise bu 2 soruyu işaretlemeyiniz.

9. Sazova Tema Parkını kaç kez ziyaret ettiniz?

() 1 () 2-3 () 4-5 () 6-9 () 10 ve üzeri

10. Sazova Tema Parkını ziyaret etme sebebiniz nedir?

() Kaliteli Bir Yer Olması () Dost Tavsiyesi () Doğal Güzelliğe Uygunluk
() Fiyat/Hizmet Oranının İyi Olması () Medya Reklamları

() Diğer (Belirtiniz).....

Lütfen tema parkla ilgili ifadelerle katılım düzeyinizi ilgili kutucuğa “X” işareti koyarak belirtiniz.	Büyük oranda azalır	Orta düzeyde azalır	Değiştirmez	Orta düzeyde artırır	Büyük oranda artırır
Diğer insanlar ve kültürleri öğrenmek için fırsatları	1	2	3	4	5
Park çevresindeki restoranların çeşitliliğini	1	2	3	4	5
Hayat tarzındaki değişimi	1	2	3	4	5
Toplum içindeki kültürel imkân ve etkinliklerin çeşitliliğini	1	2	3	4	5
Park çevresindeki eğlence çeşitliliğini	1	2	3	4	5
Yerel halkın farklı kültürleri ve insanları anlamasını	1	2	3	4	5
Tarihsel yapıları koruma ve restore etme imkânlarını	1	2	3	4	5
Yerel kültür ve miras konularında farkındalığı	1	2	3	4	5
Yerel halkın iş imkanını	1	2	3	4	5
Yerel halkın kişisel gelirini	1	2	3	4	5
Yaşam standardını	1	2	3	4	5
Yerel ekonomide elde edilen geliri	1	2	3	4	5
Park çevresinde alışveriş imkânlarının çeşitliliğini	1	2	3	4	5
Şehir planının ve binaların kalitesini	1	2	3	4	5
Doğal çevrenin kalitesini	1	2	3	4	5
Ortak alanlardaki faaliyetlerden yararlanma imkânlarını	1	2	3	4	5
Rekreasyon ve sportif tesisleri	1	2	3	4	5
Yerel hizmetlerin kalitesini	1	2	3	4	5

Park çevresinde yaşayanların taleplerini karşılamada yerel hizmetlerin yeterliliğini	1	2	3	4	5
Yerel hizmetlerin finansal kaynaklarını	1	2	3	4	5
Park çevresinde yaşayanların taleplerini karşılamada devlet hizmetlerinin yeterliliğini	1	2	3	4	5
Yatırım, gelişim ve altyapı harcamalarının seviyesini	1	2	3	4	5
Park çevresindeki konutların değerini	1	2	3	4	5
Mal ve hizmetlerin fiyatını	1	2	3	4	5
Gelir dağılımındaki dengesizliği	1	2	3	4	5
Park çevresinde yaşayan yerel halkın parka gelen turistlere karşı olumlu tutumlarını	1	2	3	4	5
Park çevresinde yaşayan yerel halk arasındaki topluluk ruhunu	1	2	3	4	5
Park çevresinde yaşayan yerel halkın geleneksel ve ahlaki değerlerini	1	2	3	4	5
Yerel halkın dinamizm ve canlılığını	1	2	3	4	5

Yukarıdaki bilgilere ek olarak düşünceleriniz varsa lütfen belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

Teşekkürler.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Ek 2 Özgeçmiş

Özgeçmiş

Araştırmacı, 1989 yılında Ankara’da doğdu. İlköğretimini Ankara, ortaöğretimini ise Eskişehir ilinde tamamladı. 2010 yılında, Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Rekreasyon Yönetimi bölümünü kazanarak 2014 yılında mezun oldu. 2016 yılının başında Eskişehir Tepebaşı Belediyesinde Spor Eğitmeni olarak göreve başladı ve 2018 yılı başında bu görevinden ayrıldı.